

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

«Ναυτική διπλωματία τον 21^ο αιώνα»
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ιωάννης Τρουπτσίδης (ΑΜ 01791220Μ218)

Αθήνα, Δεκέμβριος 2021

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου
(Επιβλέπων)

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Υφαντής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ιωάννης Τρουππίδης, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία.

Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου. Οποιοσδήποτε παραλείψεις ήθελε προκύψουν, οφείλονται σε ανθρώπινο λάθος σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν εσκεμμένη πρόθεση».

Ιωάννης Τρουπτσίδης

*Θέλω να αφιερώσω την παρούσα Διπλωματική
Εργασία στη σύζυγο και την κόρη μου, για την ηθική στήριξη,
τη συμπαράσταση και τη συνεχή τους ενθάρρυνση σε όλη τη
διάρκεια των σπουδών μου, χωρίς την οποία τίποτα από όσα
έχω καταφέρει μέχρι σήμερα δεν θα ήταν πραγματικότητα.*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή, κ. Κωνσταντίνο Κολιόπουλο, ο οποίος μου έδωσε τη δυνατότητα να εργαστώ χωρίς περιορισμούς στο αντικείμενο της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας και παράλληλα παρείχε την κατάλληλη καθοδήγηση καθ' όλη τη διάρκεια της υλοποίησης ανά πάσα στιγμή με πολύτιμες υποδείξεις και συμβουλές όποτε τις χρειάστηκα.

Οι συμβουλές του, η καθοδήγηση και οι υποδείξεις του, ήταν απαραίτητες για την εξέλιξη και την ολοκλήρωση αυτής της προσπάθειας.

Ιωάννης Τρουπτσίδης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	1
Abstract.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΓΕΝΙΚΑ.....	5
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	6
ΣΚΟΠΟΣ.....	8
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ - ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	8
ΜΕΡΟΣ Α' «ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ».....	10
1. Κεφάλαιο 1 ^ο : Ιστορική Αναδρομή	10
1.1. Γενικά	10
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ.....	12
1.2. Mahan, Corbett και η κλασική ναυτική διπλωματία	12
1.3. Cable, Gorshkov και η ναυτική διπλωματία κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.....	15
1.4. Νέες έννοιες (ορισμοί) σχετικά με την ναυτική διπλωματία του 21 ^ο αιώνα.....	19
1.5. Θεωρία της ένοπλης πειθούς – Χαρακτηριστικές ιστορικές περιπτώσεις	21
1.5.1. Θεωρία της ένοπλης πειθούς.....	21
1.5.2. Χαρακτηριστικές ιστορικές περιπτώσεις ένοπλης πειθούς.....	22
2. Κεφάλαιο 2 ^ο : Τα χαρακτηριστικά του 21 ^{ου} Αιώνα	24
2.1. Γενικά	24
2.2. Τα Χαρακτηριστικά του 21 ^{ου} Αιώνα.....	25
2.2.1. Εθνικισμός και Κυριαρχία	266
2.2.2. Διεθνές Δίκαιο	27
2.2.3. Νέα ισορροπία ισχύος – αλλαγή στον χαρακτήρα του πολέμου	268
2.2.4. Οικονομική κρίση - ναυτική διπλωματία και τεχνολογία.....	29
ΜΕΡΟΣ Β' «Η ΝΑΥΤΙΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ».....	31
3. Κεφάλαιο 3 ^ο :Ναυτική Στρατηγική (σύγκριση ναυτικών δυνάμεων έναντι ηπειρωτικών). 31	
3.1. Η έννοια και ο ορισμός της Ναυτικής Στρατηγικής.....	31
3.2. Η στρατηγική ναυτικών δυνάμεων έναντι ηπειρωτικών.....	32
3.3. Η Ρωσική ναυτική στρατηγική (από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου έως και σήμερα)	33
3.3.1. Η Σοβιετική ναυτική στρατηγική κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου	33
3.3.2. Η σύγχρονη Ρωσική ναυτική στρατηγική-εφαρμογή της στην Ανατολική Μεσόγειο.....	34
3.3.3. Η κρίση στην Συρία (εικόνα επιφανείας) / το δόγμα Anti Access – Area Denial (A2/AD) (Χάρτες – Διαγράμματα).	34

4. Κεφάλαιο 4 ^ο : Ναυτική Διπλωματία (Ήπια και Σκληρή ισχύς)	40
4.1. Γενικά.....	40
4.2. Ναυτική Διπλωματία της συνεργασίας (Co-operative maritime diplomacy).....	41
4.3. Ναυτική Διπλωματία της πειθούς (Persuasive maritime diplomacy) ... Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	
4.4. Ναυτική Διπλωματία του πειθαναγκασμού (Coercive maritime diplomacy).....	45
5. Κεφάλαιο 5 ^ο : Η χρησιμότητα της ναυτικής διπλωματίας - Πλεονεκτήματα / Μειονεκτήματα.....	48
5.1. Η χρησιμότητα της ναυτικής διπλωματίας.....	48
5.2. Τα πλεονεκτήματα / μειονεκτήματα της ναυτικής διπλωματίας.....	48
5.2.1. Τα πλεονεκτήματα της ναυτικής διπλωματίας.....	48
5.2.2. Τα μειονεκτήματα της ναυτικής διπλωματίας.....	51
5.3. Η διαρκής χρησιμότητας της ναυτικής διπλωματίας.....	53
6. Κεφάλαιο 6 ^ο : Η ελληνική ναυτική διπλωματία σήμερα - Σύγκριση με την ελληνική ναυτική στρατηγική και πολιτική, της περιόδου 1910-1919.....	55
6.1. Γενικά.....	55
6.2. Ο ρόλος της ναυτικής ισχύος στην εξωτερική πολιτική μιας χώρας - αναγωγή στα ευρωπαϊκά-ελληνικά δεδομένα σήμερα.....	63
6.2.1. Αστυνομικός ρόλος.....	64
6.2.2. Διπλωματικός ρόλος.....	65
6.2.3. Στρατιωτικός ρόλος.....	67
6.3. Η ελληνική ναυτική στρατηγική και πολιτική, της περιόδου 1910-1919.....	70
6.3.1. Γενικά.....	70
6.3.2. Η ελληνική ναυτική στρατηγική και πολιτική, της περιόδου 1910-1919.....	71
7. Κεφάλαιο 7ο: Συμπεράσματα - Προτάσεις	556
7.1. Συμπεράσματα	766
7.2. Προτάσεις	78
ΠΗΓΕΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ - ΒΙΒΛΙΟ / ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	80
Αρθρογραφία	80
Ελληνόγλωσση	80
Ξενόγλωσση.....	80
Βιβλιογραφία.....	80
Ελληνόγλωσση	80
Ξενόγλωσση.....	81
Ηλεκτρονικές πηγές	82
Ελληνόγλωσση	82

Πρωτογενείς πηγές Διεθνούς Δικαίου: Διεθνείς Συμφωνίες-Συνθήκες κλπ.	82
Εθνική Νομοθεσία: Νόμοι, Αποφάσεις Κυβέρνησης / Εθνικών Οργάνων / Υπηρεσιών/Διοίκησης Κράτους κλπ.	83
Internet Sites – Blogs.....	83
Λοιπές πηγές Τεκμηρίωσης.....	83
ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ – ΧΑΡΤΕΣ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ.....	84
1. Σχεδιάγραμμα Θαλάσσιων Ζωνών	84
2. Χάρτης με την ΑΟΖ της Ελλάδας σύμφωνα με την ΣΔΘ	85
3. Χάρτης Ελληνικής και Κυπριακής ΑΟΖ	86
4. Χάρτης Χωρικών Υδάτων Ελλάδας – Τουρκίας (εύρος 6 και 12 ν.μ).....	87

«Ναυτική διπλωματία τον 21^ο αιώνα»

Περίληψη

Λέξεις Κλειδιά: *Ναυτική Διπλωματία, Ήπια & Σκληρή ισχύς, Έξυπνη ισχύς, Ναυτική στρατηγική, Ελληνική ναυτική στρατηγική*

Δεν είναι απαραίτητο να είναι κάποιος έμπειρος διεθνολόγος ή μελετητής, για να διαπιστώσει ότι το θέμα της ναυτικής διπλωματίας είναι ένα πεδίο παραμελημένο από την ακαδημαϊκή κοινότητα και ιδιαίτερα στην χώρα μας, όπου στερείται παντελώς ανάλυσης στην ελληνική βιβλιογραφία. Στην παρούσα εργασία έγινε μια προσπάθεια να επαναπροσδιοριστεί η ναυτική διπλωματία στην σημερινή εποχή, μελετώντας ιστορικές περιπτώσεις με την εμπλοκή ως επί τω πλείστω μεγάλων - μεσαίων ή και αναδυόμενων ναυτικών δυνάμεων (πχ Μ. Βρετανία, ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα, Ινδία κλπ), οι οποίες την έχουν ενσωματώσει στην υψηλή τους στρατηγική. Ταυτόχρονα αποτέλεσε μία ιδιαίτερη πρόκληση για την εξέταση του εν λόγω θέματος υπό το πρίσμα της ελληνικής πραγματικότητας, καθόσον διαπιστώνεται έλλειμμα κατανόησης στην χώρα μας, της διεθνούς πολιτικής και διπλωματίας.

Το γεγονός της μετεξέλιξης της εν λόγω μορφής διπλωματίας αποτελεί μία παγκόσμια πρωτοτυπία, η οποία αποδεικνύεται στην πράξη από την ανθεκτικότητα της ανά τους αιώνες όσο και την «εξελικτική της προσαρμοστικότητα», στα νέα δεδομένα / ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εκάστοτε εποχής. Η ευελιξία της είναι πολύ-επίπεδη τόσο στο τεχνολογικό όσο και στο θεσμικό / ηθικό επίπεδο με φυσικό επακόλουθο να συγκεντρώνει πληθώρα πλεονεκτημάτων έναντι των άλλων μορφών διπλωματίας. Δεν είναι υπερβολή στον 21^ο αιώνα να μιλάμε για ενοποιημένο ψηφιακό πεδίο μάχης, με τον πρώτο λόγο να τον έχουν οι αεροναυτικές μονάδες. Από την μελέτη μας διαφαίνεται ξεκάθαρα ότι το εν λόγω είδος διπλωματίας θα εξακολουθήσει να μας απασχολεί τουλάχιστον στο προβλεπτό μέλλον, ενώ συγχρόνως θα υπερισχύει η χρήση της έναντι των άλλων μορφών διπλωματίας (αυτών της αεροπορικής και της χερσαίας).

Ακόμη και μεγάλες δυνάμεις (πχ Ρωσία, Γαλλία, Μ.Βρετανία κτλ) αλλά και η μοναδική (μέχρι στιγμής) υπερ-δύναμη ΗΠΑ, προσπαθούν οι επεμβάσεις τους να είναι σύμφωνες με το Διεθνές Δίκαιο και να συνοδεύονται από την νομιμοποίηση των ψηφισμάτων του ΣΑ των Ηνωμένων Εθνών. Χαρακτηριστικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι στη σημερινή εποχή είναι αντιπαραγωγικό «να πυροβολείς πρώτα και μετά να συνεργάζεσαι». Η ναυτική διπλωματία με τη μορφή της πειθούς ή του πειθαναγκασμού, κυρίως μέσω των αποστολών παρουσίας των ναυτικών δυνάμεων, παραμένει ακόμη ένα ισχυρό εργαλείο ενώ η χρήση απειλής ή περιορισμένης χρήσης βίας είναι προτιμητέα (και στην πράξη σιωπηρά αποδεκτή από την διεθνή κοινότητα), από τον ολοκληρωτικό πόλεμο (ιδίως σήμερα με την τεράστια δύναμη πυρός των στρατιωτικών μέσων).¹

¹ Στο σημείο αυτό γίνεται εμφανής η χρήση της ναυτικής διπλωματίας όχι ως μέσο προσφυγής στον πόλεμο αλλά αντιθέτως ως μέσο για τη μείωση μιας έντασης και αποφυγή προσφυγής στη βία. Εάν φθάσουμε στον πόλεμο τότε αυτό σημαίνει ότι η ναυτική διπλωματία έχει αποτύχει.

Με την χρήση και μη στρατιωτικών μέσων για την εξάσκηση της εν λόγω διπλωματίας στον 21^ο αιώνα, είδαμε στην πράξη πως μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε ένα μεγάλο φάσμα αποστολών ως ένας συνδυασμός ήπιας αλλά και σκληρής ισχύος «έξυπνη ισχύς», σε μια νικηφόρα στρατηγική. Επιπρόσθετα βγάλαμε ασφαλή συμπεράσματα για τον χρόνο και το είδος της ισχύος που πρέπει να χρησιμοποιήσουμε εάν θέλουμε άμεσα αποτελέσματα. Όλα όσα περιγράφουμε δύνανται να λειτουργήσουν όχι μόνο για μεγάλες ή και αναδυόμενες δυνάμεις αλλά και για μεσαίες ναυτικές δυνάμεις, όπως είναι η χώρα μας.

Όσον αφορά την ελληνική ναυτική διπλωματία σήμερα, έχει περιοριστεί δυστυχώς η χρήση του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού (ΠΝ) σε αστυνομικό κυρίως ρόλο (λόγω του προβλήματος της παράνομης – παράτυπης μετανάστευσης) και ελάχιστα σε ρόλο διπλωματικό (κυρίως με την συμμετοχή σε διακρατικές ασκήσεις, εθιμοτυπικές επισκέψεις λιμένων κλπ). Όσες φορές η Ελλάδα επένδυσε στην θαλάσσια ισχύ της βγήκε πολλαπλά κερδισμένη με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την περίοδο 1910-1919, όπου χάρη σε αυτήν κατάφερε να διπλασιάσει τα εδάφη της. Η θαλάσσια αυτή κυριαρχία στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο κράτησε σχεδόν 70 χρόνια μέχρι και την Τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974. Επομένως η αύξηση της σκληρής ισχύος της χώρας μας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την εξασφάλιση της εδαφικής της ακεραιότητας.

Το σημαντικότερο δίδαγμα της λαμπρής αυτής περιόδου του 1910-1919 που αναφέρουμε και στα συμπεράσματα είναι ότι απαιτείται το τρίπτυχο στρατηγική – εκπαίδευση – οργάνωση για να χρησιμοποιήσουμε αποτελεσματικά τα προηγμένα οπλικά συστήματα. Το συγκεκριμένο δίδαγμα πρέπει να μας προβληματίσει ιδιαίτερα στην σημερινή εποχή, λόγω της στρατηγικής κατάστασης στην Ανατολική Μεσόγειο σε συνδυασμό και με τις αλλαγές του Διεθνούς Συστήματος (μετάβαση σε πολύ-πολικό σύστημα).

«Maritime Diplomacy in the 21st Century»

Ioannis Trouptsidis

Abstract

Keywords: *Maritime Diplomacy, Soft & Hard Power, Smart Power, Naval Strategy, Greek Naval Strategy*

It is not necessary to be an experienced internationalist or scholar to find that the subject of maritime diplomacy is a field neglected by the academic community and especially in our country, where it lacks complete analysis in the Greek Bibliography. In the present thesis, an attempt was made to redefine maritime diplomacy in the present era, studying historical cases with the involvement of mostly large – medium or emerging naval forces (eg. Great Britain, USA, Russia, China, India, etc.), which have incorporated it into their high strategy. At the same time, it was a special challenge to examine this issue in the light of the Greek reality, as there is a lack of understanding in our country of international politics and diplomacy.

The fact of the evolution of this form of diplomacy is a global originality, which is proved in practice by its resilience over the centuries and its “evolutionary adaptability” to the new data / special characteristics of each era. Its flexibility is multi-level both at technological and institutional / ethical level with the consequence of gaining a multitude of advantages over other forms of diplomacy. It is no exaggeration in the 21st century to talk about a unified digital battlefield, with aeronautical units having primary role. From our study it is clear that this type of diplomacy will continue to concern us at least in the foreseeable future, while at the same time its use will prevail over other forms of diplomacy (those of air and land).

Even great powers (eg. Russia, France, Great Britain, etc.) but also the only (so far) United States superpower, try to make their interventions compatible with international Law and to be accompanied by the legitimacy of the resolutions of the UN Security Council. Typically we could say that nowadays it is counterproductive “to shoot first and then to cooperate”. Naval diplomacy in the form of persuasion or coercion, mainly through naval presence missions, remains a powerful tool while the use of threat or limited use of force is preferable (and in practice tacitly accepted by the international community), by total war (especially today with the enormous firepower of military means).

With the use of non-military means to practice this diplomacy in the 21st century, we have seen in practice how it can be used in a wide range of missions as a combination of soft and hard power “smart power”, in a winning strategy. In addition we have drawn valid conclusions about the time and type of power we must use if we want immediate results. Everything we describe can work not only for large or emerging forces but also for medium –sized naval forces, such as our country.

Regarding the Greek naval diplomacy today, unfortunately is reduced by the use of the Greek Navy (PN) in a police role (due to the problem of illegal immigration) and a little

in a diplomatic role (mainly by participating in transnational exercises, ceremonial port visits, etc.). Every time Greece invested in its naval power, it won many times, with the most eminent example, the period 1910-1919, when Greece managed to double its territories. This maritime sovereignty in the Aegean and the Eastern Mediterranean lasted almost 70 years until the Turkish invasion of Cyprus in 1974. Therefore, the increase of our country's hard power is a necessary condition for ensuring its territorial integrity.

The most important lesson of this brilliant period of 1910-1919 that we mention in the conclusions is that the triptych strategy – training – organization is required to use the advanced weapons systems effectively. This particular lesson should be of particular concern to us today, due to the strategic situation in the Eastern Mediterranean in combination with the changes of the International System (transition to a multi-polar system).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Η ναυτική διπλωματία στις μέρες μας, χρησιμοποιεί ένα μεγάλο φάσμα δραστηριοτήτων, από μέτρα συνεργασίας μεταξύ των χωρών όπως εθιμοτυπικές επισκέψεις λιμένων (Port Visits), ασκήσεις και ανθρωπιστική βοήθεια φθάνοντας μέχρι την πειθώ και τον πειθαναγκασμό. Είναι μια δραστηριότητα όπου πλέον δεν εμπλέκονται μόνο το εκάστοτε Πολεμικό Ναυτικό μιας χώρας, αλλά στη σημερινή εποχή εξασκείται και μέσω της ακτοφυλακής, πολιτικών πλοίων καθώς και μη κρατικών δρώντων. Χαρακτηριστικές αναπτυσσόμενες δυνάμεις που κάνουν χρήση της ευέλικτης αυτής μορφής ήπιας και σκληρής ισχύος, αποτελούν η Κίνα και η Ινδία. Ιδιαίτερη βαρύτητα θα δοθεί στη μελέτη συγκεκριμένων παραδειγμάτων από τη χρήση της εν λόγω διπλωματίας από τον Ασιατικό γίγαντα, λαμβανομένου υπόψη ότι εξελίσσεται σε παγκόσμια υπερδύναμη όχι μόνο στο οικονομικό αλλά και στο τεχνολογικό / στρατιωτικό πεδίο, σε σύγκριση με τις ΗΠΑ.

Η χρήση αυτής της μορφής διπλωματίας στον 21^ο αιώνα είναι ενδιαφέρουσα, όχι μόνο για την επίδραση που έχει κάθε της δραστηριότητα αλλά καθόσον αντικατοπτρίζει τις αλλαγές στην διεθνή τάξη και λειτουργεί ως μετρητής της ύπαρξης και της σοβαρότητας μιας διεθνούς έντασης. Επιπλέον, η ναυτική διπλωματία μπορεί να λειτουργήσει ως μία βαλβίδα μέσω της οποίας οποιαδήποτε ένταση μπορεί να εκτονωθεί χωρίς να οδηγήσει σε σύγκρουση. Η ναυτική διπλωματία συνήθως δεν αποσκοπεί στο να οδηγήσει σε πόλεμο αλλά να αντιληφθούν σύμμαχοι και αντίπαλοι τους πολιτικούς μας σκοπούς καθώς και τις δυνατότητες των δυνάμεων μας. Χαρακτηριστικά θα μπορούσαμε να πούμε πως τα αποτελέσματα της δημιουργούνται μέσω της εξασφάλισης, της αποτροπής αλλά και του πειθαναγκασμού, ενώ η ναυτική διπλωματία **αποτυγχάνει εάν οδηγήσει σε πόλεμο.**²

Αξιοσημείωτη είναι η άποψη του Ναυάρχου του Σοβιετικού Στόλου Sergey Gorshkov,³ θεμελιωτή του Σοβιετικού Πολεμικού Ναυτικού:

«Το ναυτικό αποτελούσε πάντοτε ένα εργαλείο πολιτικής του κράτους, μία σημαντική βοήθεια της διπλωματίας εν καιρώ ειρήνης»

Ακολουθώντας το παράδειγμα της Κίνας και η Ρωσία αποτελεί μία παραδοσιακά χερσαία δύναμη η οποία από το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα αλλά κυρίως τον 21^ο αιώνα, δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη της ναυτικής της ισχύος. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την οικονομική και τεχνολογική τους ανάπτυξη έχουν αναβαθμίσει τον ρόλο τους στο Διεθνές Σύστημα. Παρόμοιες απόψεις σχετικά με την σημασία της ναυτικής ισχύος ως εργαλείο της πολιτικής ενός κράτους αλλά και της διπλωματίας κατά τον καιρό της ειρήνης έχουν και αρκετοί δυτικοί κυρίως διανοητές. Παραδοσιακά ναυτικές δυνάμεις

² Christian Le Miere, Maritime Diplomacy in the 21st Century, second edition (New York: Geoffrey Till 2016), p. 1-5. Το συγκεκριμένο βιβλίο αποτελεί μια εξαιρετική προσέγγιση της ναυτικής διπλωματίας στην σύγχρονη εποχή. Η κλασική «διπλωματία των κανονιοφόρων», όχι μόνο δεν έχει εξαφανισθεί αλλά όπως θα δούμε και στα επόμενα Κεφάλαια αποτελεί μέρος των αποστολών που αναλαμβάνει η σύγχρονη ναυτική διπλωματία. Επίσης πολύ σημαντικό είναι το γεγονός ότι η εν λόγω μορφή διπλωματίας αποσυμπιέζει διεθνείς εντάσεις ενώ αποτυγχάνει, εάν οδηγήσει σε πόλεμο.

³ Sergey Gorshkov, The Sea Power of the State, Annapolis, MD (Naval Institute Press, 1979), p. 248.

όπως η Μ.Βρετανία κάνουν μέχρι και σήμερα χρήση της εν λόγω διπλωματίας όπως και η μοναδική μέχρι στιγμής υπερδύναμη ΗΠΑ. Αυτό που έχει αλλάξει στη σημερινή εποχή είναι η προσπάθεια παραδοσιακά ηπειρωτικών δυνάμεων (πχ Ρωσία-Κίνα-Ιράν-Τουρκία κλπ), να αναπτύξουν ισχυρά Πολεμικά Ναυτικά, προκειμένου να περιορίσουν την ηγεμονία των Αμερικανών μέσω της δημιουργίας ενός πολύ-πολικού συστήματος.

Το πιο δημοφιλές πεδίο αποτελεί η «*διπλωματία των κανονιοφόρων*», όρος που φαίνεται ότι ταιριάζει σε παλιές εποχές, καθόσον μας φέρνει στη μνήμη μας εικόνες ευρωπαϊκών πολεμικών πλοίων πλησίον των ακτών αναπτυσσόμενων χωρών, βομβαρδίζοντας περιστασιακά παράκτια οχυρά για αντίποινα. Όλα αυτά μας φαίνονται αντίθετα με την σημερινή εποχή και τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου. Επίσης δεν ταιριάζει καθόλου με την μετάβαση από την μονο-πολικότητα (από την δεκαετία του 1990 και αρχές της δεκαετίας του 2000) σταδιακά, σε ένα πολύ-πολικό διεθνές σύστημα (με το κέντρο βάρους να έχει μετατοπιστεί στους παίκτες της Ασίας (πχ Ρωσία-Κίνα-Ινδία κλπ).

Η διπλωματία των κανονιοφόρων δεν ανήκει στην ιστορία, αντιθέτως τα τελευταία χρόνια έχει χρησιμοποιηθεί και από αναπτυγμένες αλλά και αναπτυσσόμενες χώρες. Παραδείγματα στον 21^ο αιώνα θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τις ναυτικές ασκήσεις Velayat 90 που εκτέλεσε το Ιράν (Δεκ 2011 και Ιαν 2012), στοχεύοντας στην επίδειξη των δυνατοτήτων του να κλείσει τα στενά του Ορμούζ. Μερικές ημέρες αργότερα το αμερικανικό αεροπλανοφόρο Abraham Lincoln συνοδεία έτερων συμμαχικών πλοίων πέρασαν από την περιοχή, και ενώ ήταν μια αλλαγή (Duty Carrier Task Group) ρουτίνας, άφησαν διεθνώς την αίσθηση του μηνύματος αποτροπής, έναντι των ιρανικών απειλών (μόνο και μόνο με τη διέλευση της αρμάδας από τον Περσικό Κόλπο). Ας μην πάμε και πολύ μακριά, τα τελευταία δύο περίπου χρόνια βλέπουμε την Τουρκία να χρησιμοποιεί με αυτό τον τρόπο τον στόλο της, για την **επίτευξη** των πολιτικών της σκοπών. Στην πραγματικότητα η διπλωματία των κανονιοφόρων δεν έλλειψε ποτέ ούτε και κατά την διάρκεια του διπολισμού του Ψυχρού Πολέμου.⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κρίση των πυραύλων της Κούβας, όπου ο ναυτικός αποκλεισμός των αμερικανών αύξησε την πίεση στους σοβιετικούς, με αποτέλεσμα να αποφύγουμε την περαιτέρω κλιμάκωση και πιθανόν έναν πυρηνικό πόλεμο, με ολέθρια αποτελέσματα για όλη την ανθρωπότητα.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Τα θέματα που τίθενται μέσα από ερωτήματα, και τα οποία θα χρησιμοποιηθούν ως μεθοδολογικό εργαλείο προκειμένου να μας οδηγήσουν στην εξαγωγή κατά το δυνατόν ασφαλών συμπερασμάτων και προτάσεων, είναι τα ακόλουθα:

- Το πρώτο ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί και αφορά την σημασία της «Ποια η σημασία της ναυτικής διπλωματίας διαχρονικά καθώς και ποια η μετεξέλιξη της στη σημερινή εποχή».
- Το δεύτερο ερώτημα αφορά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα «Ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα, τα οποία επέδρασαν στην μετεξέλιξη της ναυτικής διπλωματίας».

⁴ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 1-2.

- Το τρίτο ερώτημα έχει σχέση με την ναυτική στρατηγική μεγάλων ή αναδυόμενων δυνάμεων «Ποια είναι η ναυτική στρατηγική που ακολουθούν (Μεγάλες-Μεσαίες ή αναδυόμενες Δυνάμεις)».

- Το τέταρτο ερώτημα έχει σχέση με την ίδια την ναυτική διπλωματία ως ένα συνδυασμό ήπιας και σκληρής ισχύος, (την επονομαζόμενη «έξυπνη ισχύ»), «Ποια είναι τα είδη της ναυτικής διπλωματίας».

- Το πέμπτο ερώτημα έχει σχέση με την χρησιμότητα της και την σύγκριση της με άλλες μορφές διπλωματίας «Ποια είναι η χρησιμότητα της ναυτικής διπλωματίας καθώς και τα πλεονεκτήματα / μειονεκτήματα της, σε σχέση με άλλες μορφές διπλωματίας».

- Το έκτο ερώτημα αφορά αμιγώς την ελληνική ναυτική διπλωματία «Ποια θα μπορούσε / έπρεπε να είναι η ελληνική ναυτική διπλωματία, πάντα σε συνάρτηση του συσχετισμού οικονομικού κόστους / πολιτικού-διπλωματικού οφέλους».

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία φιλοδοξεί **να επαναπροσδιορίσει την ναυτική διπλωματία στη σημερινή εποχή**, μελετώντας ιστορικές περιπτώσεις με την εμπλοκή ως επί τω πλείστω μεγάλων - μεσαίων ή και αναδυόμενων ναυτικών δυνάμεων (πχ Μ. Βρετανία, ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα, Ινδία κλπ), οι οποίες την έχουν ενσωματώσει στην υψηλή τους στρατηγική.⁵ Αξίζει να σημειωθεί ότι το συγκεκριμένο πεδίο είναι παραμελημένο από την ακαδημαϊκή κοινότητα και ιδιαίτερα στην χώρα μας, όπου στερείται παντελώς ανάλυσης στην ελληνική βιβλιογραφία. Ταυτόχρονα αποτελεί μία ιδιαίτερη πρόκληση για την εξέταση του εν λόγω θέματος υπό το πρίσμα της ελληνικής πραγματικότητας, καθόσον διαπιστώνεται έλλειμμα κατανόησης στην χώρα μας της διεθνούς πολιτικής-διπλωματίας. Η ανάλυση του εν λόγω αντικειμένου θα γίνει σε δύο μέρη, όπου στο πρώτο θα αναφερθούμε στο θεωρητικό πλαίσιο της ναυτικής διπλωματίας ενώ στο δεύτερο θα εξετάσουμε την εν λόγω μορφή διπλωματίας στην πράξη. Η παρούσα εργασία απαρτίζεται από επτά κεφάλαια. Ειδικότερα:

Στο πρώτο Κεφάλαιο της διατριβής, λαμβάνει χώρα μια ιστορική αναδρομή της ναυτικής διπλωματίας εστιαζόμενοι στην σύγχρονη εποχή από τον 18^ο αιώνα μέχρι τις μέρες μας, καθόσον συντελέστηκαν οι μεγαλύτερες εξελίξεις τόσο στην διαμόρφωση του Διεθνούς Συστήματος όσο και στην μορφή των ενόπλων συρράξεων. Στο επόμενο Κεφάλαιο παρατίθενται τα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα ενώ παράλληλα **επιχειρείται η προσπάθεια να ορισθεί η σύγχρονη έννοια της ναυτικής διπλωματίας**, με την απουσία ή την χρήση περιορισμένη βίας η οποία την χαρακτηρίζει. Στο τρίτο Κεφάλαιο μπαίνουμε πλέον στην πρακτική χρήση της εν λόγω μορφής διπλωματίας αναλύοντας την ναυτική στρατηγική που ακολουθείται από Μεγάλες ή Μεσαίες και αναδυόμενες Δυνάμεις (ναυτικές έναντι ηπειρωτικών). Στο τέταρτο Κεφάλαιο θα εξετασθούν τα είδη της ναυτικής διπλωματίας στη σημερινή εποχή, ως ένας συνδυασμός ήπιας και σκληρής ισχύος (η επονομαζόμενη «έξυπνη ισχύς»). Στο πέμπτο Κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην χρησιμότητα της καθώς και τα πλεονεκτήματα / μειονεκτήματα αυτής, σε σχέση με τις

⁵ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα (Αθήνα: Ποιότητα, 2008), σ. 44. Ανάλογα με το πεδίο αναφοράς της, η στρατηγική χωρίζεται σε διάφορα επίπεδα. Όταν χρησιμοποιούνται όλα τα διαθέσιμα μέσα ενός κράτους (στρατιωτικά, διπλωματικά, οικονομικά κλπ) για την επίτευξη των πολιτικών σκοπών του, ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης, τότε μιλάμε για υψηλή στρατηγική (grand strategy).

άλλες δύο μορφές διπλωματίας (την αεροπορική και την χερσαία). Τέλος, θα εξετάσουμε τις δυνατότητες της ελληνικής ναυτικής διπλωματίας, προκειμένου να καταλήξουμε σε συμπεράσματα και προτάσεις για την σημασία της καθώς και την αποτελεσματικότητα της γενικά και ειδικότερα για την προάσπιση των εθνικών μας συμφερόντων.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι, μέσω της απάντησης των ερωτήσεων που διατυπώθηκαν παραπάνω, να διακριβωθεί η φύση της ναυτικής διπλωματίας και της εξέλιξης της στην σημερινή εποχή, να εντοπισθούν τα είδη που αυτή εξασκείται ως ένας συνδυασμός ήπιας και σκληρής ισχύος, να συγκριθεί με άλλες μορφές διπλωματίας όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της, συμπεριλαμβανομένου των πλεονεκτημάτων / μειονεκτημάτων αυτής και τέλος να εξετάσουμε την ελληνική ναυτική διπλωματία, προκειμένου να συνοψισθούν συμπεράσματα και προτάσεις για την αποτελεσματική χρήση της και την προάσπιση των εθνικών μας συμφερόντων.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ – ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Οι παράγοντες και οι προϋποθέσεις που διαμορφώνουν το πλαίσιο αυτής της μελέτης είναι οι παρακάτω:

α. Η μορφή του διεθνούς συστήματος και οι ακόλουθες βασικές αρχές του,⁶ θα παραμείνουν αναλλοίωτες:

(1) Η απουσία ρυθμιστικής εξουσίας στο διεθνές σύστημα, παίζει καθοριστικό ρόλο στη συμπεριφορά των κρατών και στη σταθερότητα ή στην αστάθεια του διεθνούς συστήματος (**άναρχο διεθνές σύστημα**).

(2) Καθώς απουσιάζει η υπερ-κρατική εξουσία, η οποία θα μπορούσε να ρυθμίζει τον ανταγωνισμό, οι σχέσεις των κρατών είναι κατά βάση ανταγωνιστικές και πολλές φορές συγκρουσιακές (**ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα**).

(3) Τα κράτη σε ένα τέτοιο ανταγωνιστικό σύστημα πρέπει από μόνα τους να μεριμνήσουν για την ασφάλεια τους (**αρχή της αυτοβοήθειας**).

(4) Τα κράτη στο άναρχο διεθνές σύστημα αναγκάζονται να λάβουν μέτρα, για να αυξήσουν την ασφάλεια τους. Τα μέτρα αυτά όμως μειώνουν την ασφάλεια των άλλων. Αυτό ανατροφοδοτεί την ανασφάλεια και τον ανταγωνισμό (**δίλημμα ασφαλείας**).

(5) Τα κράτη είναι οι βασικοί δρώντες στο διεθνές σύστημα, άρα και η βασική μονάδα ανάλυσης των διεθνών σχέσεων (**κρατικο-κεντρικό διεθνές σύστημα**).

⁶ Kenneth Waltz, Θεωρία διεθνούς πολιτικής (Αθήνα: Ποιότητα, 2010). Πρόλογος του Αθ. Πλατιά. Οι εν λόγω αρχές αποτελούν το βασικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθεί η μελέτη μας, για την ανάπτυξη λογικών επιχειρημάτων αλλά και παράθεσης σχετικών συμπερασμάτων.

[Οι διεθνικοί δρώντες είναι εργαλειακού χαρακτήρα μέσα στη στρατηγική των κρατών και οι διεθνείς θεσμοί εξ' ορισμού και αναπόδραστα (λόγω υψηλών αρχών διεθνούς δικαίου, είναι εξαρτημένες μεταβλητές των κρατών και μάλιστα των ισχυρών)]

(6) Τα κράτη επειδή είναι «ευαίσθητα στο κόστος» έχουν κάθε λόγο να συμπεριφέρονται ορθολογικά. Τα λάθη τιμωρούνται (**αρχή του ορθολογισμού**).

(7) Κυρίαρχος στόχος του κράτους είναι η κατοχύρωση της ασφάλειας του, δηλαδή η επιβίωση, η διατήρηση της εδαφικής κυριαρχίας και της εθνικής ανεξαρτησίας / αυτονομίας (**βασικό εθνικό συμφέρον**).

(8) Τα κράτη επιδιώκουν να αποκτήσουν «ισχύ», η οποία είναι το κύριο «νόμισμα» στη διεθνή πολιτική (**επιδίωξη ισχύος**).

(9) Σε ένα ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα τα κράτη έχουν κίνητρο να εξισορροπήσουν τους αντιπάλους τους, για να αυξήσουν την ασφάλεια τους (**στρατηγική εξισορρόπησης**).

(10) Οι μεμονωμένες προσπάθειες που καταβάλλουν τα κράτη να εξισορροπήσουν τους αντιπάλους τους, συμβάλλουν στην δημιουργία ενός αυτορυθμιζόμενου συστήματος ισορροπίας δυνάμεων, που με τη σειρά του δύναται να συμβάλει στη διατήρηση της ειρήνης (**αρχή της ισορροπίας ισχύος**).

β. Το διεθνές σύστημα είναι στην παρούσα φάση μονο-πολικό (με μοναδική υπερδύναμη τις ΗΠΑ), αλλά βρισκόμαστε σε μία σταδιακή μεταβολή σε πολύ-πολικό σύστημα πιθανόν τα επόμενα εκτιμάται 15-20 χρόνια (με την ανάδυση της Κίνας-Ινδίας-Ρωσίας ως μεγάλων δυνάμεων και ίσως άλλων αναδυόμενων δυνάμεων όπως πχ Ιράν-Τουρκίας). Το επίπεδο της ανάλυσης μας θα εστιαστεί στο κρατικό και συστημικό. Για τις ανάγκες του συγκεκριμένου θέματος θα χρησιμοποιήσουμε την **θεωρητική προσέγγιση του δομικού ρεαλισμού** και δη του Kenneth Waltz (1979), στο έργο του “Theory of International Politics” όπου επιχειρεί να διατυπώσει μια θεωρία διεθνούς πολιτικής με εξηγητική ισχύ και ικανότητα πρόβλεψης, βασικό γνώρισμα της οποίας είναι η εστίαση στο επίπεδο ανάλυσης της δομής του διεθνούς συστήματος.⁷

γ. Η δράση της ναυτικής διπλωματίας, θα συνεχίσει να εκπορεύεται αλλά και να αποσκοπεί στην στήριξη των διπλωματικών πρωτοβουλιών σε πολιτικό επίπεδο των διαφόρων κρατικών δρώντων, με στόχο την υλοποίηση των αποφάσεων της εξωτερικής τους πολιτικής.

δ. Η φύση και ο ρόλος του εκάστοτε Πολεμικού Ναυτικού ως τμήμα των Ενόπλων Δυνάμεων κρατικών οντοτήτων, δεν θα μεταβληθεί ως απόρροια τεχνολογικών ανακαλύψεων ή και στρατηγικών επιλογών, που σχετίζονται με την χρησιμότητα του.

⁷ Για εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με την θεωρία του δομικού ρεαλισμού, βλ. Ανδρέας Γκόφας–Νικόλαος Τζιφάκης, Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική: Η σινο-αμερικανική πρόκληση (Αθήνα: Πεδίο, 2017), σ. 36-54.

ΜΕΡΟΣ Α' «ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ»

1. Κεφάλαιο 1^ο: Ιστορική Αναδρομή

1.1. Γενικά

Στο συγκεκριμένο Κεφάλαιο θα παραθέσουμε με κριτική πάντα σκέψη, τι έχει ειπωθεί σχετικά με την ναυτική διπλωματία από μελετητές ιστορικούς αλλά και στρατηγιστές, ούτως ώστε να γίνει πιο κατανοητή η διάσταση της αλλά και η σημερινή της μετεξέλιξη, ώστε πλέον να μιλάμε στην πράξη όχι μόνο για χρήση των Πολεμικών Ναυτικών (ΠΝ) των χωρών αλλά και για **μη στρατιωτικά μέσα**, ως προαναφέραμε στην εισαγωγή, για την εξάσκηση της. Αναμφίβολα ο πολιτικός αλλά και ο διπλωματικός ρόλος της ναυτικής ισχύος ήταν ανέκαθεν σημαντικός και η εξάσκηση του ήταν πολύ συχνή από ότι η αντίστοιχη (στον κλασσικό της ρόλο) εμπλοκής των ναυτικών δυνάμεων σε πολέμους. Το συγκεκριμένο γεγονός θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μοναδικό σε σύγκριση με τις άλλες δύο παρεμφερείς μορφές διπλωματίας (εκείνες της αεροπορικής και την χερσαίας), σε συνδυασμό με την εξέλιξη τόσο των απειλών όσο και του σύγχρονου πεδίου μάχης, φθάνοντας στο σημείο να μιλάμε για συνδυασμένες πλέον αεροναυτικές επιχειρήσεις.

Οι θεωρητικοί του είδους στα έργα τους, αν και έχουν ασχοληθεί με την ναυτική στρατηγική και πως εφαρμόζεται αυτή στον πόλεμο, παρόλα αυτά δεν έχουν ασχοληθεί με την χρήση των ναυτικών δυνάμεων στην ειρηνική περίοδο. Πηγαίνοντας λίγο πιο μακριά δεν έχουν ασχοληθεί με τη χρήση, μη ναυτικών μονάδων για την άσκηση αυτού του είδους διπλωματίας. Στην πραγματικότητα μόνο στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα – την εποχή του Ψυχρού Πολέμου – άρχισε η μελέτη της ναυτικής διπλωματίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να έχει εγκαταλειφτεί το συγκεκριμένο πεδίο από την ακαδημαϊκή βιβλιογραφία. Γι' αυτό το λόγο και η συγκεκριμένη εργασία αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση όσον αφορά την μελέτη όλων των πτυχών αλλά και των διαθέσιμων μέσων που μπορεί να εξασκηθεί καθώς και η αποτελεσματικότητα της.

Στη σημερινή πραγματικότητα οι στόλοι των δυτικών (κυρίως) ναυτικών δυνάμεων ασκούν αποτελεσματικά την κυριαρχία τους επί των θαλασσών, με ελάχιστες περιφερειακές δυνάμεις να μπορούν να τους αντιπαρατεθούν έστω και σε περιφερειακό επίπεδο. Η κατοχή αυτής της απaráμιλλης ισχύος από τους στόλους αυτούς, έχει αδιαμφισβήτητα οδηγήσει σε μια διακριτή αλλαγή του παραδοσιακού τους ρόλου, εμπλουτίζοντας το φάσμα των αποστολών τους, από τις πολεμικές επιχειρήσεις στην «χωρο-φύλαξη» αλλά και την ανάληψη «διπλωματικών καθηκόντων». Ο Ken Booth τυποποιεί τις αποστολές των ναυτικών δυνάμεων ενώ το συγκεκριμένο μοντέλο βλέπουμε να έχει υιοθετηθεί από πολλά ναυτικά του κόσμου, ενώ παράλληλα το έχουν ενσωματώσει στα δόγματα τους. Ο λόγος για τον οποίο αναφέρουμε το συγκεκριμένο έργο έχει να κάνει

με την αναφορά του στον τριπλό ρόλο του εκάστοτε Πολεμικού Ναυτικού μίας χώρας, **στρατιωτικό – αστυνομικό – διπλωματικό**.⁸

Μετά το πέρας του Ψυχρού Πολέμου και την φαινομενική σταθερότητα του μονοπολισμού (με τις ΗΠΑ ως την μοναδική υπερδύναμη), έχουμε μια μεταβατική περίοδο σε ένα πολύ-πολικό διεθνές σύστημα. Στην παρούσα φάση δεν υπάρχουν αξιόλογοι ανταγωνιστές των δυτικών ναυτικών δυνάμεων, αλλά ανερχόμενες δυνάμεις ιδίως στην Ανατολή, αναπτύσσοντας με γρήγορους ρυθμούς αξιόπιστες ναυτικές δυνάμεις αλλά και στρατηγικές που δεν εστιάζονται μόνο στις πολεμικές συρράξεις. Οι εν λόγω ανερχόμενες δυνάμεις (πχ Κίνα, Ινδία και Ρωσία) θα μπορούσαμε να πούμε πως με τα μέχρι στιγμής δεδομένα, δεν διαφαίνεται να επιδιώκουν την απομόνωση ή την αμφισβήτηση του Διεθνούς Συστήματος. Για τα ναυτικά των κρατών η μετατόπιση και η εστίαση του ενδιαφέροντος στην «ναυτική διπλωματία» σίγουρα δεν αποτελεί κάτι καινούργιο αλλά διαφαίνεται ότι θα μας απασχολήσει στο άμεσο προβλεπτό μέλλον. Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, θα αναλύσουμε την εξέλιξη της ναυτικής διπλωματίας σε τρία μέρη:

α. Το πρώτο μέρος θα αφορά την κλασική ναυτική διπλωματία και πως την ανέλυσαν μεγάλοι ιστορικοί αλλά και στρατηγιστές (πχ MAHAN, CORBETT, RICHMOND κλπ).

β. Το δεύτερο μέρος θα αναφέρεται στην σύγχρονη ναυτική διπλωματία όπως αυτή αναπτύχθηκε κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και αναλύθηκε από μεγάλους στρατηγιστές (πχ CABLE, GORSHKOV, LUTTWAK, BOOTH κλπ).

γ. Στο τρίτο μέρος θα παραθέσουμε ορισμούς σύγχρονων μελετητών σχετικά με τη ναυτική διπλωματία καθώς και θα ορίσουμε νέες έννοιες καθώς και τους ορισμούς αυτών, από την παρατήρηση όλων των ιστορικών περιπτώσεων που παραθέτουμε στην εν λόγω εργασία. Προς υποστήριξη όλων αυτών στην τελευταία ενότητα του παρόντος Κεφαλαίου θα παραθέσουμε την θεωρία της ένοπλης πειθούς καθώς και χαρακτηριστικές ιστορικές περιπτώσεις αυτής.

Μετά την ιστορική αυτή αναδρομή θα αφιερώσουμε ένα ξεχωριστό Κεφάλαιο προκειμένου να αναλύσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα που διαμόρφωσαν την ναυτική διπλωματία στην σημερινή πραγματικότητα.⁹

⁸ Εκτενέστερη ανάλυση στον τριπλό ρόλο του εκάστοτε Πολεμικού Ναυτικού (ΠΝ) μίας χώρας, βλ. Ken Booth, Navies and Foreign Policy (New York: Groom Helm, 1977), p. 15.

⁹ Ο διαχωρισμός αυτός των δύο περιόδων δεν είναι τυχαίος αλλά έγινε με γνώμονα, κατ' αρχάς της εξέτασης της ναυτικής διπλωματίας στη σύγχρονη εποχή, σε συνδυασμό με την διαχρονική της αξία και την μετεξέλιξη αυτής. Η κλασική ναυτική διπλωματία αναφερόταν κυρίως στην χρήση των εκάστοτε Πολεμικών Ναυτικών των χωρών (εννοώντας τις περισσότερες φορές αποστολές σε ρόλο πειθαναγκασμού ο πασίγνωστος όρος «διπλωματία των κανονιοφόρων»). Εν συνεχεία έχουμε μια μεταβατική περίοδο κατά την διάρκεια του διπολισμού του Ψυχρού Πολέμου (όπου βλέπουμε επιπλέον μέσα και αποστολές κατά την ενάσκηση της). Τέλος στη σημερινή εποχή του 21^{ου} αιώνα, όπου θα αφιερώσουμε ξεχωριστό Κεφάλαιο προκειμένου να αναλύσουμε τόσο τα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα όσο και τα συστατικά της στοιχεία (με τη χρήση και μη στρατιωτικών μέσων πχ ακτοφυλακίδες, εμπορικά πλοία, συνοριοφύλακες, ΜΚΟ κτλ).

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ

1.2. Mahan, Corbett και η κλασική ναυτική διπλωματία

Τα συγκεκριμένα κλασικά κείμενα που θα παραθέσουμε παρακάτω αντανακλούν κάποιες βασικές αρχές του κατά θάλασσα πολέμου, πολλές από τις οποίες έχουν ισχύ μέχρι και σήμερα, ενώ μεγάλη ήταν η επίδραση των δύο μελετητών στην διαμόρφωση της ναυτικής στρατηγικής της Μ.Βρετανίας και των ΗΠΑ αργότερα.

Ο Alfred Thayer Mahan, (Mahan, 1840-1914), ήταν αξιωματικός του αμερικανικού πολεμικού ναυτικού και ο πλέον δημοφιλής θεωρητικός επί των ναυτικών θεμάτων. Το γνωστότερο έργο του είναι το “The Influence of Sea Power upon History” το 1890, εστιάζει στη χρήση του ναυτικού κατά τον πόλεμο, μελετώντας τα ναυτικά της Αγγλίας, Γαλλίας και Ενωμένων Επαρχιών την εποχή του ιστιοφόρου, χωρίς να κάνει σαφή αναφορά περί της ναυτικής διπλωματίας. Παρ’ όλα αυτά μπορούμε να εντοπίσουμε στο έργο του παραδείγματα και σχόλια που αφορούν τη χρήση περιορισμένης δύναμης και απειλή χρήσης βίας από το ναυτικό. Συγκεκριμένα αναγνωρίζει την σημασία του ναυτικού κατά την διάρκεια της ειρήνης, παρατηρώντας ότι η απαίτηση για μια ναυτική στρατηγική διαφέρει από την αντίστοιχη στρατιωτική (με την έννοια του στρατού ξηράς) στο γεγονός ότι η πρώτη είναι απαραίτητη τόσο στην ειρήνη όσο και στον πόλεμο.¹⁰

Η εξέταση του έργου αυτού για την σύσταση της ναυτικής διπλωματίας (ακόμη και αν ο όρος δεν αναφέρεται πουθενά), αποκαλύπτει δύο κύρια θέματα. Έχοντας υπόψη μας τους όρους της «μαλακής» (soft) και «σκληρής» (hard) ισχύος, ο Mahan διατυπώνει ότι το ναυτικό μπορεί να ειπωθεί και ως εργαλείο πειθαναγκασμού και ως εκπρόσωπος της εθνικής φήμης. Στα πρώτα κεφάλαια αναφέρεται στην αρχαία Ρώμη κατά τους Καρχηδονιακούς πολέμους, η οποία χρησιμοποιεί τον στόλο της για να αποκλείσει την Μακεδονία, σύμμαχο του Αννίβα, με τέτοια επιτυχία ώστε «ούτε στρατιώτης της φάλαγγας δεν πάτησε το πόδι του στην Ιταλία».¹¹ Οι αρχές που εφαρμόστηκαν από αυτήν την ναυτική δύναμη ήταν αυτές της πρόληψης και της αποτροπής. Ανάλογα οι επισκέψεις των αυτοκρατορικών μοιρών της Ρώμης στις ακτές της Αφρικής αποτέλεσαν σημαντικό διπλωματικό εργαλείο, καθόσον μέσω της εμφανούς παρουσίας και επίδειξης ναυτικής ισχύος επέτυχαν την μη συμπαράταξη των γειτονικών βασιλείων με την πλευρά της Καρχηδόνας.

Σε ένα επόμενο του έργο, εξέδωσε μια συλλογή σχετικών άρθρων επί συγχρόνων ιστορικών περιπτώσεων με την εμπλοκή της ναυτικής ισχύος.¹² Η επανάσταση των Μπόξερ (1898-1901) εναντίον του Δυτικού ιμπεριαλισμού στην Κίνα απειλούσε το ελεύθερο εμπόριο και απειλούσε «τα συμφέροντα των εμπορικών εθνών και των ναυτικών δυνάμεων».¹³ Χωρίς να καταλήξει σε ολοκληρωτικό πόλεμο, η Δύση επιδόθηκε σε εκτεταμένη χρήση της ναυτικής της ισχύος. Σχηματίστηκε μία συμμαχία οκτώ κρατών η οποία εκτέλεσε επιχειρήσεις ναυτικής επέμβασης, αστυνόμευσης και σταθεροποίησης στις

¹⁰ Alfred T. Mahan, The Influence of Sea Power upon History (Mineola, NY: Dover, 1987), p. 22. First published Boston: Little, Brown and Co, 1890.

¹¹ Mahan, The Influence of Sea Power upon History, p. 16.

¹² Alfred T. Mahan, Retrospect and Prospect: Studies in International Relations Naval and Political (Boston: Little, Brown and Co, 1903).

¹³ Mahan, Retrospect and Prospect: Studies in International Relations Naval and Political, p. 32-33.

ακτές της Κίνας αλλά και της ενδοχώρας κατά μήκος των ποταμών, ώστε να καταστείλει την εξέγερση. Στην συγκεκριμένη ιστορική περίπτωση διαπιστώνουμε μια μορφή ναυτικής διπλωματίας όπου με χρήση περιορισμένης ναυτικής ισχύος από τον ισχυρό προς τον αδύνατο προκειμένου να επιβάλλει την θέληση του καθώς και την σύναψη προς τούτο συμμαχίας.

Αξιοσημείωτο στο σκεπτικό του Mahan είναι ο λόγος για τον οποίο ορισμένα κράτη είναι έτοιμα και μπορούν να αναλάβουν δράση και άλλα όχι. Κατ' αυτόν ουσιώδες συστατικό της ναυτικής ισχύος αποτελεί ο χαρακτήρας τόσο του έθνους όσο και της κυβερνήσεως του. Το κυρίαρχο στοιχείο τους είναι η «*περιπετειώδης φύση*» σε συνδυασμό με την «*τάση προβολής-ανάδειξης*». Στην εποχή των ιστιοφόρων, όπου επικέντρωσε την ανάλυση του, συνέκρινε τα χαρακτηριστικά της Μ. Βρετανίας και Ολλανδίας, έθνη όπως τα χαρακτήρισε «*εξόχως εμπορευματικά*» με αυτά της Γαλλίας, «*έθνος της σύνεσης*», καταλήγοντας ότι τα πρώτα ήταν εκ της φύσεως τους επιρρεπή στην ενάσκηση της ναυτικής ισχύος.¹⁴

Ο Mahan συνδέει στενά την ενεργό επιδίωξη του εθνικού συμφέροντος με την εικόνα, την επίδειξη σημαίας και το γόητρο. Το επιθετικά κερδισμένο στην θάλασσα «γόητρο και υπόληψη» δεν πρέπει να αγνοείται. Αψιμαχίες στην ξηρά μπορούν πιο συχνά να οδηγήσουν σε σύρραξη σε αντίθεση με τις αντίστοιχες στην θάλασσα, οι οποίες μη περιοριζόμενες από τον γεωγραφικό παράγοντα μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως έγκαιρη υπενθύμιση δύναμης και εξουσίας.

Για τον Mahan εάν το ναυτικό «γόητρο» θεωρηθεί ως πολιτικό εργαλείο μιας κυβέρνησης, τότε πρέπει να είναι όχι μόνο ευρέως αναγνωρίσιμο αλλά και προσεκτικά στοχευόμενο, μέσω της αξιόπιστης παρουσίας του στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Η άποψη αυτή αν και έχει γραφτεί αφορώσα τις αποικιακές δυνάμεις της Ευρώπης του 17^{ου} και 18^{ου} αιώνα, υπάρχουν πολλές ομοιότητες με άλλες εποχές, συμπεριλαμβανομένης αυτής του 21^{ου} αιώνα. Η ναυτική διπλωματία, ως μία μορφή ευρύτερης πολιτικής προσπάθειας, αποτελεί ένα μέσο επικοινωνίας μεταξύ συσχετισμών ισχύος και εξουσίας. Η άποψη του Mahan είναι ότι η εθνική ασφάλεια εν καιρώ ειρήνης απαιτεί και υποστηρίζεται από την «*αποφασιστική υπεροχή στην θάλασσα*».¹⁵

Συνοψίζοντας γι' αυτόν τον δημοφιλή θεωρητικό των ναυτικών θεμάτων, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η επιρροή του ήταν πολύ σημαντική στις επόμενες γενιές καθώς είναι ευρέως παραδεκτό ότι οι θεωρίες του επηρέασαν μεταξύ των άλλων, την στάση των ΗΠΑ, Γερμανίας και Ιαπωνίας στα πρώτα χρόνια του 20^{ου} αιώνα.

Στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, ο Βρετανός Sir Julian Corbett (Corbett, 1854-1922) με νομική παιδεία επέκτεινε λίγο περισσότερο τις θεωρίες περί ναυτικού πολέμου στο βιβλίο του "Some Principles of Maritime Strategy". Όπως και ο Mahan, ο Corbett δεν επικέντρωσε τις θεωρίες του μόνο στις επιχειρήσεις κατά τον πόλεμο. Παρ' όλα αυτά η ενασχόληση του στο βιβλίο, με θέματα «*περιορισμένου πολέμου*» όπως ο αποκλεισμός (ναυτικός και εμπορικός), καθώς και η στρατηγική του "a fleet in being"¹⁶ μπορεί να

¹⁴ Mahan, *The Influence of Sea Power upon History*, p. 52-54.

¹⁵ Mahan, *The Influence of Sea Power upon History*, p. 82.

¹⁶ Julian S. Corbett, *Some Principles of Maritime Strategy* (Mineola, NY: Dover, 2004), p.13, 39-48. First published London: Longmans, Green and Co, 1911.

εφαρμοστεί σε διαφορετικά σημεία του φάσματος της αντιπαράθεσης και ως εκ τούτου και σαν εργαλεία ναυτικής διπλωματίας πειθαναγκασμού.

Μια εκδήλωση του πειθαναγκασμού που εξέτασε ο Corbett ήταν αυτή της «προβολής ισχύος» από την θάλασσα στην ξηρά, σε αντίθεση με τον Mahan ο οποίος αγνόησε εντελώς τη χρήση της θαλάσσιας ισχύος για προβολή ισχύος (power projection) στην ξηρά, κάτι που στις μέρες μας αποτελεί μάλλον τον κανόνα. Σαν παράδειγμα ο Corbett χρησιμοποίησε την επιτυχία του Βρετανικού στόλου στις παρυφές του Κάδικα στην Ισπανία το 1808. Οι δυνάμεις υπό τον αντιναύαρχο John Purvis δια της παρουσίας, διαπραγμάτευσης και επίδειξης της ικανότητας τους «ενθάρρυναν» τους Ισπανούς να επαναστατήσουν εναντίον των Γάλλων (επίτευγμα που δεν θα ήταν δυνατό με την χρήση των χερσαίων δυνάμεων).¹⁷

Ένας από τους οπαδούς του ο Βρετανός ναύαρχος και θεωρητικός Sir Herbert Richmond έγραψε: «Η ναυτική ισχύς είναι μια μορφή της εθνικής ισχύος ικανή να προσδίδει ειδικό βάρος στην εθνική πολιτική».¹⁸ Αν και κυρίως ασχολείται στο έργο του με τα αφορώντα στις πολεμικές επιχειρήσεις, στο βιβλίο του υπάρχουν αρκετές σκέψεις που σχετίζονται με την χρήση της ναυτικής ισχύος κατά την ειρηνική περίοδο. Σε ένα χωρίο του αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «μη στρατιωτικοί ρόλοι του ναυτικού όπως η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας (humanitarian relief), ή μη στρατιωτική εκκένωση (non-combat evacuation) καθώς και η επιβολή της ειρήνης (peace enforcement) εντάσσονται στο ευρύτερο φάσμα της ναυτικής διπλωματίας».¹⁹

Είναι προφανές ότι οι συγγραφείς των κλασικών ναυτικών κειμένων αντιλαμβάνονταν τη χρήση των ναυτικών δυνάμεων και σε ειρηνικά συμβάντα. Η ορολογία μπορεί να έχει αλλάξει σήμερα, όμως οι όροι “flying the flag” και “prestige” ισοδυναμούν με αυτούς της επιρροής και «μαλακής ισχύος» όπως επίσης και οι όροι “gunboat diplomacy” και “demonstration” είναι οι πρόδρομοι του πειθαναγκασμού και της «πειθαναγκαστικής διπλωματίας».

Παρόλο που το Διεθνές Σύστημα της εποχής του Mahan και του Corbett χαρακτηριζόταν από πολύ-πολικότητα, υπήρχε πάντοτε η έννοια της κυρίαρχης δύναμης. Από τον 18^ο έως και τις αρχές τουλάχιστον του 20^{ου} αιώνα η δύναμη αυτή ήταν η Μ. Βρετανία καθώς και το Βρετανικό Ναυτικό (Royal Navy) είχε την κυριαρχία στην θάλασσα. Ο Robert Keohane²⁰ χρησιμοποιεί τον όρο “hegemonic stability”, για να περιγράψει την κατάσταση στην οποία μία ευρύτερα διαδεδομένη ειρήνη είναι το αποτέλεσμα της διπλωματίας, του πειθαναγκασμού και της πειθούς ηγεμονεύουσας δύναμης. Η περίοδος της Βρετανικής αυτής κυριαρχίας-ηγεμονίας αναφέρεται συνήθως ως “Pax Britannica”. Το Βρετανικό ναυτικό έδρασε σαν πολιτικό εργαλείο του κράτους, μέσω στρατιωτικής δράσης και «αστυνομικής» παρουσίας, παίζοντας έναν σημαντικό ρόλο υποστηρίζοντας πχ τον κυβερνητικό πολιτικό στόχο κατάργησης του δουλεμπορίου. Η Μ. Βρετανία διατήρησε την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία της δια της οικονομικής δύναμης, υποστηριζόμενη κυρίως στη

¹⁷ Corbett, Some Principles of Maritime Strategy, p. 38.

¹⁸ Sir Herbert Richmond, Sea Power in the Modern World (London: Bell & Sons, 1934), p. 17.

¹⁹ Richmond, Sea Power in the Modern World, p. 189.

²⁰ Robert Keohane, After Hegemony: Co-operation and Discord in the World Political Economy (Princeton: Princeton University Press, 1984), p. 32-39.

θαλάσσια ισχύ της. Αυτού του είδους η ισχύς χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον την περίοδο αυτή για την εξυπηρέτηση των εθνικών της συμφερόντων, δρώντας ως ένα εργαλείο της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής. Σε επόμενο Κεφάλαιο θα εξετάσουμε την στρατηγική που ακολούθησαν μεγάλες ή και ανερχόμενες ναυτικές δυνάμεις προκειμένου να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα τόσο για την αδιαμφισβήτητη αξία της ναυτικής ισχύος αλλά και τον συνδυασμό αυτής με την αντίστοιχη χερσαία, για τα προαπαιτούμενα που πρέπει να πληρεί, μία παγκόσμια μεγάλη ή και ηγεμονεύουσα δύναμη (πχ ΗΠΑ, Κίνα, Ρωσία κτλ).

1.3. Cable, Gorshkov και η ναυτική διπλωματία κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου

Η ναυτική διπλωματία συνεχίστηκε και κατά την διάρκεια των δύο Παγκόσμιων Πολέμων, όμως η βαρύτητα της υποσκελίσθηκε από το ρόλο των ναυτικών δυνάμεων στην διεξαγωγή των μαχών και των ναυμαχιών. Με την έλευση του Ψυχρού Πολέμου η στρατηγική εστίασε προς την κατεύθυνση της πυρηνικής αποτροπής μεταξύ των δύο αντίπαλων συνασπισμών. Παρόλο που η χρησιμότητα των στρατιωτικών μέσων συνδέθηκε περισσότερο με τον διπλωματικό ρόλο, πολύ λίγοι θεωρητικοί ασχολήθηκαν προς αυτή την κατεύθυνση. Εξαίρεση σε αυτόν τον κανόνα αποτελεί το πόνημα του Sir James Cable.

Ο Cable υπήρξε καθοριστικός στην προώθηση της κατανόησης του όρου της ναυτικής διπλωματίας, πλην όμως ήταν ένας ψυχρό-πολεμικός συγγραφέας. Η περίοδος ανάλυσης του έργου του “Gunboat Diplomacy”, διατρέχει μέσω των τριών εκδόσεων του, την περίοδο από το τέλος του Α’ Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990, πρωτίστως υπό το πρίσμα των διεθνών σχέσεων. Η ναυτική διπλωματία στην οποία αναφέρεται προσφέρει στις ναυτικές δυνάμεις ένα άκρως αποτελεσματικό μέσο – εργαλείο αποτροπής και πειθαναγκασμού. Κάνοντας χρήση του συγκεκριμένου θεωρητικού πλαισίου ο James Cable στο θεμελιώδες έργο του περί της «διπλωματίας των κανονιοφόρων» δίδει τον ακόλουθο ορισμό της:

*«διπλωματία των κανονιοφόρων αποτελεί η χρήση ή η απειλή χρήσης περιορισμένης ναυτικής δύναμης, εκτός της περίπτωσης πολεμικής σύρραξης, προκειμένου να εξασφαλισθεί πλεονέκτημα ή να περιορισθεί η απώλεια, είτε για την προώθηση μιας διεθνούς διαφοράς είτε κατά αλλοδαπών κρατικών δυνάμεων εντός της επικράτειας ή περιοχής δικαιοδοσίας του κράτους τους».*²¹

Η ναυτική διπλωματία στην οποία αναφέρεται εκ του ανωτέρω ορισμού της (σύμφωνα πάντα με τον Cable) πειθαναγκαστική, ασκείται από τη μία πλευρά στην άλλη. Στα παρατιθέμενα στο βιβλίο αυτό περιστατικά μιας χρονικής διάρκειας 70 ετών, οι όροι που χρησιμοποιούνται είναι του «θύματος» και του «θύτη». Η πραγματικότητα όμως μπορεί να είναι πιο περίπλοκη, με μια πλειάδα ενδιαφερομένων είτε είναι εγχώριο κοινό είτε στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας, άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενοι στα περιγραφόμενα περιστατικά.

²¹ James Cable, Gunboat Diplomacy, 1919-1979: Political Applications of Limited Naval Force, second edition, (Basingstoke: Macmillan, 1986), p. 39.

Η ισχυρή γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Cable, επαγγελματίας διπλωμάτης ο ίδιος, στο έργο του αποτελούν χαρακτηριστικά του επαγγέλματος του. Πρέσβευε ότι ο πειθαναγκασμός “coercion” ήταν έμμεσος και υπονοούμενος στις περισσότερες πτυχές των Διεθνών Σχέσεων, και ως εκ τούτου μια κυβέρνηση η οποία «*θα ανταμείβει τους φίλους και θα τιμωρεί τους εχθρούς της, θα τυγχάνει τουλάχιστον σοβαρής εξέτασης*».²² Η οπτική αυτή γωνία αντιπροσωπεύει την κυρίαρχη σκέψη στο δεύτερο μισό του Ψυχρού Πολέμου. Όπως διατείνεται «*για να είναι αξιόπιστη η απειλή πρέπει να είναι κάτι περισσότερο από μια γενικόλογη πρόβλεψη δυσάρεστων συνεπειών στο επικείμενο μέλλον. Πρέπει να εκφράζει ετοιμότητα ανάληψης επιβλαβούς για το συμφέρον της άλλης κυβέρνησης, δράσης εκτός εάν η κυβέρνηση αυτή ακολουθήσει την υποδεικνυόμενη πορεία δράσης*».²³

Ο Edward Luttwak επηρεάστηκε πολύ από τον Cable και το βιβλίο του “The Political Uses of Sea Power”²⁴ αποτέλεσε ένα προϊόν του Ψυχρού Πολέμου με τον ίδιο λιγότερο πολιτικά αμερόληπτο από τον δεύτερο. Ο Luttwak στο έργο του αυτό διαπραγματεύτηκε τις διάφορες αντιλήψεις της στρατιωτικής ισχύος σε Ανατολή και Δύση, κριτίκαρε την «απομειούμενη» Αμερικανική επιρροή στη Μ.Ανατολή και προέβλεψε την αυξανόμενη πολυπολικότητα (multipolarity), ως αποτέλεσμα της οικονομικής ύφεσης του 1970. Το συμπέρασμα του ήταν προφητικό αν και ήταν πρόωρο όταν διαβαζόταν τέσσερις δεκαετίες πριν.

Ο Luttwak σίγουρα πρόσθεσε πολλά στη συζήτηση για την ναυτική διπλωματία την δεκαετία του 1970. Παρόλα αυτά δεν είχε την ίδια αναγνώριση από τους επαγγελματίες του είδους όσο είχαν άλλοι θεωρητικοί, όπως ο Cable του οποίου τα έργα τροφοδότησαν άμεσα τα ναυτικά δόγματα των περισσότερων ναυτικών του Δυτικού κόσμου. Η αιτία του φαινομένου αυτού βρίσκεται στη βάση της θεωρίας του Luttwak, την θεωρία της «πειθούς» (suasion).²⁵ Με τον όρο αυτό ο Luttwak περιέγραφε την **πολιτική χρήση της ναυτικής δυνάμεως** υπό ένα γενικό πνεύμα της εμμεσότητας οποιασδήποτε πολιτικής χρήσης στρατιωτικής δύναμης.

Ο ίδιος αποφάινεται ότι η ένοπλη «πειθώ» και ειδικότερα η «ναυτική πειθώ» (naval suasion) μπορεί να διακριθεί σε δύο μορφές: την «λανθάνουσα» και την «ενεργητική». Η πρώτη αφορά τις αντιδράσεις των αντιπάλων που προκλήθηκαν από ενέργειες ρουτίνας ή/και απρογραμμάτιστες ενέργειες ναυτικών μονάδων όπως συνήθως ασκήσεις του στόλου, οι οποίες μπορεί να ελήφθησαν ως απειλητικές καθόσον η απειλή «λανθάνει» εκ της φύσεως της εντός των ενεργειών αυτών. Το αποτέλεσμα μπορεί να είναι είτε η αποτροπή ενός αντιπάλου είτε η υποστήριξη ενός συμμάχου. Εδώ πρέπει να προστεθεί ότι η λανθάνουσα πειθώ διαμορφώνει συνεχώς την στρατιωτική διάσταση του συνολικού περιβάλλοντος, όπως τουλάχιστον γίνεται αυτό αντιληπτό από τους διαμορφωτές πολιτικής και εντός του οποίου καλούνται να λειτουργήσουν. Από την άλλη πλευρά η

²² Cable, Gunboat Diplomacy, 1919-1979: Political Applications of Limited Naval Force, second edition, p. 3.

²³ Cable, Gunboat Diplomacy, 1919-1979: Political Applications of Limited Naval Force, second edition, p. 17.

²⁴ Edward N. Luttwak, The Political Uses of Sea Power (Baltimore: John Hopkins University Press, 1974).

²⁵ Για εκτενέστερη ανάλυση περί της θεωρίας της «πειθούς», βλ. Luttwak, The Political Uses of Sea Power, p. 1-3.

ενεργητική πειθώ περιλαμβάνει τα αποτελέσματα που προκλήθηκαν από εσκεμμένη χρήση περιορισμένης στρατιωτικής δράσης, η οποία σκοπό έχει την πρόκληση συγκεκριμένης αντίδρασης από την άλλη πλευρά. Η θεωρία της ένοπλης «πειθούς» αλλά και χαρακτηριστικές ιστορικές περιπτώσεις αυτής, παρατίθενται στην τελευταία ενότητα του παρόντος Κεφαλαίου, λόγω της μεγάλης σημασίας που έχουν αυτές οι περιπτώσεις στην κατανόηση της θεωρίας και την σύνοψη ασφαλών συμπερασμάτων, για την χρήση της σήμερα.

Ο Ken Booth στο βιβλίο του “Navies and Foreign Policy” που δημοσιεύθηκε το 1977, βασίσθηκε στις ιδέες του Luttwak, προχώρησε όμως περισσότερο. Η σπουδαιότητα του έργου του συνίσταται στην εισαγωγή της «*τριάδας των ναυτικών ρόλων*», μία φράση η οποία ακολούθως ενσωματώθηκε στα επίσημα δόγματα των ΗΠΑ, Μ.Βρετανίας, Καναδά και Αυστραλίας. Η θεωρία του υποστηρίζει ότι οι ναυτικές δυνάμεις έχουν τρεις κύριους ρόλους: στρατιωτικό, αστυνομικό και διπλωματικό. Ο Booth υποστηρίζει ότι ο διπλωματικός ρόλος των ενόπλων δυνάμεων υλοποιείται μέσω «*επικουρικών μέσων*»: διαπραγμάτευση εν μέσω επίδειξης δύναμης, χειραγώγηση και επίδειξη γοήτρου.²⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι η αντίληψη του Booth περί ναυτικής διπλωματίας, σε αντίθεση με αυτή του Cable, εστιάζεται στο λιγότερο ανταγωνιστικό τμήμα του φάσματος των ενεργειών. Αν συγκριθεί με το μοντέλο του Luttwak πλησιάζει προς αυτό που ο δεύτερος περιγράφει σαν «*λανθάνουσα πειθώ*».

Παράλληλα με τον θεωρητικό διαλογισμό των Δυτικών περί ναυτικής διπλωματίας, αντίστοιχοι προβληματισμοί και θεωρίες αναπτύσσονταν και στο Ανατολικό μπλοκ. Ο Ναύαρχος του Στόλου²⁷ της Σοβιετικής Ένωσης Sergey Gorshkov, «θεμελιωτής» του κόκκινου Στόλου της ψυχροπολεμικής ΕΣΣΔ, που πρωτοστάτησε στην εξέλιξη του επί εικοσαετία, συγκέντρωσε το σκεπτικό του περί των ναυτικών θεμάτων στο βιβλίο του “The Sea Power of the State” που κυκλοφόρησε το τέλος της δεκαετίας του 1970.²⁸

Η θεωρία του γεννήθηκε μέσω σπουδής, παρατήρησης και εμπειρίας. Ο Gorshkov ήταν θιασώτης της ναυτικής ιστορίας, δεινός παρατηρητής των τεκταινόμενων στη Δύση και υπερπατριώτης. Καίτοι η εισαγωγή του βιβλίου του είναι μια κατάφωρη επίθεση στον ιμπεριαλισμό και τον καπιταλισμό, δεν διστάζει να χρησιμοποιήσει παραδείγματα επιτυχούς διπλωματικής χρήσης Δυτικών ναυτικών για να πείσει τους ηγέτες της Ηπειρωτικής ΕΣΣΔ περί της χρησιμότητας της ναυτικής ισχύος. Ο Gorshkov υπαινίσσεται ότι η ανάπτυξη του Σοβιετικού στόλου μετά το 1945 ήταν περισσότερο μια απάντηση στην ανάπτυξη του αντίστοιχου των ΗΠΑ, παρά μια συνειδητή προσπάθεια προώθησης-εξυπηρέτησης της Σοβιετικής εξωτερικής πολιτικής.²⁹

Παρόλα αυτά χρησιμοποίησε την γνώση του περί της Δυτικής ναυτικής στρατηγικής για να εισάγει το δόγμα αποστολών προωθημένης παρουσίας σε έναν στόλο που ήταν

²⁶ Booth, *Navies and Foreign Policy*, p. 16. Στο συγκεκριμένο έργο βλέπουμε τον εμπλουτισμό στους ρόλους που δύναται να αναλάβει η ναυτική διπλωματία. Επίσης ο εν λόγω εμπλουτισμός, δύναται να συνδυαστεί και με την χρήση μη στρατιωτικών μέσων (πχ Αστυνομία, Λιμενικό Σώμα, Frontex, ΜΚΟ κτλ).

²⁷ Ο υπέρτατος βαθμός σε πολεμικό ναυτικό. Ο Ναύαρχος του Στόλου (Admiral of the Fleet) βρίσκεται πάνω από τον κλασικό βαθμό του Ναυάρχου, και απαντάται ιστορικά σε περιορισμένες περιπτώσεις, απονέμεται τιμητικά ή σε περίπτωση πολέμου και αντιστοιχεί στον βαθμό του Στρατάρχη.

²⁸ Sergey Gorshkov, *The Sea Power of the State* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 1979).

²⁹ Gorshkov, *The Sea Power of the State*, p. 178-212.

παραδοσιακά επικεντρωμένος σε τακτικές παράκτιας άμυνας. Διαισθητικά αντιλήφθηκε ότι το ναυτικό μπορεί να είναι εξαιρετικά χρήσιμο για μη πολεμικές αποστολές συνδέοντας την ναυτική ισχύ με το εθνικό γόητρο. «Η επίδειξη ισχύος από το ναυτικό σε πολλές περιπτώσεις έκανε εφικτή την επίτευξη πολιτικών στόχων χωρίς την ανάγκη προσφυγής σε ένοπλη δράση Η δύναμη του στόλου είναι ένας από τους παράγοντες που υποστηρίζουν την ανάδειξη ενός κράτους στην κατηγορία της υπερδύναμης. Η ιστορία έχει αποδείξει ότι κράτη που στερούνται ναυτικές δυνάμεις αδυνατούν να κατέχουν την ιδιότητα της υπερδύναμης επί μακρόν».³⁰

Οι ανωτέρω απόψεις του «θεμελιωτή» του κόκκινου στόλου έχουν βαρύνουσα σημασία, λαμβανομένου υπόψη ότι η ναυτική διπλωματία έχει καταφέρει την επίτευξη πολιτικών στόχων σε αντιδιαστολή με τις άλλες δύο αντίστοιχες μορφές (της χερσαίας και της αεροπορικής), την σύγκριση των οποίων θα αποπειραθούμε σε επόμενο Κεφάλαιο. Επιπλέον σημαντικό σημείο αποτελεί ότι η ναυτική ισχύς αποτελεί απαραίτητο συστατικό στοιχείο μιας υπερδύναμης η οποία απαιτείται να την κατέχει σε υπέρμετρο βαθμό προκειμένου να κατέχει την εν λόγω ιδιότητα επί μακρόν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που έχουμε προαναφέρει αποτελεί η Μ.Βρετανία από τον 18^ο έως και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, με το βρετανικό πολεμικό ναυτικό να κυριαρχεί στην θάλασσα.

Στο έργο του υποστήριζε ότι το ΝΑΤΟ είναι μια συμμαχία ναυτικών κρατών με πανίσχυρες ναυτικές δυνάμεις οι οποίες κατέχουν σημεία στρατηγικών πλεονεκτημάτων επί του παγκόσμιου ωκεανού. «Το αμερικανικό ναυτικό ήταν το κύριο εργαλείο μιας επιθετικής εξωτερικής πολιτικής στην επιδίωξη της επίτευξης παγκόσμιας κυριαρχίας».³¹ Ο Gorshkov υποστήριζε ότι οι ναυτικές δυνάμεις είναι πιο κατάλληλες ως εργαλεία της ανωτέρω στρατηγικής λόγω «κινητικότητας, επιμονής, ανεξαρτησία και ικανότητας ανάπτυξης ή σύμπτυξης κατά το δοκούν».³² Αντίστοιχα πλεονεκτήματα της ναυτικής διπλωματίας υποστηρίζουν και σύγχρονοι μελετητές τα οποία και θα αναλύσουμε λεπτομερώς σε επόμενο κεφάλαιο, ενώ θα παραθέσουμε και συγκεκριμένη επιχειρηματολογία η οποία μας οδηγεί σε κατά το δυνατόν ασφαλή συμπεράσματα, ως προς την χρήση των ναυτικών δυνάμεων.

Δίνοντας έμφαση στη δυνατότητα εφαρμογής ήπιας ισχύος της ναυτικής διπλωματίας, ο Gorshkov έχτισε έναν στόλο ο οποίος δεν είχε μόνο τις απαιτούμενες δυνατότητες μιας αξιόλογης πολεμικής μηχανής, αλλά παράλληλα και την δυνατότητα εμπλοκής σε μη παραδοσιακούς ρόλους με προκαθορισμένο στόχο την επέκταση της κομμουνιστικής επιρροής. Όπως γράφει χαρακτηριστικά στο βιβλίο του «Το Σοβιετικό ναυτικό είναι ένα εργαλείο ειρηνικής πολιτικής και φιλίας των λαών, το οποίο αποκόπτει τις επιθετικές ιμπεριαλιστικές προσπάθειες..... οι Σοβιετικοί ναύτες πρέπει να νιώθουν πρεσβευτές της χώρας τους..... Οι εθιμοτυπικές επισκέψεις των Σοβιετικών ναυτών προσφέρουν την ευκαιρία στους λαούς των χωρών που επισκέπτονται να θαυμάσουν την δημιουργικότητα των σοσιαλιστικών αρχών της χώρας μας, της αυθεντικής ισότητας του Σοβιετικού λαού και τα επιτεύγματα της σοβιετικής επιστήμης, τεχνολογίας και

³⁰ Gorshkov, *The Sea Power of the State*, p. 59.

³¹ Gorshkov, *The Sea Power of the State*, p. 159.

³² Gorshkov, *The Sea Power of the State*, p. 235.

βιομηχανίας».³³ Από όλα όσα αναφέραμε παραπάνω, διαπιστώνουμε την διαμόρφωση καθώς και την σημασία της ναυτικής διπλωματίας κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, που θα τολμούσαμε να πούμε ότι αποτελεί μία μεταβατική περίοδο για την οριστική μορφή που αυτή λαμβάνει στον 21^ο αιώνα. Χαρακτηριστική είναι η άποψη του Σοβιετικού Ναυάρχου σχετικά με την πολιτική χρήση της, για την διάδοση του σοσιαλιστικού ιδεώδους έναντι της ιμπεριαλιστικής πολιτικής της Δύσης.

Συνοψίζοντας για την συγκεκριμένη περίοδο διαπιστώνουμε ότι παρόλο που η γλώσσα των δύο μπλοκ είναι διαφορετική, η κατανόηση και οι αποστολές της ναυτικής διπλωματίας κατά την ψυχροπολεμική περίοδο ήταν παρόμοιες τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση. Επιπλέον, τα παραδείγματα χρήσης της κατά την περίοδο αυτή είναι αρκετά και ορισμένα εξ'αυτών θα παρατεθούν στην τελευταία ενότητα του συγκεκριμένου Κεφαλαίου, ως χαρακτηριστικά παραδείγματα της «ένοπλη πειθούς», και τα οποία περιλαμβάνονται στο έργο του Luttwak "The Political Uses of Sea Power". Καίτοι οι συγγραφείς της εποχής αυτής ήταν επικεντρωμένοι στην αποτροπή και στα μέσα παρεμπόδισης της μετατροπής του Ψυχρού Πολέμου σε μεγάλο ή Παγκόσμιο Πόλεμο, τα ναυτικά των δύο υπερδυνάμεων (ΗΠΑ-ΕΣΣΔ), κινούμενα από τον πειθαναγκασμό μέχρι και την συνεργασία, χρησιμοποιούνταν ως εργαλεία πολιτικής σε ρόλους πέραν του κλασσικού τους ρόλου (εκείνον δηλαδή της εμπλοκής σε πολεμικές επιχειρήσεις).

1.4. Νέες έννοιες (ορισμοί) σχετικά με την ναυτική διπλωματία του 21^{ου} αιώνα

Έχοντας υπόψη μας τον ορισμό της «διπλωματίας των κανονιοφόρων» του διπλωμάτη Cable, αλλά και τις απόψεις των σύγχρονων μελετητών Luttwak, Booth και Gorshkov διαπιστώνουμε την χρονική ταύτιση της εξέλιξης της ναυτικής διπλωματίας με την εξέλιξη / κωδικοποίηση και εφαρμογή των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου από την σύσταση της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ) μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά κυρίως των ΗΕ μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Πολύ σημαντικό σημείο που προαναφέραμε και στην εισαγωγή μας αποτελεί το γεγονός ότι, η ναυτική διπλωματία στις μέρες μας αντικατοπτρίζει τις αλλαγές στην διεθνή τάξη και λειτουργεί ως μετρητής της ύπαρξης και της σοβαρότητας μιας διεθνούς έντασης. Επιπλέον, η ναυτική διπλωματία μπορεί να λειτουργήσει ως μία βαλβίδα μέσω της οποίας οποιαδήποτε ένταση μπορεί να εκτονωθεί χωρίς να οδηγήσει σε σύγκρουση, ενώ αποτυγχάνει εάν αυτή οδηγήσει σε πόλεμο.

Μελετώντας προσεκτικά τον ορισμό που δίνει στο έργο του ο Cable διαπιστώνουμε ότι και η διπλωματία των κανονιοφόρων διαφοροποιείται από την πολεμική σύρραξη. Από τα παραδείγματα που θα παραθέσουμε της ένοπλης πειθούς στην τελευταία ενότητα του παρόντος Κεφαλαίου, θα γίνει αντιληπτό ότι η διπλωματία των κανονιοφόρων όχι μόνο δεν εξαλείφθηκε αλλά αποτελεί κομμάτι των αποστολών της ναυτικής διπλωματία σήμερα με διαφοροποιημένη μορφή και ορολογία ως θα αναλυθεί λεπτομερώς στα επόμενα Κεφάλαια. Καθημερινά ακούμε δηλώσεις πολιτικών (ελλήνων αλλά και ξένων) ότι η

³³ Gorshkov, The Sea Power of the State, p. 251-252.

διπλωματία των κανονιοφόρων ανήκει στην ιστορία και δεν συνάδει με το διεθνές δίκαιο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η χρήση του στόλου από την Τουρκία του Προέδρου Erdogan, για την επίτευξη των πολιτικών της σκοπών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι και οι ΗΠΑ άρχισαν μια προσπάθεια ενασχόλησης με το θέμα χρήσης των ενόπλων τους δυνάμεων ως εργαλείο διπλωματίας. Αρχικά οι Blenckman και Kaplan συγγράφουν με θέμα την χρήση των Αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων ως εργαλείο πολιτικής. Στο συγκεκριμένο έργο τους αναφέρουν:

«Η πολιτική χρήση της ενόπλου δύναμης (military force) εμφανίζεται όταν αναλαμβάνεται φυσική δράση από ένα ή περισσότερα μέρη των ενόπλων δυνάμεων μιας χώρας ως τμήμα μιας εκούσιας προσπάθειας (αυτές) να επηρεάσουν ή να προετοιμασθούν να επηρεάσουν, συγκεκριμένες συμπεριφορές οντοτήτων σε ένα έτερο κράτος χωρίς να εμπλακούν σε συνεχόμενη βίαια διεκδίκηση».³⁴

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα είναι αυτά που μας οδηγούν στην εξέλιξη τόσο της στρατιωτικής αλλά και των επιμέρους ειδών διπλωματίας (συμπεριλαμβανομένου εκείνου της ναυτικής). Σήμερα βλέπουμε κατά κόρον την χρήση της απειλής ή και της περιορισμένης χρήσης βίας, με περιφερειακές συγκρούσεις σε διάφορες περιοχές του πλανήτη, με την εμπλοκή μεγάλων ή και αναδυόμενων δυνάμεων (άμεσα ή έμμεσα). Ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι το γεγονός της επίδειξης ισχύος μέσω της παρουσίας και μόνο εξελιγμένων οπλικών συστημάτων (συμβατικών αλλά και πυρηνικών) με υψηλή καταστρεπτικότητα. Επομένως, η αμυντική και δη η ναυτική διπλωματία στον 21^ο αιώνα αποτελεί πιθανόν, ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία στην επίτευξη των πολιτικών στόχων κρατικών οντοτήτων.

Εμβαθύνοντας ακόμη περισσότερο σε νέες έννοιες σχετικά με το θέμα που εξετάζουμε, θα λάβουμε υπόψη μας τις απόψεις σύγχρονων μελετητών, όπως είναι ο Christian Le Miere στο έργο του σχετικά με την ναυτική στρατηγική του 21^{ου} αιώνα. Σύμφωνα με τον εν λόγω μελετητή:

«Διπλωματία είναι, τελικά, απλά η διαχείριση των διεθνών σχέσεων, και η ναυτική διπλωματία αποτελεί την διαχείριση των διεθνών σχέσεων μέσω του θαλασσίου τομέα»,

Αυτό δεν σημαίνει τη χρήση της διπλωματίας για την διαχείριση θαλασσίων εντάσεων, αυτό επιτυγχάνεται μέσω της κωδικοποίησης του διεθνούς δικαίου, αλλά για χρήση των θαλασσίων μέσων αυτό καθ'αυτό στις διακρατικές σχέσεις.³⁵ Ο συγκεκριμένος ορισμός είναι σύντομος / σαφής και περιεκτικός, περιλαμβάνοντας και μη πολεμικά μέσα. Στην συνέχεια της εργασίας μας, θα παρατεθεί ξεχωριστό Κεφάλαιο σχετικά με την ναυτική διπλωματία ως ήπια και σκληρή ισχύς, όπου θα παραθέσουμε και χαρακτηριστικά παραδείγματα από την χρήση της ως έναν συνδυασμό, την επονομαζόμενη «έξυπνη ισχύ», η οποία μπορεί να οδηγήσει σε μια νικηφόρα στρατηγική, σύμφωνα με τον εμπνευστή της Joseph Nye. Βέβαια αυτό αποδεικνύεται και μέσω των ιστορικών

³⁴ Barry M. Blechman and Stephen S. Kaplan, *Force Without War: US Armed Forces as Political Instruments* (Washington DC: Brookings Institution, 1978), p. 12.

³⁵ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 7.

περιπτώσεων που θα παραθέσουμε στην επόμενη και τελευταία ενότητα του παρόντος Κεφαλαίου, σχετικά με την ένοπλη πειθώ.

Από την σύντομη διασκόπηση των ανωτέρω ορισμών αντιλαμβανόμαστε την πολυδιάστατη έννοια της ναυτικής διπλωματίας με τον τρόπο που έχει εξελιχθεί στον 21^ο αιώνα. Το κοινό σημείο αναφοράς είναι ότι αναφερόμαστε σε μη πολεμική δράση, για αυτό το λόγο δεν θα εμβαθύνουμε όσον αφορά την νομική ή την ηθική υπόσταση των αποστολών που αυτή αναλαμβάνει, καθόσον ως προαναφέραμε λειτουργεί ως μία βαλβίδα εκτόνωσης εντάσεων-κρίσεων.

Η θαλάσσια διπλωματία αποτελεί ένα είδος **παγκόσμιας πρωτοτυπίας** όχι μόνο για την διαχρονικότητα και την χρησιμότητα της αλλά για την ευελιξία και την προσαρμοστικότητα που έχει επιδείξει διαμέσου των αιώνων. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω και ως προσωπική θεώρηση, μία νέα έννοια που εισάγουμε σχετικά με αυτού του είδους την διπλωματία είναι «**η εξελικτική προσαρμοστικότητα**». Ο ορισμός της εν λόγω έννοιας έχει σχέση με την δυνατότητα προσαρμογής της στα νέα δεδομένα / χαρακτηριστικά της εκάστοτε εποχής. Η ευελιξία της είναι πολύ-επίπεδη τόσο στο τεχνολογικό όσο και στο θεσμικό / ηθικό επίπεδο με φυσικό επακόλουθο να συγκεντρώνει πληθώρα πλεονεκτημάτων έναντι των άλλων μορφών διπλωματίας, τα οποία θα αναλυθούν λεπτομερώς σε επόμενο Κεφάλαιο.

1.5. Θεωρία της ένοπλης πειθούς – χαρακτηριστικές ιστορικές περιπτώσεις

1.5.1. Η θεωρία της ένοπλη πειθούς

Ο ρόλος της ναυτικής ισχύος στην εξωτερική πολιτική μιας χώρας καθώς και η αναγωγή στην ευρωπαϊκή και συνάμα ελληνική πραγματικότητα, θα αναλυθεί σε επόμενο Κεφάλαιο όπου θα εμβαθύνουμε στο ποια θα μπορούσε / έπρεπε να είναι η ελληνική ναυτική διπλωματία, πάντα σε συνάρτηση του συσχετισμού οικονομικού κόστους / πολιτικού-διπλωματικού οφέλους. Στη συγκεκριμένη ενότητα θα αναφερθούμε στην επίδραση που είχε η ένοπλη πειθώ σε διαφορετικές ιστορικές περιπτώσεις. Ως πρώτη επίδραση, μπορούμε να αναφέρουμε την περίπτωση που ο 6^{ος} στόλος των ΗΠΑ, κατάφερε το 1972, μόνο και μόνο με την παρουσία του και τις δυνατότητες του, να εκτοπίσει τις Σοβιετικές δυνάμεις από την Αίγυπτο. Η εν λόγω ιστορική περίπτωση, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα παθητικής ένοπλης πειθούς με μέθοδο καθαρά αποτρεπτική.

Ως δεύτερη επίδραση αποτελεί πάλι παράδειγμα παθητικής ένοπλης πειθούς, αλλά με μέθοδο υποστήριξης και όχι αποτροπής ως ανωτέρω προαναφερθείσα περίπτωση. Χαρακτηριστική για την εν λόγω μέθοδο ιστορική περίπτωση, αποτελεί η τακτική της υποστήριξης της Τουρκίας (για τον έλεγχο των στενών), με την παρουσία του 6^{ου} στόλου. Αυτή η ενέργεια είχε σαν στόχο την ενδυνάμωση της Τουρκίας, στην εφαρμογή των κανόνων της συνθήκης του Montreux γεγονός που περιορίζει την χρήση των στενών από τους Ρώσους.

Η τρίτη επίδραση παραμένει επίσης η παθητική καθώς και υποστηρικτική ένοπλη πειθώ, με ιστορική περίπτωση αυτή του Ισραήλ. Πάλι ο 6^{ος} στόλος ισχυροποίησε τους Ισραηλινούς, ώστε να αντισταθούν στις σοβιετικές απειλές (προσφέροντας ένα στοιχείο ασφάλειας στους υπολογισμούς τους).

Η τέταρτη, μίας φορές επίδραση, ήταν το παράδειγμα ενεργητικής ένοπλης πειθούς, η οποία αποτελεί συνδυασμό υποστήριξης και δράσης. Η παρέμβαση με τις εξαγγελίες των ΗΠΑ, το 1970, στην κρίση Συρίας – Ιορδανίας. Σε αυτή την περίπτωση, έχουμε, ταυτόχρονα αποτροπή (με το να εμποδίσουν τους Σοβιετικούς να παρέμβουν στην εν λόγω κρίση), σε συνδυασμό με ανταγωνισμό (εφόσον απαίτησαν οι ΗΠΑ από την Συρία να επανασχεδιάσει την γραμμή των συνόρων της σε σχέση με την Ιορδανία), γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση των Παλαιστινίων. Αυτό που διαφοροποιεί την ανωτέρω περίπτωση, σε μίας φορές επίδραση της ενεργητικής ένοπλης πειθούς έχει σχέση με την φύση της επιχείρησης, ενώ περιλαμβάνει συγκεκριμένες, αλλά όχι απαραίτητα κεκαλυμμένες, αμερικανικές απαιτήσεις.³⁶

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι η «ένοπλη πειθώ» περιλαμβάνει όλες τις ενέργειες, πολιτικές ή τακτικές, με τη συμμετοχή όλων των μερών – συμμαχιών ή και ουδέτερων χωρών – στην παρουσία, επίδειξη, χειραγώγηση, ή και συμβολική χρήση οποιουδήποτε εργαλείου στρατιωτικής δύναμης. Όσον αφορά την «ναυτική ένοπλη πειθώ» αναφέρεται στην επίδραση τόσο των ελλιμενισμένων στις βάσεις, όσο και των εν πλω ναυτικών δυνάμεων.

1.5.2. Χαρακτηριστικές ιστορικές περιπτώσεις ένοπλης πειθούς

Από τον Σεπτέμβριο του 1944 και μετά, οι Σοβιετικοί χωρίς να εξασκήσουν ένοπλη βία, κατάφεραν την ουδετερότητα της Σουηδίας και την πλήρη υποταγή της Φινλανδίας στις απαιτήσεις της ΕΣΣΔ, γεγονός που καταδεικνύει την αποτελεσματικότητα της ένοπλης πειθούς στην συγκεκριμένη ιστορική περίπτωση. Η προσπάθεια της ΕΣΣΔ να ασκήσει ένοπλη πειθώ, στην Τσεχοσλοβακία το 1968, αποτελεί μία περίπτωση αποτυχίας της ένοπλης πειθούς καθώς δεν υπήρξε διάθεση συνεργασίας από τους Τσεχοσλοβάκους.

Επιτυχημένη περίπτωση αντιμέτρου – ένοπλης ισχύος αποτελεί η περίπτωση της Ρουμανίας και Γιουγκοσλαβίας το 1968. Η απειλή της Ρωσικής επέμβασης, ελήφθει σοβαρά υπόψη τόσο από τη Ρουμανία όσο και από την Γιουγκοσλαβία, σε αντίθεση με τη αποτυχημένη περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας, ως προαναφέρθηκε σε ανωτέρω παράγραφο.

Περίπτωση αντιμέτρου – ένοπλης βίας και αντίκτυπου, αποτελεί η Ρωσο-Τουρκική υπόθεση. Οι ιστορικές περιπτώσεις που εξετάσαμε μέχρι στιγμής είχαν μηδενικό αθροιστικό αποτέλεσμα. Δηλαδή ενώ κάποιος κέρδιζε, ο άλλος έχανε και ακριβώς το αντίστροφο. Η περίπτωση των στενών αποτελεί μία τυπική περίπτωση ανάδρασης μεταξύ συμμαχιών και εξωτερικών σχέσεων, καθώς και κέρδη και ζημιές που πιθανόν να μην είναι ακόμη πλήρως ορατές και μετρήσιμες. Παρόλο που δεν τίθεται θέμα αλλαγής των

³⁶ Για εκτενέστερη ανάλυση περί της θεωρίας της «ένοπλης πειθούς», βλ. Luttwak, The Political Uses of Sea Power, p. 5-9.

τουρκικών συνόρων, καθώς και απαίτηση τροποποίησης του υφιστάμενου καθεστώτος διάπλου των στενών, η τότε Σοβιετική Ένωση εξάσκησε επιτυχώς την ένοπλη ισχύ της, προκειμένου να τύχουν προνομιακής μεταχείρισης τα πλοία της, κατά την χρήση των στενών. Βλέπουμε επίσης ότι με αυτό τον τρόπο το ΝΑΤΟ και οι ΗΠΑ, έχουν μέσω της Τουρκίας την επίβλεψη των στενών, το γεγονός αυτό όμως και η συνθήκη του Montreux δεν είναι ικανά για να περιορίσουν ουσιαστικά την ένοπλη πειθώ της ΕΣΣΔ.³⁷ Εάν προσπαθήσουμε να κάνουμε μία αντιπαραβολή με την σημερινή κατάσταση, έχουμε μία πολιτική χρήση των στενών εκ μέρους της Τουρκίας η οποία όμως στην πράξη δεν πτοεί την σημερινή Ρωσία από την εξάσκηση της ένοπλης πειθούς σε διάφορα μέτωπα από την Μαύρη Θάλασσα και την Κασπία μέχρι την Μεσόγειο και τον ειρηνικό.

Ως γενική αρχή, σε έναν κόσμο που αυξάνεται η πολύ-πολικότητα (αν και δεν είναι αληθώς πολύ-πολικός), η σημασία της ένοπλης πειθούς είναι μεγαλύτερη από πριν, και οι κίνδυνοι μικρότεροι, αφού και το αντίμετρο της πειθούς από τα άλλα ναυτικά των μεγάλων δυνάμεων είναι σαφώς μικρότερο. Αυτό το γεγονός έχει σαν αποτέλεσμα την προσκόλληση μέσω συμμαχιών και διμερών συνεργασιών των μικρών ναυτικών, με τα ισχυρά και σύγχρονα ναυτικά των μεγάλων δυνάμεων.

³⁷ Για εκτενέστερη ανάλυση των εν λόγω ιστορικών περιπτώσεων, βλ. Luttwak, The Political Uses of Sea Power, p. 55-61.

2. Κεφάλαιο 2^ο: Τα χαρακτηριστικά του 21^{ου} Αιώνα

2.1. Γενικά

Προκειμένου να υπάρξει μια ολοκληρωμένη μελέτη για την ναυτική διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, κρίνεται απαραίτητο να εξετασθεί τόσο το διεθνές περιβάλλον όσο και τα νέα δεδομένα που έχουν δημιουργηθεί. Επιγραμματικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι διαφαίνεται μια μεταβατική περίοδος σε πολύ-πολικό διεθνές σύστημα, με νέες προκλήσεις αλλά και απειλές τόσο για την εσωτερική όσο και για την εξωτερική ασφάλεια των κρατών. Το διεθνές δίκαιο είναι και αυτό ένας σημαντικός παράγοντας στην σύγχρονη εποχή τον οποίο θα λάβουμε υπόψη στην παράθεση των στοιχείων για την μελέτη μας.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου το διεθνές σύστημα, παρόλο που είναι άναρχο και ανταγωνιστικό, έβρισκε μια σχετική ισορροπία μέσω του διπολισμού ΗΠΑ-ΕΣΣΔ. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης αποτέλεσε ένα σταθμό για το παγκόσμιο γίνεσθαι φέρνοντας αρχικά τον μονο-πολισμό της ηγέτιδας δύναμης ΡΑΧ Americana. Η πρόκληση για τις θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων ήταν πολύ μεγάλη καθώς δεν ήταν εύκολο **να προβλέψουν τις εξελίξεις** στο διεθνές σύστημα. Οι ΗΠΑ, αλλά και γενικότερα ο δυτικός κόσμος θεωρούσε ότι επικράτησε έναντι του σοσιαλιστικού τρόπου ζωής και ότι πλέον ο κόσμος θα είναι ασφαλέστερος υπό την παγκόσμια ηγεμονία των Αμερικανών. Η μεταψυχροπολεμική περίοδος όμως ανέδειξε νέες απειλές για την εσωτερική – εξωτερική ασφάλεια των κρατών, φθάνοντας σήμερα να μιλάμε για ένα πολύ-πολικό διεθνές σύστημα με την ανάδειξη νέων δρώντων, σε παγκόσμιο ή και σε περιφερειακό επίπεδο.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να παραθέσουμε τα κυριότερα σημεία της ανάλυσης του Eugene Rumer, σχετικά με την στρατηγική που ακολουθεί τις τελευταίες δύο δεκαετίες η Ρωσία, το γνωστό σε όλους μας δόγμα Primakov.³⁸ Σύμφωνα με το συγκεκριμένο δόγμα ένας μονο-πολικός κόσμος υπό την ηγεμονία της Αμερικής δεν είναι αποδεκτός από την Ρωσία, ενώ προσφέρει τις ακόλουθες αρχές για την Ρωσική εξωτερική πολιτική:

α. Η Ρωσία θα πρέπει να κινηθεί προς ένα πολύ-πολικό κόσμο, ο οποίος θα επιτευχθεί από ένα «*κονσέρτο*» μεγάλων δυνάμεων που θα μπορούν να εξισορροπήσουν τη μονοκρατορία των ΗΠΑ.

β. Η Ρωσία θα πρέπει να επιμένει στην κύρια προσπάθεια της, να οδηγήσει στην ενσωμάτωση των χωρών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

γ. Η Ρωσία θα πρέπει να αντιταχθεί στην διεύρυνση του ΝΑΤΟ.

Οι τελευταίες δύο δεκαετίες φανερώνουν πολλά θέματα κλειδιά, σχετικά με τον ρόλο της σκληρής ισχύος στην Ρωσική εξωτερική αλλά και στρατιωτική πολιτική και συγκεκριμένα:

α. Η στρατιωτική ισχύς είναι απαραίτητη για να πραγματοποιηθεί ο Υβριδικός πόλεμος. Τα υβριδικά εργαλεία μπορούν να αποτελούν συστατικά της διαχείρισης

³⁸ Eugene Rumer, The return of global Russia: The Primakov (Not Gerasimov) Doctrine in Action (Washington DC: Carnegie Endowment.org. 2019), p. 1-17. Το συγκεκριμένο άρθρο αποτελεί μια εξαιρετική ανάλυση της πολιτικής που ακολουθεί η Ρωσία τα τελευταία τουλάχιστον 20 χρόνια. Στο εν λόγω άρθρο γίνονται ξεκάθαρα τα Δόγματα Gerasimov-Primakov καθώς και οι ομοιότητες / διαφορές τους ταυτόχρονα με μια πρόβλεψη για τα διλήμματα που έχει να αντιμετωπίσει στο μέλλον η Ρωσία και ο Πρόεδρος Putin.

κινδύνου (risk management) όταν η σκληρή ισχύς είναι ιδιαίτερα ριψοκίνδυνη, κοστοβόρα ή μη πρακτική, αλλά συγκεκριμένα η στρατιωτική ισχύς βρίσκεται πάντοτε στο παρασκήνιο.

β. Τα πυρηνικά όπλα αποτελούν τα θεμέλια της Ρωσικής εθνικής ασφάλειας και την αδιαμφισβήτητη εγγύηση της στρατηγικής της ανεξαρτησίας. Αλλά δεν αποτελούν ένα εργαλείο για ριψοκίνδυνες επιλογές-εξασφαλίζουν ότι άλλες δυνάμεις δεν θα εμπλακούν σε πράξεις εναντίον της Ρωσίας.

γ. Η χρησιμοποίηση του δόγματος Primakov μπορεί να χαρακτηριστεί οτιδήποτε εκτός από ριψοκίνδυνη. Η Ρωσία χρησιμοποιεί τον Υβριδικό πόλεμο και την στρατιωτική της ισχύ-εναντίον της Γεωργίας το 2008 και της Ουκρανίας από το 2014, όπως και στην Συρία από το 2015 - ενώ ταυτόχρονα έχει καταφέρει να αποφύγει άσκοπα ρίσκα.

δ. Παρόλα αυτά η επέμβαση στην Συρία έχει επίσης υπογραμμίσει τα όρια της Ρωσικής σκληρής ισχύος και του Υβριδικού πολέμου. Η Ρωσική σκληρή ισχύς είναι αμφισβητήσιμη στο να επιβάλει το είδος της ειρήνης που επιθυμεί το Κρεμλίνο στην Συρία, ενώ η Μόσχα υστερεί σε τεράστια οικονομικά και στρατιωτικά αποθέματα ώστε να καταστεί Ηγεμόνας στην Μέση Ανατολή.

Η ερώτηση κλειδί για το Κρεμλίνο είναι εάν πρέπει να πιέσει για μεγαλύτερες δυνατότητες και να αναλάβει επιπλέον ρίσκα στο κυνήγι μιας παγκόσμιας φιλοδοξίας ή να συνεχίσουν να ακολουθούν το δόγμα Primakov και την προσεκτική πρακτική των υπολογισμένων ρίσκων και κερδών από μία συγκεκριμένη κατεύθυνση. Νέες γενιές πολιτικών στην Ρωσία - λιγότερο υποψιασμένοι από την Σοβιετική εμπειρία της υπερ-εξάπλωσης από την παρούσα γενιά ηγετών - ίσως να είναι περισσότερο επηρεασμένοι από την επιτυχία στην Κριμαία και την Συρία, τείνουν ευκολότερα να αναλάβουν ρίσκα, καθώς και περισσότερο φιλόδοξοι στο όραμα τους για την Ρωσία. **Το πώς διευθύνουν αυτές τις φιλοδοξίες τους και εξασκούν την Ρωσική σκληρή ισχύ θα έχει σοβαρές συνέπειες για το μέλλον της Ρωσίας, Ευρασίας και του κόσμου.**³⁹

2.2. Τα Χαρακτηριστικά του 21^{ου} Αιώνα

Η διαρκής χρησιμότητα της ναυτικής διπλωματίας είναι ένας από τους πολλούς λόγους, γιατί συνεχίζει να χρησιμοποιείται σε όλο τον κόσμο. Υπάρχει μια μεγάλη ευρύτητα παραγόντων από το νομικό στο πολιτικό, και από το ηθικό πεδίο μέχρι το τεχνολογικό. Ο συνδυασμός όλων αυτών μας προσφέρει τον τρόπο χρήσης της ναυτικής διπλωματίας ως μία πολιτική δραστηριότητα που χρησιμοποιεί όλα τα διαθέσιμα μέσα (χωρίς να φθάσουμε στον πόλεμο) για να επιτύχει τους αντικειμενικούς της (πολιτικούς) σκοπούς. Το γεγονός ότι η εν λόγω μορφή διπλωματίας συνεχίζει να χρησιμοποιείται, αποδεικνύεται από τα ποικίλα παραδείγματα από χώρες που την εξασκούν διαχρονικά μέσα από ένα φάσμα δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν από **μέτρα συνεργασίας μέχρι την πειθώ και τον πειθαναγκασμό**. Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας θα παραθέσουμε τα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα που επηρεάζουν άμεσα τον τρόπο

³⁹ Rumer, The return of global Russia: The Primakov (Not Gerasimov) Doctrine in Action, p. 1-2.

χρήσης της ναυτικής διπλωματίας στη σημερινή εποχή προκειμένου να οδηγηθούμε σε ασφαλή συμπεράσματα καθώς και προτάσεις για την μελλοντική της χρήση.⁴⁰

2.2.1. Εθνικισμός και Κυριαρχία

Το διεθνές σύστημα μετά τον Ψυχρό Πόλεμο χαρακτηρίζεται από έναν αριθμό φαινομενικά αντίθετων τάσεων και παραγόντων. Από τη μία πλευρά έχουμε τον μονο-πολισμό των ΗΠΑ ως ηγέτιδας δύναμης (με την στρατιωτική και οικονομική κυριαρχία). Αν και έχουμε αναπτυσσόμενες δυνάμεις όπως πχ Κίνα, Ινδία και άλλες, παρόλα αυτά οι ΗΠΑ εξακολουθούν να δαπανούν τα περισσότερα χρήματα στην άμυνα. Την ίδια στιγμή η παγκοσμιοποίηση έχει απομειώσει την έννοια του κράτους αλλά ενδυναμώνει γεωγραφικά και οικονομικά ομάδες (πχ ISIS) οι οποίες επηρεάζουν τη διεθνή πολιτική και τις διεθνείς σχέσεις με τρόπο που δεν μπορούσε να διανοηθεί κάποιος δύο δεκαετίες πριν. Οι σχέσεις μεταξύ των κρατών έχουν επηρεαστεί, πολλά αποσχιστικά κινήματα από χώρες τόσο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης αλλά και της Αφρικής έχουν ξεπηδήσει και εκφράζονται με τη μορφή γενοκτονιών. Το δίλλημα ασφαλείας των κρατών έχει αυξηθεί βλέποντας την ανάδυση των νέων απειλών για την ασφάλεια τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό των κρατών. Τα τελευταία δυο χρόνια και με το θέμα της πανδημίας που ήρθε να προστεθεί, έχουμε την έξαρση του εθνικισμού σε όλες τις χώρες του κόσμου. Μέσα σε αυτό το ρευστό διεθνές περιβάλλον τα κράτη-έθνη έχουν προσφέρει οικειοθελώς κομμάτι της κυριαρχίας τους σε πολιτικο-στρατιωτικούς οργανισμούς όπως είναι η ΕΕ, ΗΕ και το NATO αλλά και εμπορικούς διεθνείς οργανισμούς προκειμένου να εξασφαλίσουν μεγαλύτερη ασφάλεια και ευημερία.⁴¹

Το μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πολύ συνοπτικά με τις ακόλουθες φράσεις: έχουμε την ανάδυση νέων και σύνθετων απειλών (διεθνής τρομοκρατία, οργανωμένο έγκλημα κτλ), σε συνδυασμό με την αστάθεια που παρατηρείται στο διεθνές περιβάλλον. Τα κράτη προσπαθούν να βρουν ασφάλεια και την ευημερία μέσα από συμμαχίες και υπερεθνικούς οργανισμούς (προσφέροντας οικειοθελώς μέρος της κυριαρχίας τους). Το ερώτημα που δημιουργείται για όλες τις χώρες αλλά και για την Ελλάδα είναι τι κερδίζουμε αλλά και τι χάνουμε από αυτές τις συνεργασίες και τους μεγάλους οργανισμούς (πχ ΕΕ-NATO κτλ) αλλά και με ποια πολιτική μπορούμε να μεγιστοποιήσουμε τα οφέλη για την χώρα μας. Ο βασικός κανόνας που είναι πάντα αρκετά δύσκολο να το επιτύχεις 100%, είναι να προσπαθήσεις να ταυτίσεις τα συμφέροντα σου με τις μεγάλες δυνάμεις. Κάτι που έχουμε δει ότι ο Ελευθέριος Βενιζέλος το πέτυχε αρκετές φορές και κατάφερε να διπλασιάσει την Ελλάδα. Αυτό που θα προσπαθήσουμε στο τελευταίο Κεφάλαιο της παρούσας εργασίας είναι να συγκρίνουμε την ελληνική ναυτική

⁴⁰ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 83. Ο συνδυασμός όλων των μέσων (στρατιωτικών αλλά και μη) μπορούν να επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Αξίζει να σημειωθεί η διαχρονικότητα στη χρήση της ναυτικής διπλωματίας αλλά και η ευρύτητα των παραγόντων από το νομικό στο πολιτικό, και από το ηθικό στο τεχνολογικό πεδίο. Περιλαμβάνει επίσης πολλούς παράγοντες που δικαιολογούν αυτή τη διαχρονικότητα στην χρήση της, αλλά και στη διαμόρφωση της, ιδιαίτερα δε στη σημερινή εποχή (όπου είχαμε επαναστατικές εξελίξεις), σε όλους αυτούς τους τομείς, τους οποίους και θα αναλύσουμε λεπτομερώς στην συνέχεια του παρόντος Κεφαλαίου.

⁴¹ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 83-84.

διπλωματία και πολιτική του 1910-19 προκειμένου να βγάλουμε ακριβή συμπεράσματα αλλά και προτάσεις σχετικά με την ελληνική ναυτική διπλωματία του 21^{ου} αιώνα.

Πλέον των ανωτέρω, η προστασία των εθνικών συμφερόντων μίας χώρας με την χρήση βίας ανεξάρτητα από την μηδαμινή της αξία (έστω και για λόγους γοήτρου), έχει καταστεί στην σημερινή εποχή αναχρονιστική. Τον 19^ο και αρχές του 20^{ου} αιώνα αυτή η πρακτική της χρήσης βίας για εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων θεωρούνταν απαραίτητη καθόσον δεν υπήρχαν κανόνες / θεσμοί του διεθνούς δικαίου ούτε και κάποιο υπερεθνικό σύστημα όπως υπάρχει σήμερα. Χαρακτηριστικό είναι ότι τα ΗΕ βοηθάνε προς αυτή την κατεύθυνση με πολύ πιο αποτελεσματικό τρόπο από την προγενέστερη ΚτΕ. Χαρακτηριστικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι στη σημερινή εποχή είναι αντιπαραγωγικό **«να πυροβολείς πρώτα και μετά να συνεργάζεσαι»**. Η ναυτική διπλωματία με τη μορφή της πειθούς ή του πειθαναγκασμού, κυρίως μέσω των αποστολών παρουσίας των ναυτικών δυνάμεων, παραμένει ακόμη ένα ισχυρό εργαλείο ενώ η χρήση απειλής ή περιορισμένης χρήσης βίας είναι προτιμητέα (και στην πράξη σιωπηρά αποδεκτή από την διεθνή κοινότητα), από τον ολοκληρωτικό πόλεμο (ιδίως σήμερα με την τεράστια δύναμη πυρός των στρατιωτικών μέσων).⁴²

Όλα τα ανωτέρω έχουν σαν αποτέλεσμα την προθυμία των κρατών να εξοικονομήσουν πόρους αλλά και να αποφύγουν την προσφυγή στη βία (εφόσον αυτό δεν είναι απαραίτητο). Ιδιαίτερα δε οι αναπτυσσόμενες χώρες κάνουν ευρέως χρήση της συνεργατικής ναυτικής διπλωματίας (πχ ασκήσεις, συνεκπαιδεύσεις κλπ), καθόσον προσπαθούν να αυξήσουν την ικανότητα να επιχειρούν από κοινού στο πλαίσιο των διευρυμένων πλέον συμμαχιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα για την μείωση των πόρων αποτελούν οι περικοπές των αμυντικών εξοπλισμών στα Ευρωπαϊκά μέλη του NATO το 2012 κατά 11% σε σχέση με τις αντίστοιχες του 2006 (σύμφωνα πάντα με το *The Military Balance*). Αυτό οδήγησε τις εν λόγω χώρες να δώσουν βάρος στην περαιτέρω ανάπτυξη των μηχανισμών πολυεθνικής άμυνας μέσω των συμμαχιών / οργανισμών.⁴³ Η μείωση των αμυντικών δαπανών των ευρωπαϊκών χωρών του NATO, ήταν εμφανής την περίοδο μετά το 2011 και αυτό δικαιολογείται, εάν λάβουμε υπόψη μας και την χρονική συγκυρία της οικονομικής κρίσης που βιώσαμε στην ΕΕ (με το πρόβλημα του χρέους και το δίλλημα αποχώρησης της Ελλάδας από την ευρωζώνη). Σήμερα έχουμε εθνικιστικές εξάρσεις λόγω και της πανδημίας του Covid-19 σε συνδυασμό και με την αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας από την ΕΕ (Brexit), αποτελούν ένα ρευστό περιβάλλον για την Ευρώπη η οποία αντιλαμβάνεται ότι **μόνο με την οικονομική της ισχύ (απουσία της στρατιωτικής ισχύος), δεν μπορεί να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο παγκόσμιας δύναμης**.

2.2.2. Διεθνές Δίκαιο

Ένας επιπλέον τρόπος μέσω του οποίου τα κράτη έχουν περιορίσει την κυριαρχία τους προς το αμοιβαίο συμφέρον, είναι η υιοθέτηση αλλά και κωδικοποίηση των

⁴² Στο σημείο αυτό γίνεται εμφανής η χρήση της ναυτικής διπλωματίας όχι ως μέσο προσφυγής στον πόλεμο αλλά αντιθέτως ως μέσο για τη μείωση μιας έντασης και αποφυγή προσφυγής στη βία. Εάν φθάσουμε στον πόλεμο τότε αυτό σημαίνει ότι η ναυτική διπλωματία έχει αποτύχει.

⁴³ Για μια εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με τον εθνικισμό και την κυριαρχία των κρατών τον 21^ο αιώνα, βλ. Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 84-86.

κανόνων του Διεθνούς Δικαίου. Η εξέλιξη του διεθνούς δικαίου μέσω διεργασιών των περασμένων αιώνων ήταν ακριβώς αυτή η τυποποίηση και κωδικοποίηση, που σε ένα μεγάλο βαθμό έχει πετύχει η διεθνής κοινότητα σήμερα, προκειμένου να περιορίσει το φαινόμενο του πολέμου και την προσφυγή στη βία.⁴⁴

Το Διεθνές Δίκαιο δεν είναι πανάκεια, αποτελεί ένα μέσο που μπορούμε να αποφύγουμε την προσφυγή στη βία. Βέβαια υφίστανται μεγάλες προκλήσεις και για το διεθνές δίκαιο λόγω της ανάδυσης των σύγχρονων απειλών τόσο για την εσωτερική όσο και για την εξωτερική ασφάλεια των κρατών ως προαναφέραμε (διεθνής τρομοκρατία, διεθνής εγκληματικότητα, Κυβερνοπόλεμος, διασπορά των πυρηνικών όπλων κλπ). Αδιαμφισβήτητο ίσως η πιο σημαντική αιτία της αποφυγής ενός Γ' Παγκόσμιου Πολέμου είναι η μεγάλη διασπορά και κατά συνέπεια του ελέγχου των πυρηνικών με αποτέλεσμα ακόμα και μια συμβατική σύρραξη μεταξύ μεγάλων ή μεσαίων δυνάμεων μπορεί να οδηγήσει σε χρήση πυρηνικών όπλων με τεράστια καταστρεπτική ικανότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ανάλυση του Eugene Rumer, σχετικά με την Ρωσική στρατηγική των τελευταίων δύο δεκαετιών που παραθέσαμε στην αρχή του παρόντος Κεφαλαίου, σύμφωνα με την οποία τα πυρηνικά όπλα αποτελούν τα θεμέλια της Ρωσικής εθνικής ασφάλειας και την αδιαμφισβήτητη εγγύηση της στρατηγικής της ανεξαρτησίας.⁴⁵

Το κύριο διεθνές νομικό σύστημα στον τομέα της θάλασσας αποτελεί η Σύμβαση του δικαίου θαλάσσης (United Nations Convention on the Law of the Sea – UNCLOS), που πήρε την τελική της μορφή το 1982 και εφαρμόστηκε το 1994. Με την εν λόγω σύμβαση τυποποιήθηκαν όλες οι θαλάσσιες ζώνες καθώς και οι περιοχές που μπορούν να ασκήσουν πλήρη κυριαρχία ή και κυριαρχικά δικαιώματα τα κράτη. Επίσης διασαφηνίστηκαν τα δικαιώματα όλων των κρατών στα διεθνή ύδατα (πέραν των 12 ναυτικών μιλίων (NM) από την ακτογραμμή) και εντός των 12 NM στα χωρικά τους ύδατα. Κατοχυρώθηκαν με αυτόν τον τρόπο η διέλευση των πολεμικών πλοίων από τα χωρικά ύδατα άλλου κράτους με την μορφή της αβλαβούς διέλευσης για ειρηνικούς σκοπούς. Πολύ σημαντικό σημείο αποτελούν και οι προβλέψεις της σύμβασης του Montego Bay σχετικά με την ειρηνική επίλυση των διαφορών μέσω διαπραγματεύσεων ή με την υπογραφή συνυποσχετικού σε διεθνή διαιτητικά ή δικαστικά όργανα.⁴⁶

2.2.3. Νέα ισορροπία ισχύος – αλλαγή στον χαρακτήρα του πολέμου

Δεν είναι ακόμη ξεκάθαρο εάν η ισορροπία ισχύος στον διπολισμό (μεταξύ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ) λειτουργούσε αποτρεπτικά ή απαγορευτικά για την προσφυγή στη βία ή στην πειθαναγκαστική ναυτική διπλωματία, για την εκάστοτε πλευρά. Πολύ σημαντικό σημείο αποτελεί η πυρηνική αποτροπή καθόσον ως προαναφέραμε αποτελούσε έναν από τους κύριους λόγους αποφυγής ενός Γ' Παγκόσμιου Πολέμου. Στην σημερινή πραγματικότητα

⁴⁴ Για μια εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με το Διεθνές Δίκαιο, βλ. Le Miere, Maritime Diplomacy in the 21st Century, p. 86-90.

⁴⁵ Για μια εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με τα πυρηνικά όπλα και τη στρατηγική της Ρωσίας των τελευταίων δύο δεκαετιών, βλ. Rumer, The return of global Russia: The Primakov (Not Gerasimov) Doctrine in Action, p. 6-9.

⁴⁶ Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS), Άρθρα 2 και 3 σχετικά με την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων ενώ το άρθρο 279 αναφέρεται στην ειρηνική επίλυση των διαφορών μεταξύ των κρατών.

έχουμε την ανάδυση νέων δυνάμεων και κυρίως από την Ασία (πχ Κίνα, Ινδία, Ρωσία κλπ), ενώ το σημείο προβληματισμού είναι ότι συνακόλουθα έχουμε και την διασπορά των πυρηνικών σε μικρότερες χώρες (συζητιέται τώρα τελευταία και η απόκτηση πυρηνικής επιλογής από την Τουρκία). Βλέπουμε ότι παρόλο που υπήρχε μια σχετική ισορροπία με τον διπολισμό μπαίνουμε σε μια φάση αστάθειας και εμφάνισης νέων μορφών απειλών (πχ διεθνής τρομοκρατία κτλ), αλλαγής σε πολύ-πολικό σύστημα με μετατόπιση του κέντρου βάρους στην περιοχή της Ευρασίας. Η επιθετική στάση των ΗΠΑ/ΝΑΤΟ έναντι της Ρωσίας ιδιαίτερα το τελευταίο χρονικό διάστημα, ωθεί την Ρωσία σε στενότερη συνεργασία με την Κίνα (σε όλα τα επίπεδα από το οικονομικό μέχρι και το στρατιωτικό), με αποτέλεσμα την ευκολότερη επικράτηση της δεύτερης έναντι της αμερικανικής παγκόσμιας ηγεμονίας.⁴⁷

Το πλαίσιο αυτό των παραγόντων που προαναφέραμε (εθνικισμός, κυριαρχία, διεθνές δίκαιο και ισορροπία ισχύος) έχουν καταστήσει την ναυτική διπλωματία πιο ελκυστική για την επίτευξη των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών μας από την προσφυγή στον πόλεμο. Τα οφέλη με άλλα λόγια είναι πολύ μεγαλύτερα σε σύγκριση με το κόστος. Πέραν όμως αυτού, έχει αλλάξει και η ίδια η μορφή του πολέμου, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα (λόγω της εμπειρίας των παρατεταμένων συγκρούσεων σε Ιράκ-Αφγανιστάν), της υιοθέτησης από τις ΗΠΑ του δόγματος του αεροναυτικού πολέμου (AirSea Battle)⁴⁸ λόγω της ευελιξίας που τους παρέχει και μείωση των πολυδάπανων βάσεων στην ξηρά. Το συγκεκριμένο δόγμα δεν είναι καινούργιο, το ανακάλυψαν μεν οι Αμερικανοί την δεκαετία του 1980, αλλά το εφάρμοσαν οι Ρώσοι με μεγάλη επιτυχία όπως θα αναλύσουμε στον πόλεμο της Συρίας μετά το 2014.⁴⁹

2.2.4. Οικονομική κρίση – ναυτική διπλωματία και τεχνολογία

Από την μελέτη των χαρακτηριστικών του 21^{ου} αιώνα δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε την επίδραση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2013/14. Πέραν από τις συνέπειες που είχε σε ανθρώπινο επίπεδο και κυρίως για τις χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου, είχαμε αλλαγές και σε πολιτικό επίπεδο. Αυτό οδήγησε και στην μεταβολή της ισορροπίας ισχύος από την Ευρώπη σε χώρες της Ασίας. Στον κόσμο του πολέμου και της διπλωματίας ωστόσο, τα αποτελέσματα της παγκόσμιας κρίσης είχαν επίπτωση σε μείωση των προϋπολογισμών και της άμυνας στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Βέβαια σήμερα βλέπουμε μια στροφή τόσο της Ρωσίας – ΗΠΑ αλλά και των αναδυόμενων δυνάμεων Κίνας – Ινδίας κλπ, προς την ενίσχυση των ναυτικών τους δυνάμεων καθώς η ναυτική διπλωματία απεδείχθη περισσότερο συμφέρουσα (cost-effective) για την υποστήριξη συμμαχιών.

Τελευταίο χαρακτηριστικό του 21^{ου} αιώνα είναι η τεράστια τεχνολογική εξέλιξη που έχει συντελεστεί τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα δε στο ναυτικό πόλεμο με την δυνατότητα πληγμάτων από εκατοντάδες μίλια μακριά. Με αυτό τον τρόπο αυξήθηκε τόσο η δυνατότητα προβολής ισχύος στην ξηρά καθώς και ο πειθαναγκασμός από την θάλασσα.

⁴⁷ Rumer, The return of global Russia: The Primakov (Not Gerasimov) Doctrine in Action, p. 4.

⁴⁸ Για λεπτομερέστερη ανάλυση του δόγματος AirSea Battle, βλ. “Air-Sea Battle Joint Services” και CSBA, “AirSea Battle”, executive summary, (Υλικό ΠΜΣ ΣΕΘΑ-ΠΑΝΤΕΙΟΥ), p. ix-xvi.

⁴⁹ Για μια εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με την νέα ισορροπία ισχύος αλλά και την αλλαγή στον χαρακτήρα του πολέμου, βλ. Le Miere, Maritime Diplomacy in the 21st Century, p. 90-96.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα η χρήση του δόγματος Anti-access/Area Denial (A2/AD), κατά την πρόσφατη κρίση στην Συρία όπου το Ρωσικό Ναυτικό εκτέλεσε πλήγματα ακριβείας με την χρήση πυραύλων cruise από όλες τις πλατφόρμες (πλοία, αεροσκάφη και υποβρύχια).⁵⁰ Κλείνοντας την συγκεκριμένη υποενότητα αξίζει να σημειωθεί ότι η ναυτική διπλωματία δεν είναι λιγότερο χρήσιμη, αλλά θα κληθεί να ανταγωνιστεί με άλλους τύπους πειθαναγκαστικής διπλωματίας. Αυτοί μπορεί να περιλαμβάνουν όχι μόνο στρατιωτικά αποτελέσματα αλλά και οικονομικά ή και πολιτικά, με επίσημες ή ανεπίσημες κυρώσεις οι οποίες προτιμούνται περισσότερο από την, φυσικής παρουσίας στρατιωτική πειθαναγκαστική διπλωματία.⁵¹ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι οικονομικές κυρώσεις (sanctions) που εφαρμόζουν πολλές Δυτικές κυρίως χώρες (πχ ΗΠΑ-ΕΕ κτλ), έναντι της Κίνας και της Ρωσίας όπου διαφαίνεται ότι δεν επιφέρουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αντιθέτως φέρνουν τις δύο αυτές μεγάλες δυνάμεις ακόμα πιο κοντά με φυσικό επακόλουθο την μελλοντική τους επικράτηση στο διεθνές σύστημα.

Στο σημείο αυτό ολοκληρώνεται το Α' Μέρος της εργασίας μας, το οποίο αναφέρεται στο θεωρητικό πλαίσιο της ναυτικής διπλωματίας. Στο 1^ο Κεφάλαιο αναφερθήκαμε στην εξέλιξη της ναυτικής διπλωματίας ιδιαίτερα την περίοδο από τον 18^ο μέχρι και τον 21^ο αιώνα, εξετάζοντας τις απόψεις των πιο αξιόλογων μελετητών / στρατηγιστών της εποχής. Ταυτόχρονα αναλύσαμε τους ήδη υφιστάμενους ορισμούς και θεωρίες για το συγκεκριμένο είδος διπλωματίας, ενώ εισάγαμε νέες έννοιες (με τον ορισμό τους), αυτόν της **εξελικτικής προσαρμοστικότητας**, που πιθανόν να βρουν στο μέλλον και νέα πεδία εφαρμογής. Στο 2^ο Κεφάλαιο αναλύσαμε τα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα, μέσα από τα οποία αντιληφθήκαμε τα νέα δεδομένα που οδήγησαν στην εξέλιξη της ναυτικής διπλωματίας. Οι εθνικιστικές τάσεις και η οικειοθελής εκχώρηση μέρους της κυριαρχίας των κρατών (σε διεθνείς οργανισμούς πχ ΕΕ-NATO-ΗΕ κτλ), μπροστά στο ασταθές μονοπολικό σύστημα. Το Διεθνές Δίκαιο το οποίο έπαιξε καταλυτικό ρόλο σε συνδυασμό φυσικά με τις νέες ισορροπίες ισχύος και τις αλλαγές στον χαρακτήρα του πολέμου. Τέλος η οικονομική κρίση και η τεχνολογική επανάσταση δεν θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστο αυτό το είδος της διπλωματίας.

Στο Β' Μέρος της εργασίας μας θα αναφερθούμε στην εξάσκηση της ναυτικής διπλωματίας στην πράξη. Στο 3^ο Κεφάλαιο θα εξετάσουμε την ναυτική στρατηγική μίας κατεξοχήν ναυτικής δυνάμεως που μεσουράνησε από τον 18^ο μέχρι τον 20^ο αιώνα, της Μ.Βρετανίας έναντι μίας κλασσικής ηπειρωτικής δυνάμεως (και ανερχόμενης ναυτικής), της Ρωσίας η σύγκριση των οποίων θα μας δώσει αξιόπιστα συμπεράσματα και για άλλες δυνάμεις πχ ΗΠΑ/NATO σε σύγκριση με ανερχόμενες όπως είναι η Κίνα-Ινδία-Ιράν-Τουρκία κτλ.

⁵⁰ Εν λόγω περίπτωση θα αναλυθεί με λεπτομέρεια στο επόμενο Κεφάλαιο σχετικά με την Ναυτική Στρατηγική που ακολουθείται από ναυτικές δυνάμεις (πχ Μ. Βρετανία) σε αντίθεση με παραδοσιακά Ηπειρωτικές δυνάμεις (πχ Ρωσία).

⁵¹ Για μια εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με την οικονομική κρίση αλλά και την επίδραση της τεχνολογικής επανάστασης στην σύγχρονη ναυτική διπλωματία, βλ. Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 96-100.

ΜΕΡΟΣ Β' «Η ΝΑΥΤΙΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ»

3. Κεφάλαιο 3^ο: Ναυτική Στρατηγική (σύγκριση ναυτικών δυνάμεων έναντι ηπειρωτικών)

3.1. Η έννοια και ο ορισμός της Ναυτικής Στρατηγικής

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να παραθέσουμε την έννοια καθώς και ένα σύντομο ορισμό της Ναυτικής Στρατηγικής, προκειμένου εν συνεχεία να μελετήσουμε τη στρατηγική που εφάρμοσαν με μεγάλη επιτυχία παραδοσιακά ναυτικές δυνάμεις (πχ Μ.Βρετανία και εν συνεχεία το ΝΑΤΟ και οι ΗΠΑ), σε αντίθεση με παραδοσιακά ηπειρωτικές δυνάμεις (πχ Ρωσία), εστιάζοντας στην ψυχροπολεμική–μεταψυχροπολεμική περίοδο μέχρι και σήμερα. Η επιλογή της Ρωσίας έγινε με γνώμονα ότι παρόλο που ακολούθησε μία στρατηγική χαμηλού ρίσκου τις τελευταίες δύο δεκαετίες, κατάφερε το 2014 μετά την κρίση της Κριμαίας να επιστρέψει στις μεγάλες δυνάμεις, σύμφωνα και με την ανάλυση του Eugene Rumer, που προαναφέραμε και στο προηγούμενο Κεφάλαιο σχετικά με το Δόγμα Primakov.⁵²

Το ερώτημα που πολλές φορές τίθεται είναι εάν υπάρχει μια διακριτή ναυτική στρατηγική. Κατ'αρχήν, ισχύει ασφαλώς και περί ναυτικής στρατηγικής ο κλασσικός ορισμός του Sir Basil H.Liddell Hart περί της στρατηγικής ως της τέχνης του εναρμονισμού μέσων και σκοπών *“The art of distributing and applying military means to fulfill the ends of policy”*.⁵³ Κατά την κλασσική αντίληψη των εκπροσώπων της, η απάντηση συνάγεται αβίαστα από την μελέτη της ναυτικής ιστορίας και στρατηγικής, και δη όχι μόνον της αρχαιότητας ή των νεώτερων χρόνων αλλά και της σύγχρονης εποχής.

Έτσι εμπλουτίζοντας την συσσωρευμένη γνώση της ναυτικής ιστορίας και στρατηγικής με τα δεδομένα και τα συμπεράσματα από την πείρα του 20^{ου} αιώνα και ειδικότερα, την συναχθείσα από την μελέτη του Σοβιετικού Πολεμικού Ναυτικού, ο Stuart Slade πέρασε στην αντεπίθεση, εντοπίζοντας και εκθέτοντας με σαφήνεια τα «ολέθρια» αποτελέσματα της προσπάθειας να επιβληθούν «ηπειρωτικής κατευθύνσεως» στρατηγικές και επιχειρησιακές συνταγές σε ναυτικές δυνάμεις. Δέσμιο της «ηπειρωτικής» στρατηγικής σκέψεως της Ηγεσίας του, το Ερυθρό Ναυτικό πχ δεν ήταν σε θέση να επιτελέσει τους επιχειρησιακούς του ρόλους, μέχρις ότου άρχισε να αναπτύσσει την δική του διακριτή στρατηγική, κατάλληλη για τις ιδιαίτερες συνθήκες του ναυτικού πολέμου.⁵⁴

Ένας σύντομος ορισμός της ναυτικής στρατηγικής είναι ότι αφορά την στρατηγική που χαράσσεται και ακολουθείται και έχει ως αντικειμενικό σκοπό την νίκη στη θάλασσα. Αυτό περιλαμβάνει τον σχεδιασμό και την διεξαγωγή των θαλάσσιων επιχειρήσεων, την κίνηση και την ανάπτυξη των ναυτικών μονάδων, κατά τέτοιο τρόπο ώστε, να επιτρέψει σε έναν ναυτικό διοικητή να εξασφαλίζει το πλεονέκτημα κατά τη μάχη. Ταυτόχρονα ο ναυτικός διοικητής θα πρέπει να μπορεί να δρα κατάλληλα, εξαπατώντας ενδεχομένως τον

⁵² Rumer, *The return of global Russia: The Primakov (Not Gerasimov) Doctrine in Action*, p. 9.

⁵³ Sir Basil H. Liddell Hart, *The indirect Approach*, (London: Faber & Faber, 1967), p. 335.

⁵⁴ Ηλίας Ηλιόπουλος, *Ιστορία, Γεωγραφία και Στρατηγική της Ναυτικής Ισχύος: Εισαγωγή στις θεμελιώδεις έννοιες*, (Αθήνα: Α. Λιβάνη, 2010), σ. 58-59.

αντίπαλο. Η ναυτική στρατηγική είναι συνήθως προϊόν πολιτικού σχεδιασμού, ο οποίος αναλύεται στο αντίστοιχο εκδοθέν θαλάσσιο δόγμα, ενώ η εκτέλεση των σχεδίων, αποτελεί έργο των ναυτικών επιχειρήσεων και της ναυτικής τακτικής.⁵⁵

3.2 Η στρατηγική ναυτικών δυνάμεων έναντι ηπειρωτικών δυνάμεων

Για το φαινόμενο της «κλασσικής» Ναυτικής Δυνάμεως Μ.Βρετανίας έγινε ήδη αναφορά και στο 1^ο Κεφάλαιο της ιστορικής αναδρομής για το θέμα της ναυτικής διπλωματίας. Η χώρα αυτή επέτυχε να διατηρήσει, κατ'ουσίαν, την πρωτοκαθεδρία του διεθνούς συστήματος από τα μέσα / τέλη του 18^{ου} αιώνα έως και το πρώτο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα.

Πέραν της αμιγώς στρατιωτικής πτυχής της ναυτικής ισχύος της, όπως αξιόπιστα την πρόβαλλε ανά τις θάλασσες το Βρετανικό ναυτικό (Royal Navy), η εμπορική ναυτιλία της Μ.Βρετανίας και η όλη οικονομική ισχύς της καθώς επίσης και το κρατούν ιδεολογικό-αξιακό πρότυπο και πολιτικοκοινωνικό σύστημα της, αποτελούσαν ουσιωδέστατα στοιχεία της ναυτικής στρατηγικής της δια μέσου των αιώνων και, εν πολλοίς, εξακολουθούν να διατηρούν την σημασία τους. Χαρακτηριστική είναι η περίφημη ρήση του Λόρδου Haversham, ύμνος προς την Ναυτική Δύναμη Αλβιώνα:

*«Ο στόλος σας και το εμπόριο σας έχουν τόσο στενή σχέση και τόσο αμοιβαία επιρροή επ' αλλήλων, ώστε να μην μπορούν να χωρισθούν. Το εμπόριο σας είναι η μητέρα και η τροφός των ναυτικών σας. Οι ναυτικοί σας είναι η ζωή του στόλου σας και ο στόλος σας είναι η ασφάλεια και η προστασία του εμπορίου σας. Και τα δύο μαζί είναι ο πλούτος, η ισχύς, η ασφάλεια και η δόξα της Βρετανίας».*⁵⁶

Αλλά και στην μετά την Pax Britannica εποχή, ο ηγετικός ρόλος των Ναυτικών Δυνάμεων επαναβεβαιώθηκε, και δη όχι μόνον επί της ουσίας αλλά και στο πεδίο των συμβολισμών, αφ' ης στιγμής ήταν η υπερατλαντική θυγατέρα εκείνη που διαδέχθηκε την Γηραιά Αλβιώνα στον θρόνο της θαλασσοκράτειρας. Ακόμη και ο Οργανισμός του Συμφώνου του Βορείου Ατλαντικού (NATO), η ίδρυση του οποίου ανάγεται στις απαρχές του Ψυχρού Πολέμου, μπορεί να θεωρηθεί από στρατηγικής / γεωπολιτικής απόψεως, ως ένας εταιρισμός, κατά βάση, Ναυτικών Δυνάμεων, και τούτο όχι μόνον εξαιτίας του γεωπολιτικού χαρακτήρα των σπουδαιότερων εκ των κρατών – μελών του, αλλά εξαιτίας της προδήλως τεραστίας σημασίας που είχαν οι θάλασσες και οι ωκεανοί για την συνοχή, αποτελεσματικότητα και στρατηγική αυτής της συμμαχίας Ναυτικών Εθνών και Εθνών της Rimland (της Δακτυλίου Γης πέριξ της ευρασιατικής «Παγκοσμίου Νήσου» - World island – κατά Spykman).⁵⁷

⁵⁵ Εμμανουήλ Μουρτζάκης, «Το δόγμα Anti Access / Area Denial και η Ρωσική Ναυτική Στρατηγική», Πλατφόρμα ΣΕΘΑ, 2019, σ. 1.

⁵⁶ Ηλιόπουλος, Ιστορία, Γεωγραφία και Στρατηγική της Ναυτικής Ισχύος: Εισαγωγή στις θεμελιώδεις έννοιες, σ. 65-66.

⁵⁷ Ηλιόπουλος, Ιστορία, Γεωγραφία και Στρατηγική της Ναυτικής Ισχύος: Εισαγωγή στις θεμελιώδεις έννοιες, σ. 66. Για μία εμπειριστική παρουσίαση της έννοιας της Γεωπολιτικής στην ελληνική

Προκειμένου να αποκτήσουμε μια ολοκληρωμένη άποψη σχετικά με την στρατηγική των Ηπειρωτικών Δυνάμεων που επιδιώκουν να καταστούν Ναυτικές Δυνάμεις, αλλά και την σύνδεση με την σημερινή πραγματικότητα, θα παραθέσουμε στη συνέχεια τη Ρωσική ναυτική στρατηγική κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου και μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ – μέχρι και σήμερα. Ο λόγος για τον οποίο εξετάζουμε την Ρωσική ναυτική στρατηγική στις δύο συγκεκριμένες περιόδους είναι διότι θα αντιληφθούμε την σημασία που διαδραμάτισε αυτή, στην ανάδυση της μεταψυχροπολεμικής Ρωσίας στις μεγάλες δυνάμεις (μετά το 2014 ως προαναφέρθη), χωρίς να έρθει σε σύρραξη με το ΝΑΤΟ και χωρίς να αναλάβει υψηλό ρίσκο. Επίσης συνδυάζει την πυρηνική με την ναυτική της στρατηγική αλλά και τις Υβριδικές επιχειρήσεις, **σε έναν συνδυασμό ήπιας και σκληρής ισχύος (έξυπνη ισχύ), σε μια νικηφόρα στρατηγική.**

3.3. Η Ρωσική ναυτική στρατηγική (από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου έως και σήμερα)

3.3.1. Η Σοβιετική ναυτική στρατηγική κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου

Η Σοβιετική ναυτική στρατηγική κινήθηκε σε δύο πλαίσια ταυτόχρονα. Το πρώτο ήταν η επαρκής και σε βάθος άμυνα των παράκτιων υδάτων της ΕΣΣΔ με τον συνδυασμό μιας πλειάδας όπλων και συστημάτων. Παράλληλα, αποστολή ήταν η προστασία των Υ/Β εξοπλισμένα με βαλλιστικούς πυραύλους (SLBM) που επιχειρούσαν σε αυτά τα ύδατα. Το δεύτερο, ήταν η δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος επιχειρήσεων που δεν θα επέτρεπε στον αντίπαλο να χρησιμοποιήσει θαλάσσιες περιοχές για να εξαπολύσει επίθεση στο έδαφος της χώρας ή στο έδαφος των χωρών του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Επιπλέον, θα στερούσε από τις Δυτικές χώρες συνολικά την δυνατότητα ενίσχυσης από τις ΗΠΑ καταστρέφοντας τις θαλάσσιες γραμμές των επικοινωνιών. Ειδικό βάρος στη Σοβιετικής ναυτική στρατηγική δόθηκε στην αντιμετώπιση της αεροναυτικής δύναμης των ομάδων μάχης των αμερικανικών αεροπλανοφόρων καθώς και στην αντιμετώπιση των πρώτων Κατευθυνομένων Βλημάτων (Κ/Β) cruise τύπου Tomahawk, με δυνατότητα επίθεσης εναντίον στόχων ξηράς. Έτσι εφαρμόστηκε η «άμυνα σε βάθος» με χρήση ενός στενού πλέγματος συστημάτων και αποστάσεις έως και 2000 χιλιομέτρων από τις σοβιετικές ακτές.

Όπως όμως διαπιστώνει κάποιος επιχειρήσεις sea & air denial σε τέτοια κλίμακα ουσιαστικά αποτελούν επιχειρήσεις ωκεάνιου ναυτικού (blue water navy), ακόμα και αν ο όρος δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ από το Σοβιετικό Ναυτικό. Στα παραπάνω, ειδικά τα τελευταία χρόνια του Ψυχρού Πολέμου με την βελτίωση της σχετικής τεχνολογίας, πρέπει να προστεθεί και η πυρηνική και βαλλιστική δυνατότητα από πλοία, Υ/Β και στρατηγικά βομβαρδιστικά. Συνεπώς, αν και το Σοβιετικό Ναυτικό δεν υπήρξε ο ορισμός του “blue water navy” κατάφερε αποτελεσματικά να προσαρμόσει την στρατηγική του στους γεωγραφικούς περιορισμούς της χώρας,⁵⁸ τις επιστημονικές και τεχνολογικές της

βιβλιογραφία, βλ. Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτική. Η θεωρία και η Πράξη, (Αθήνα: Παπαζήση & ΕΛΙΑΜΕΠ, 2002).

⁵⁸ Η γεωγραφία της ήταν αυτή που περιόριζε τόσο το Αμερικανικό Ναυτικό όσο και το Σοβιετικό Ναυτικό, ώστε το τελευταίο να επιχειρεί σε τέσσερα ξεχωριστά θαλάσσια θέατρα επιχειρήσεων και όχι σε ένα ενιαίο.

δυνατότητες και να είναι σε θέση να ανταγωνιστεί το ισχυρότατο Αμερικανικό Ναυτικό με αξιώσεις σε κάθε γεωγραφική περιοχή που θα ήταν αναγκαίο.⁵⁹

3.3.2. Η σύγχρονη Ρωσική ναυτική στρατηγική-εφαρμογή της στην Ανατολική Μεσόγειο

Όσον αφορά την ναυτική διάσταση της στρατηγικής της, η ΕΣΣΔ επιθυμούσε να αποκτήσει πρόσβαση στην Μεσόγειο ενώ τα πλοία της περιπολούσαν στην περιοχή ως αντίπαλο δέος στον 6^ο Αμερικανικό Στόλο. Μετά την κατάρρευση όμως της ΕΣΣΔ η διάδοχος Ρωσία διατήρησε τις καλές σχέσεις με τα αραβικά κράτη. Η κατάσταση άρχισε να αλλάζει μετά την επίθεση στη Λιβύη και την κατάλυση του καθεστώτος Καντάφι, ενώ στη συνέχεια ακολούθησε η «Αραβική Άνοιξη» στην Αίγυπτο και ο εμφύλιος στην Συρία.

Μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2015 η Ρωσία δεν είχε εμπλακεί δυναμικά στον συριακό εμφύλιο. Η συμμετοχή της σε αυτόν κυριολεκτικά άλλαξε τα δεδομένα και την ισορροπία δυνάμεων μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών. Ακρογωνιαίος λίθος σε αυτήν την εμπλοκή ήταν η διατήρηση της ναυτικής βάσης στην Ταρτούς στα μεσογειακά παράλια, η οποία είναι και η μοναδική ρωσική στη Μεσόγειο θάλασσα. Οι ρωσικές κινήσεις υπήρξαν ταχύτατες και αποτελεσματικές με γνώμονα να μην αφήσουν τις δυτικές δυνάμεις (ΗΠΑ, Αγγλία και Γαλλία) να πετύχουν την εγκατάσταση ζώνης απαγόρευσης πτήσεων (No Fly Zone) και να επαναλάβουν αυτά που έκαναν στη Λιβύη. Έτσι η Ρωσία επέλεξε την δυναμική πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά υποστήριξη του καθεστώτος Άσσαντ με την συνδρομή των Σιιτών του Ιράν και του Λιβάνου (Χεζμπολλάχ) εναντίον των Σουνιτών και των τρομοκρατών του ISIS. Για να αποτρέψει επίσης επιχειρήσεις από θαλάσσης εγκατέστησε Anti Access / Area Denial (A2/AD)⁶⁰ προκαλώντας προβληματισμό στις δυνάμεις των ΗΠΑ και του NATO για τυχόν (αποβατικές ή άλλου είδους) επιχειρήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο. Η περιγραφή του συγκεκριμένου δόγματος καθώς και τα διαγράμματα με τον τρόπο που το υλοποίησε επιτυχώς το Ρωσικό Ναυτικό στην Συρία, κρίνεται σκόπιμο να παρατεθούν αμέσως μετά προκειμένου να έχουμε μια συνολική εικόνα για την εν λόγω στρατηγική, καθόσον την ακολουθεί κατά κόρον και σε έτερες περιοχές (πχ αρκτική).⁶¹

3.3.3. Η κρίση στην Συρία (εικόνα επιφανείας) / το δόγμα Anti Access / Area Denial (A2/AD) (Χάρτες / Σχεδιαγράμματα)

Παρατηρώντας με λεπτομέρεια την ακόλουθη εικόνα επιφανείας των Ρωσικών και των συμμαχικών αεροναυτικών μονάδων, διαπιστώνουμε το μεγάλο πλεονέκτημα των μονάδων του δόγματος A2/AD, στην περίπτωση της επίτευξης ορθής και

Εξαιτίας αυτής της κατάστασης και των μεγάλων αποστάσεων που χωρίζουν τις βάσεις του, καθένας από τους ξεχωριστούς στόλους, πρέπει να μπορεί σε περίπτωση πολέμου να εκτελεί την αποστολή του μεμονωμένα.

⁵⁹ Μουρτζάκης, «Το δόγμα Anti Access / Area Denial και η Ρωσική Ναυτική Στρατηγική», σ. 3-5.

⁶⁰ Υφίσταται μέχρι σήμερα διαφωνία μεταξύ των μελετητών της ναυτικής στρατηγικής αν το A2/AD αποτελεί στρατηγική ή επιχειρησιακό πλάνο / δόγμα επιχειρήσεων.

⁶¹ Για μια εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με την σύγχρονη εφαρμογή του δόγματος (από την Ρωσία), Anti Access / Area Denial (A2/AD) στην Αρκτική, βλ. Εμμανουήλ Χ. Μουρτζάκης, «Ρωσία και Αρκτική αναβαθμισμένη παρουσία με γεωπολιτικές προεκτάσεις», Ναυτική Επιθεώρηση, τόμος 181 τεύχος 615, Μάρτιος-Απρίλιος-Μάιος 2021, σ. 48-63.

έγκαιρης αραίωση αυτών. Εκτιμάται ότι το συγκεκριμένο δόγμα μπορεί να ισορροπήσει και στα δύο επίπεδα (επιχειρησιακό και στρατηγικό), ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση και φυσικά τους τεθέντες πολιτικούς σκοπούς.

Εικόνα 1: Χάρτης εικόνας επιφανείας στην Ανατολική Μεσόγειο (04/09/2013)
με τη διάταξη Ρωσικών αεροναυτικών μονάδων σε ρόλο A2/AD

α. Το δόγμα Anti Access / Area Denial (A2/AD)

Το δόγμα επιχειρήσεων Anti Access / Area Denial (A2/AD) αποτελεί όρο σχετικά σύγχρονο. Μια μορφή του είχε χρησιμοποιηθεί κατά τον Ψυχρό Πόλεμο από το Σοβιετικό Ναυτικό. Ορίζεται σύμφωνα με το Joint Operational Access Concept (JOAC) ως εξής: άρνηση πρόσβασης ή anti-access «οι πράξεις και οι δυνατότητες, συνήθως μακράς εμβείας, σχεδιασμένες να εμποδίσουν μια αντίθετη δύναμη να εισέλθει σε μια περιοχή επιχειρήσεων» και άρνηση περιοχής ή area denial ως «εκείνες οι πράξεις και οι ικανότητες, συνήθως μικρότερης εμβείας, σχεδιασμένες όχι να εμποδίσουν μια δύναμη να εισέλθει, αλλά να περιορίσουν την ελευθερία δράσεως εντός της περιοχής επιχειρήσεων». Το A2/AD δίνει έμφαση στην συνδυασμένη χρήση μεγάλης εμβείας πληγμάτων ακριβείας σε συνδυασμό με εξελιγμένο σύστημα / δίκτυο διοίκησης και ελέγχου (C4ISR) τόσο για την αποτροπή εισόδου εχθρικής δύναμης όσο και την καταστροφή αυτής. Σύμφωνα με τον Sam Tangredi στο σχετικό του βιβλίο, υπάρχουν πέντε (5) κοινά σημεία τα οποία χαρακτηρίζουν την στρατηγική των χωρών που ακολουθούν το εν λόγω δόγμα. Τα σημεία αυτά είναι τα εξής:

- (1) Η εκτίμηση της υπεροπλίας της επιτιθέμενης δύναμης.

(2) Η χρήση του γεωγραφικού παράγοντα από τον αμυνόμενο και η εκμετάλλευση του στο μέγιστο δυνατό.

(3) Σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα το δόγμα του A2/AD αφορούσε αρχικά περισσότερο τον θαλάσσιο τομέα. Όμως, σε αυτόν πλέον περιλαμβάνεται η αεροπορική και η διαστημική διάσταση της περιοχής επιχειρήσεων. Τα τρία αυτά στοιχεία θεωρούνται συνθετικά της ίδιας κοινής περιοχής επιχειρήσεων και αποτελούν το Κοινό Θέατρο Επιχειρήσεων (ΚΘΕ).

(4) Στα παραπάνω έρχονται να προστεθούν οι πληροφορίες ως τέταρτο συνθετικό στοιχείο. Σε αυτές εμπεριέχονται και οι έννοιες της επιτήρησης (Surveillance) και της αναγνώρισης (Reconnaissance) σε τακτικό και στρατηγικό επίπεδο.

(5) Ο παράγοντας χρόνος είναι πολύ σημαντικός στο A2/AD καθώς ένα συντριπτικό πλήγμα στον επιτιθέμενο από τον αμυνόμενο σε ανυποψίαστη στιγμή θα στερήσει από τον πρώτο το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού. Παράλληλα, ο χρόνος με την κλασσική του έννοια καθορίζει και την προετοιμασία του αμυνόμενου απέναντι στον επιτιθέμενο.

Σε γενικές γραμμές οι πιο σημαντικές δυνατότητες Anti-Access περιλαμβάνουν δυνατότητα εξαπόλυσης βλημάτων όλων των εμβελειών από πλοία επιφανείας, υποβρύχια, αεροσκάφη και επάκτιες συστοιχίες. Μεγάλης εμβέλειας συστήματα ISR (Intelligence, Surveillance and Reconnaissance), κατάλληλα αντίμετρα εναντίον δορυφόρων, δυνατότητα Κυβερνοπολέμου και εκτεταμένου ηλεκτρονικού πολέμου και ομάδες ειδικών αποστολών για καταστροφή των ναυτικών και αεροπορικών βάσεων της εχθρικής δύναμης. Επιπλέον, η δυνατότητα Area Denial περιλαμβάνει εκτεταμένο δίκτυο αεράμυνας περιοχής και θεάτρου επιχειρήσεων, μικρής και μεσαίας εμβέλειας πυραύλους εναντίον πλοίων, συμβατικά υποβρύχια, όπλα ακριβείας, δυνατότητα χημικού και βιολογικού πολέμου, ναρκοθέτηση, μικρά σκάφη υψηλών ταχυτήτων και εκτεταμένη χρήση UAV's. Οι τακτικές A2/AD εμφανίζονται από διαφορετικά κράτη (Κίνα, Ρωσία, Ιράν) και σε διαφορετικές περιοχές ανά την υφήλιο (Σινική Θάλασσα, Μαύρη Θάλασσα, Περσικός Κόλπος).⁶²

Στη συνέχεια παραθέτουμε έναν χάρτη με την εφαρμογή του A2/AD από τη Ρωσία στην Ευρώπη, ο οποίος σε συνδυασμό και με όλα τα άλλα παραδείγματα που προαναφέραμε μας οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι θα μπορούσε Ελλάδα και Κύπρος να αναπτύξουν κατόπιν προμήθειας κατάλληλων αεροναυτικών μονάδων σε Αιγαίο – Ανατολική Μεσόγειο, το εν λόγω δόγμα σε στρατηγικό επίπεδο ως απάντηση στον επιθετικό αναθεωρητισμό της Τουρκίας. Φυσικά όλα αυτά απαιτούν έναν σαφή στρατηγικό σχεδιασμό, κατάλληλη επεξεργασία και μελέτες, ανάπτυξη καινοτομίας και τεχνογνωσίας στην συμπαραγωγή των οπλικών συστημάτων με άλλες μεγάλες ευρωπαϊκές και αμερικανικές εταιρείες, τα οποία θα οδηγήσουν στην επιτυχή εφαρμογή του συγκεκριμένου δόγματος. Αναλύοντας μεσο-μακροπρόθεσμα τα κόστη και τα οφέλη από την εφαρμογή του εν λόγω δόγματος διαπιστώνουμε ότι παρότι η ηγεμονεύουσα δύναμη ΗΠΑ, εξακολουθεί να παραμένει πρώτη σε εξοπλισμούς με διαφορά από όλες τις άλλες χώρες μαζί, εντούτοις Κίνα – Ρωσία – Ιράν – Τουρκία κερδίζουν διπλωματικά και οικονομικά σε διάφορα μέτωπα (πχ Λιβύη – Συρία και πρόσφατα στο Αφγανιστάν). Αυτό το γεγονός

⁶² Μουρτζάκης, «Το δόγμα Anti Access / Area Denial και η Ρωσική Ναυτική Στρατηγική», σ. 3-5.

δημιουργεί προβληματισμό σχετικά με την αποτελεσματικότητα αμιγώς της σκληρής ισχύος και δη της στρατιωτικής. Το επόμενο Κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην εξέταση της ναυτικής διπλωματίας ως ήπιας αλλά και σκληρής ισχύος στις διάφορες μορφές της, όπου θα μας επιλυθούν αρκετές απορίες για τον συνδυασμό αυτών σε μια νικηφόρα στρατηγική.

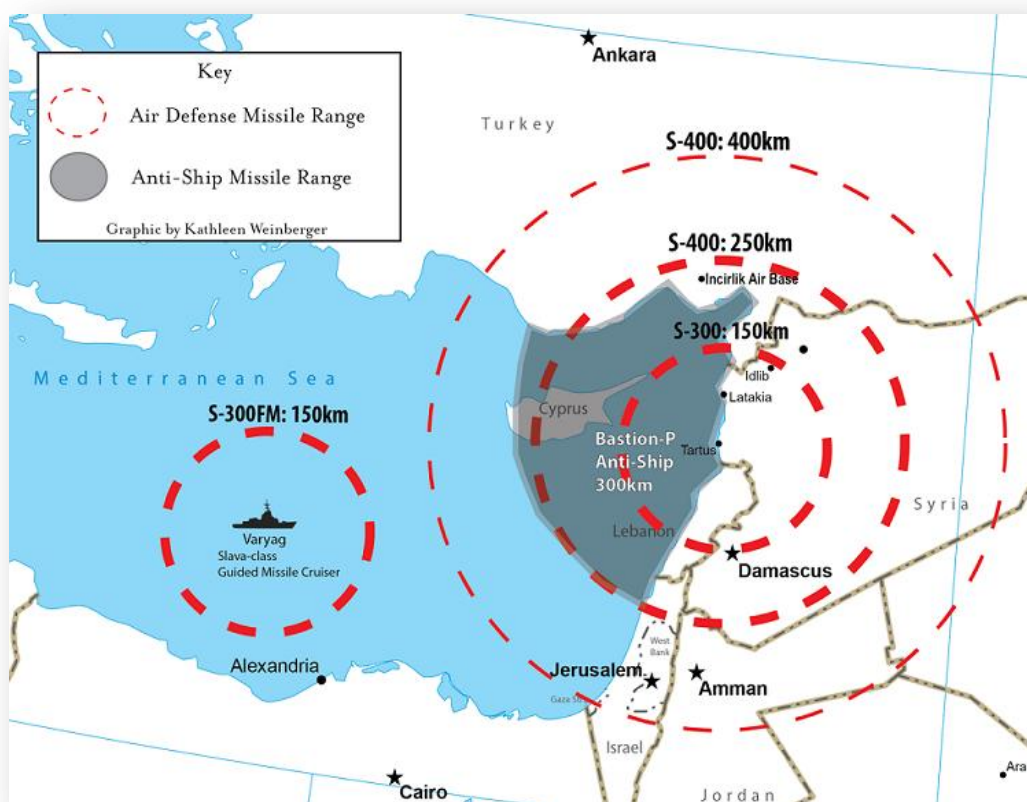

Εικόνα 2: Εφαρμογή του A2/AD από την Ρωσία στην Ευρώπη

β. Η Συρία ως πρότυπο A2/AD

Οι σχέσεις Ρωσίας – Συρίας έχουν πολύ μεγάλο και ιστορικό υπόβαθρο. Μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2015 η Ρωσία δεν είχε εμπλακεί δυναμικά στον συριακό εμφύλιο. Η συμμετοχή της σε αυτόν κυριολεκτικά άλλαξε τα δεδομένα και την ισορροπία δυνάμεων μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών. Ακρογωνιαίος λίθος σε αυτή την εμπλοκή ήταν η διατήρηση της ναυτικής βάσης στην Ταρτούς στα Μεσογειακά παράλια, η οποία είναι και η μοναδική ρωσική στην Μεσόγειο Θάλασσα. Οι ρωσικές κινήσεις υπήρξαν γρήγορες και αποτελεσματικές με γνώμονα να μην αφήσουν τις δυτικές δυνάμεις (ΗΠΑ, Αγγλία και Γαλλία) να πετύχουν την εγκατάσταση ζώνης απαγόρευσης πτήσεων (No Fly Zone) και να επαναλάβουν αυτά που έκαναν στη Λιβύη. Με αυτό τον τρόπο η Ρωσία επέλεξε την δυναμική πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά υποστήριξη του καθεστώτος Άσσαντ με την συνδρομή των Σιιτών του Ιράν και του Λιβάνου (Χεζμπολλάχ) εναντίον των Σουνιτών και των τρομοκρατών του ISIS. Για να αποτρέψει επίσης επιχειρήσεις από θαλάσσης εγκατέστησε A2/AD προκαλώντας προβληματισμό στις δυνάμεις των ΗΠΑ και του NATO για τυχόν ναυτικές (αποβατικές ή άλλου είδους) επιχειρήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο. Στην επόμενη εικόνα εμφανίζονται τα A2/AD συστήματα καθώς και οι εμβέλειες

τους στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, προκειμένου να αποκτήσουμε μια εποπτική εικόνα από την εφαρμογή του συγκεκριμένου δόγματος (με απόλυτη επιτυχία), στην κρίση της Συρίας. Δεν περιγράφουμε το κάθε οπλικό σύστημα και την αντίστοιχη εμβέλεια του καθώςον προσανατολιζόμαστε στην στρατηγική χρήση του συγκεκριμένου δόγματος και στην επίδραση που μπορεί να έχει σε διπλωματικό επίπεδο.

Εικόνα 3: A2/AD συστήματα και οι εμβέλειες τους στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου

Η σημαντικότερη ίσως παράμετρος που αλλάζει τα δεδομένα στη ναυτική στρατηγική, αποτελεί η **δυνατότητα πλέον του Ρωσικού Ναυτικού για προσβολές στόχων με ακρίβεια από μεγάλες αποστάσεις με Κ/Β τύπου cruise**. Αυτό έγινε επανειλημμένα τα τελευταία πέντε χρόνια με προσβολές ακριβείας από την Μεσόγειο αλλά και την Κασπία Θάλασσα εναντίον στόχων ξηράς στο συριακό έδαφος, κάνοντας χρήση κάθε διαθέσιμης πλατφόρμας εκτόξευσης (πλοίων επιφανείας, Υ/Β και στρατηγικών βομβαρδιστικών διαφόρων τύπων).⁶³ Συγχρόνως η εν λόγω στρατηγική αποτελεί ένα μέρος της Υψηλής Στρατηγικής (grand strategy)⁶⁴ του Προέδρου Πούτιν, ο οποίος ακολουθεί πιστά το δόγμα Primakov, σύμφωνα με την ανάλυση του Eugene Rumer που προαναφέραμε στην αρχή του 2^{ου} Κεφαλαίου όπου αναλύσαμε διεξοδικά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα

⁶³ Μουρτζάκης, «Το δόγμα Anti Access / Area Denial και η Ρωσική Ναυτική Στρατηγική», σ. 5-8.

⁶⁴ Κολιόπουλος, Η Στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα, σ. 44. Ανάλογα με το πεδίο αναφοράς της, η στρατηγική χωρίζεται σε διάφορα επίπεδα. Όταν χρησιμοποιούνται όλα τα διαθέσιμα μέσα ενός κράτους (στρατιωτικά, διπλωματικά, οικονομικά κλπ) για την επίτευξη των πολιτικών σκοπών του, ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης, τότε μιλάμε για υψηλή στρατηγική (grand strategy).

αλλά και τον τρόπο που αυτά επηρέασαν την μετεξέλιξη της ναυτικής διπλωματίας στην σημερινή της μορφή.⁶⁵

Αξίζει να σημειωθεί ότι αντίστοιχες αναλύσεις έχουν δημοσιευθεί και σε ελληνικά περιοδικά πχ του Κωνσταντίνου Λαμπρόπουλου, με αντίστοιχα συμπεράσματα σχετικά με την πολιτική της Ρωσίας των τελευταίων δύο δεκαετιών. Σύμφωνα με το δόγμα Primakov ένας μονο-πολικός κόσμος υπό την ηγεμονία της Αμερικής δεν είναι αποδεκτός από την Ρωσία, ενώ προσφέρει τις ακόλουθες αρχές για την Ρωσική εξωτερική πολιτική:

α. Η Ρωσία θα πρέπει να κινηθεί προς ένα πολύ-πολικό κόσμο, ο οποίος θα επιτευχθεί από ένα «κονσέρτο» μεγάλων δυνάμεων που θα μπορούν να εξισορροπήσουν την μονοκρατορία των ΗΠΑ.

β. Η Ρωσία θα πρέπει να επιμένει στην κύρια προσπάθεια της, να οδηγήσει στην ενσωμάτωση των χωρών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

γ. Η Ρωσία θα πρέπει να αντιπαχθεί στην διεύρυνση του NATO.⁶⁶

Όλα τα ανωτέρω επιβεβαιώνονται σήμερα με την προσέγγιση της Ρωσίας με χώρες όπως η Κίνα-Ινδία-Ιράν-Τουρκία σε διάφορους τομείς συνεργασίας από το διπλωματικό και οικονομικό μέχρι και σε στρατιωτικό επίπεδο. Επίσης διαφαίνεται η τάση μετά την αποχώρηση των αμερικανικών δυνάμεων από το Αφγανιστάν, της κάλυψης του κενού που δημιουργείται στην περιοχή, από το τρίπτυχο Ρωσίας-Κίνας-Τουρκίας.

Ολοκληρώνοντας το συγκεκριμένο Κεφάλαιο αναλύσαμε την έννοια / ορισμό της ναυτικής στρατηγικής ενώ συγκρίναμε την στρατηγική της κλασσικής ναυτικής δυνάμεως Μ.Βρετανίας έναντι μίας κλασσικής ηπειρωτικής (αλλά ανερχόμενης ναυτικής) δυνάμεως, της Ρωσίας. Αναφερθήκαμε επίσης στην ναυτική στρατηγική τόσο της ΕΣΣΔ όσο και της Ρωσίας από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου έως και σήμερα, εστιάζόμενοι στο δόγμα Α2/ΑD που ακολούθησε στην κρίση της Συρίας προκειμένου να αποκτήσουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα για την Υψηλή Στρατηγική που ακολουθεί ο Πρόεδρος Πούτιν. Στο επόμενο Κεφάλαιο θα αναπτύξουμε τα είδη της ναυτικής διπλωματίας (ως ήπιας αλλά και σκληρής ισχύος), προκειμένου να αντιληφθούμε τον τρόπο που δύναται να χρησιμοποιηθεί αυτή, στην σημερινή εποχή.

⁶⁵ Rumer, *The return of global Russia: The Primakov (Not Gerasimov) Doctrine in Action*, p. 1-17.

⁶⁶ Κωνσταντίνος Θ. Λαμπρόπουλος, «Η Στρατηγική της Ρωσίας στη Μεσόγειο: Τα δόγματα Primakov και Gerasimov», *Εθνικές Επτάλξεις*, τεύχος 147, Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος 2020, σ. 43-44.

4. Κεφάλαιο 4^ο: Ναυτική Διπλωματία (Ήπια και σκληρή ισχύς)

4.1. Γενικά

Στο 2^ο Κεφάλαιο της παρούσας εργασίας αναλύσαμε διεξοδικά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα, τα οποία εξέλιξαν την ναυτική διπλωματία στη σημερινή της μορφή. Χαρακτηριστική είναι η ακόλουθη φράση που αντικατοπτρίζει την άποψη των Βρετανών (κατά τον 18^ο αιώνα), για την αποτελεσματικότητα της ναυτικής ισχύος στην εξωτερική πολιτική:

«Ένας στόλος Βρετανικών Πολεμικών Πλοίων αποτελούν τους καλύτερους διαπραγματευτές στην Ευρώπη»

Vice Admiral Horatio Lord Nelson, 1801.⁶⁷

Ο ρόλος τώρα της ναυτικής ισχύος στην εξωτερική πολιτική μιας χώρας, σύμφωνα με την τυποποίηση του Ken Booth στο βιβλίο του “Navies and Foreign Policy”, καθώς και μια προσπάθεια αναγωγής της στην ευρωπαϊκή αλλά και συνάμα ελληνική πραγματικότητα, θα παρατεθεί στο τελευταίο Κεφάλαιο όπου θα εμβαθύνουμε στην ελληνική ναυτική διπλωματία. Στο συγκεκριμένο Κεφάλαιο θα προχωρήσουμε σε μεγαλύτερο βάθος την ανάλυση μας, οριοθετώντας την ναυτική διπλωματία σήμερα όπως έχει διαμορφωθεί, κάνοντας χρήση όπως αναφέραμε και στην εισαγωγή τόσο στρατιωτικών όσο και μη στρατιωτικών μέσων, αλλά και κρατικών και μη κρατικών δρώντων, σε μία σύνθεση όλων αυτών στην επονομαζόμενη «έξυπνη ισχύ»⁶⁸ σύμφωνα με τον Joseph Nye, έναν συνδυασμό δηλαδή ήπιας και σκληρής ισχύος.

Τα επόμενα δύο παραδείγματα που θα αναφέρουμε είναι πολύ χαρακτηριστικά για να κατανοήσουμε την σπουδαιότητα της χρήσης της ναυτικής διπλωματίας ως ήπιας μορφής ισχύος, προάγοντας παράλληλα την συνεργασία και τις συμμαχίες μεταξύ των κρατών. Μία μεγάλη παραδοσιακά ηπειρωτική δύναμη (και αναδυόμενη ναυτική δύναμη σήμερα) η Κίνα, ναυπήγησε το 2010 την κιβωτό της ειρήνης “Peace Ark” το πρώτο από μια σειρά νοσοκομειακών πλοίων, το οποίο ξεκίνησε το ταξίδι του από την Αφρική (Τζιμπουτί, Κένυα και Τανζανία). Το συγκεκριμένο πλοίο παρείχε στους τοπικούς πληθυσμούς δωρεάν φάρμακα αλλά και ιατρική περίθαλψη. Πέραν από τους φιланθρωπικούς και αλτρουιστικούς λόγους της κίνησης αυτής, η Κίνα ισχυροποιούσε τους δεσμούς της και τις συμμαχίες με τις χώρες που επισκεπτόταν το εν λόγω πλοίο.⁶⁹

⁶⁷ Απόσπασμα από γράμμα στην Emma Hamilton, 16 March 1801.

⁶⁸ Η προέλευση του όρου «έξυπνη ισχύς» είναι υπό συζήτηση και έχει αποδοθεί στους Suzanne Nossel και Joseph Nye. Η Suzanne Nossel, αναπληρωτής πρέσβης του Holbrooke στα Ηνωμένα Έθνη κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης Κλίντον, ήταν η πρώτη η οποία επινόησε τον όρο «έξυπνη ισχύς», καθώς τον είχε τοποθετήσει ως τίτλο σε άρθρο της στο Foreign Affairs (ακριβής τίτλος “Smart Power: Reclaiming Liberal Internationalism”, το 2004). Ο Joseph Nye, ωστόσο, ισχυρίζεται ότι η έξυπνη ισχύς είναι ένας όρος που ο ίδιος εισήγαγε το 2003: «για την αντιμετώπιση της εσφαλμένης εκτίμησης, ότι η ήπια ισχύς μπορεί μόνη της να παράγει αποτελεσματική εξωτερική πολιτική» και δημιούργησε τον όρο για να αναφερθεί σε μια εναλλακτική λύση για το σκληρό «πρόσωπο» της πολιτικής της κυβέρνησης Μπους. Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. Joseph Nye, 2003, “Get Smart: Combining Hard and Soft Power”. Published in <https://www.foreignaffairs.com/articles/2009-07-01/get-smart> (accessed in October 28, 2021).

⁶⁹ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 6-7.

Το “Peace Ark” δεν ήταν το μόνο πλοίο που έστειλε σε τέτοιου είδους διπλωματική αποστολή το Πεκίνο. Το “Zheng He” είναι ένα εκπαιδευτικό πλοίο του Κινεζικού Πολεμικού Ναυτικού το οποίο έχει πραγματοποιήσει ήδη δύο παγκόσμιες περιοδείες «επνομαζόμενες καλής θελήσεως», ενώ κατά την διάρκεια του ταξιδιού του στην Χαβάη επισκέφθηκε και τις ΗΠΑ. Το “Zheng He” χρησιμοποιήθηκε από την κινεζική κυβέρνηση ως ένα σύμβολο ειρήνης, το οποίο συμβολίζει την πρόθεση της χώρας όχι να αναλάβει ηγεμονικό ή αυτοκρατορικό ρόλο στο διεθνές σύστημα με την αύξηση της ναυτικής της ισχύος. Με αυτό τον τρόπο πετυχαίνει δύο πράγματα, να ισχυροποιήσει ως προαναφέρθη τις σχέσεις της με τους συμμάχους αλλά και να διασφαλίσει παράλληλα την ασφάλεια από τους εν δυνάμει εχθρούς (πχ ΗΠΑ), εφησυχάζοντας τους από το να προβούν στην ανάσχεση της.⁷⁰

Στη συνέχεια θα αναλύσουμε τα τρία είδη της ναυτικής διπλωματίας που χρησιμοποιούν όλα τα προαναφερθέντα μέσα, σε συνδυασμό με τις ναυτικές μονάδες, ως εφαρμογή ενός συνδυασμού ήπιας και σκληρής ισχύος για την επίτευξη των τεθέντων πολιτικών σκοπών:

- α. Ναυτική Διπλωματία της συνεργασίας (Co-operative maritime diplomacy)
- β. Ναυτική Διπλωματία της πειθούς (Persuasive maritime diplomacy)
- γ. Ναυτική Διπλωματία του πειθαναγκασμού (Coercive maritime diplomacy).

4.2 Ναυτική Διπλωματία της συνεργασίας (Co-operative maritime diplomacy)

Τα δύο προαναφερθέντα παραδείγματα του “Peace Ark” και του “Zheng He” καταδεικνύουν δύο διαφορετικές επιχειρήσεις. Η μία αφορά ένα εκπαιδευτικό πλοίο σε αποστολές «καλής θελήσεως» σε αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες, το έτερο αφορούσε ένα ιατρικό πλοίο σε αποστολές ανθρωπιστικής βοήθειας σε μερικές από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου. Και οι δύο αυτές αποστολές ανήκουν στην ναυτική διπλωματία. Πολύ σημαντικός, απλός και εύχρηστος είναι ο ορισμός που χρησιμοποιεί στο έργο του ο Christian Le Miere, και τον οποίο παραθέσαμε στο 2^ο Κεφάλαιο στην ενότητα με τους νέους ορισμούς, προκειμένου να εξάγουμε τον δικό μας ορισμό.

Διπλωματία είναι, τελικά, απλά η διαχείριση των διεθνών σχέσεων, και η ναυτική διπλωματία αποτελεί την διαχείριση των διεθνών σχέσεων μέσω του θαλασσίου τομέα. Αυτό δεν σημαίνει την χρήση της διπλωματίας για την διαχείριση θαλασσίων εντάσεων, αυτό επιτυγχάνεται πχ μέσω της κωδικοποίησης του διεθνούς δικαίου, αλλά για χρήση των θαλάσσιων μέσων για διαχείριση αυτό καθ’αυτό των διακρατικών σχέσεων.⁷¹

Αυτές οι περιπτώσεις σύγχρονης διπλωματίας που ανελήφθησαν από ναυτικά πλοία αποτελούν εξαιρετικά παραδείγματα της συνεργατικής ναυτικής διπλωματίας. Επιπλέον αυτό το είδος περιλαμβάνει όπως αναφέραμε και στην εισαγωγή αποστολές όπως

⁷⁰ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 6.

⁷¹ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 7.

εθιμοτυπικές επισκέψεις λιμένων (port visits), συνδυασμένες ασκήσεις, εκπαίδευση και ανθρωπιστική βοήθεια αλλά και βοήθεια λόγω ανθρωπιστικών καταστροφών. Από την ποικιλία αυτών των αποστολών κατανοούμε ότι τα πλέον κατάλληλα μέσα αποτελούν οι ναυτικές μονάδες, όπου έχουν αυτονομία να δράσουν σε απομακρυσμένες περιοχές. Επίσης πολύ σημαντικό στοιχείο αποτελεί μετά το πέρας του Ψυχρού Πολέμου, το πώς βλέπει και η διεθνής κοινή γνώμη αλλά και οι ντόπιοι πληθυσμοί τα πολεμικά πλοία σε ρόλους ανθρωπιστικής βοήθειας αντί για εμπλοκή σε πολεμικές επιχειρήσεις.

Οι αποστολές ανθρωπιστικής βοήθειας λόγω φυσικών καταστροφών μπορούν να έχουν διπλωματική επίδραση καθώς επιδεικνύουν την θέληση ενός πολεμικού ναυτικού σε υποστήριξη ενός «φίλου»: ας πάρουμε ως παράδειγμα την σθεναρή ανταπόκριση του αμερικάνικου ναυτικού στο τσουνάμι τον Μάρτιο του 2011 στην Ιαπωνία. Αυτού του είδους οι επιχειρήσεις προσπαθούν να κερδίσουν την καρδιά και το μυαλό. Σε αυτό τα μοτίβο έχουν μια μεγάλη ομοιότητα με την θεωρία της ήπιας ισχύος που εκφράσθηκε από τον Joseph Nye ως:

«Να κάνεις τους άλλους να θέλουν το αποτέλεσμα που εσύ επιθυμείς» και «Να στηρίζεις στην ικανότητα να διαμορφώνεις τις προτιμήσεις των άλλων»⁷²

Χρησιμοποιεί εδώ την συνεργασία αντί του πειθαναγκασμού ως κύριο εργαλείο, προσελκύοντας τους άλλους στις ιδέες και τον τρόπο ζωής που αυτός επιθυμεί. Επομένως η ήπια ισχύς στηρίζεται στην προσωπικότητα, την κουλτούρα, τον πολιτισμό καθώς και τις πολιτικές αξίες και πολιτικές οι οποίες έχουν θα μπορούσαμε να πούμε ηθική αρμοδιότητα.⁷³

Οι τακτικές εθιμοτυπικές επισκέψεις λιμένων (port visits) των ναυτικών μονάδων τόσο σε μικρά όσο και σε μεγάλα κράτη, συχνά έχουν ως επιδίωξη την ενδυνάμωση των συμμαχιών και των διπλωματικών σχέσεων.⁷⁴ Οι ασκήσεις σκοπό έχουν τόσο την εκπαίδευση των ασθενέστερων ναυτικών δυνάμεων όσο και την επίτευξη δια-λειτουργικότητας και «πίεση» σύναψης φιλίας μεταξύ των κρατών. Μεγάλης κλίμακας ασκήσεις πχ σε Νατοϊκά επίπεδα ενδυναμώνουν την συμμαχία αλλά και στέλνουν ένα σαφές μήνυμα σε εν-δυνάμει εχθρούς.

Το εκάστοτε Πολεμικό Ναυτικό μιας χώρας ταιριάζει απόλυτα για την εκτέλεση τέτοιου είδους αποστολών. Όπως σημειώνει ο Geoffrey Till, οι ναυτικές δυνάμεις δύνανται να εκτελέσουν αυτό τον ρόλο σε σχέση με άλλες στρατιωτικές δυνάμεις καθώς:

α. Έχουν ανεξαρτησία σε σχέση με την διοικητική υποστήριξη της φιλοξενούσας χώρας.

β. Ευελιξία και πολλές επιλογές για τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα λόγω των συστημάτων / δυνατοτήτων που διαθέτουν (ιδιαίτερα από τις μεγάλες μονάδες πχ Αεροπλανοφόρα-Φρεγάτες κτλ).

⁷² Joseph S. Nye Jr., Soft Power: The Means to Success in World Politics, (New York: Public Affairs, 2004), p. 5.

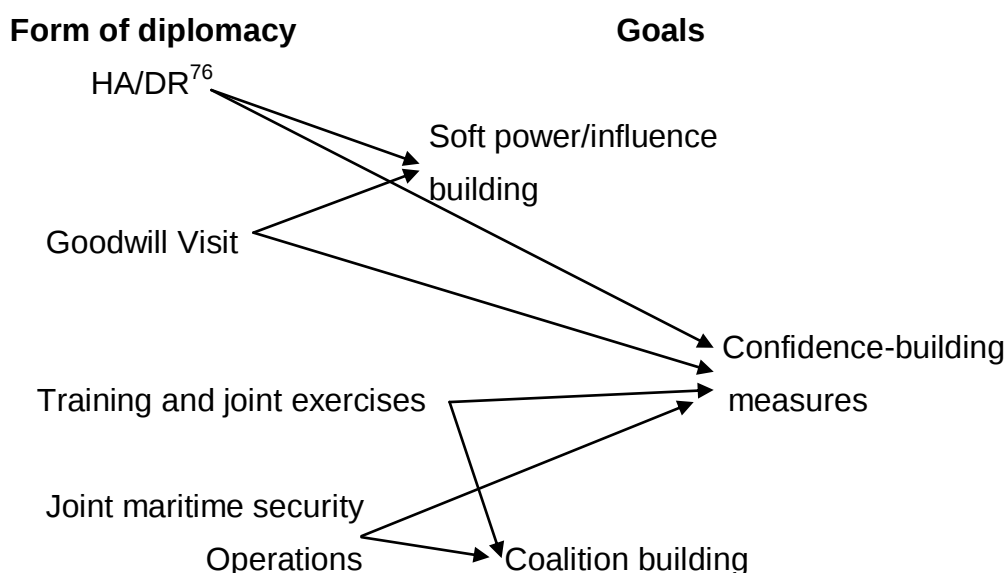
⁷³ Le Miere, Maritime Diplomacy in the 21st Century, p. 8.

⁷⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι μόνιμες ναυτικές δυνάμεις του NATO SNMG1-SNMG2, οι οποίες παίζουν σπουδαίο ρόλο σε αυτό το πεδίο της ναυτικής διπλωματίας, για την ισχυροποίηση των συμμαχιών και την εμβάθυνση των πολιτικών σχέσεων, με τις χώρες που επισκέπτονται τα Νατοϊκά πλοία.

γ. Καλύτερη δυνατότητα ελέγχου του επιδιωκόμενου αποτελέσματος, σε όλες τις φάσεις της αποστολής σε σχέση με τις αντίστοιχες μονάδες του ΣΞ ή των αεροπορικών μονάδων της ΠΑ.

δ. Στρατηγική κινητικότητα και δυνατότητα αυτονομίας (σε πολύ διευρυμένη περιοχή) κάτι που δεν είναι διαθέσιμα σε μεγάλους σχηματισμούς του ΣΞ-ΠΑ.⁷⁵ (Όλες αυτές οι επιπλέον δυνατότητες θα αναφερθούν αναλυτικά στο επόμενο Κεφάλαιο με τα πλεονεκτήματα – μειονεκτήματα που η ναυτική διπλωματία διαθέτει σε σχέση με τις άλλες μορφές διπλωματίας).

Για την καλύτερη κατανόηση όσων αναφέραμε σχετικά με την συνεργατική ναυτική διπλωματία, παρατίθεται στην συνέχεια ένα διάγραμμα με όλους τους τύπους που αυτή εξασκείται καθώς και τα επιθυμητά αποτελέσματα που μπορούν να επιφέρουν:

Εικόνα 4: Forms of Co-operative maritime diplomacy and its goals⁷⁷

Δεδομένης της κύριας αρμοδιότητας της εκάστοτε ακτοφυλακής για θέματα ναυτικής ασφάλειας και γενικά της ασφάλειας, το εκάστοτε Λιμενικό Σώμα με λοιπούς φορείς (πχ Frontex, ΜΚΟ κτλ) πρέπει να απασχολούνται με αυτού του είδους τις αποστολές. Αυτό εξυπηρετεί τόσο χώρες με περιορισμένα σε μέσα πολεμικά ναυτικά, αλλά είναι πιο βολικό

⁷⁵ Geoffrey Till, *Seapower: A Guide for Twenty-First Century*, 2nd edition, (Abingdon: Frank Cass, 2009), p. 260-1.

⁷⁶ Humanitarian Assistance / Disaster Response (HA/DR).

⁷⁷ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 9. Οι εν λόγω αποστολές είναι περισσότερο συνδυασμένες με την ήπια ισχύ (Soft Power). Επομένως μπορούμε να τυποποιήσουμε τις αποστολές των πολεμικών πλοίων ανάλογα με την επίδραση τους ως μορφή ήπιας ή σκληρής ισχύος. Θα μπορούσαμε να πούμε με βεβαιότητα ότι οι ναυτικές μονάδες χρησιμοποιούνται ως ένας συνδυασμός, ο λεγόμενος όρος έξυπνη ισχύς "Smart Power".

να εμπιστευθεί κάποιος την συνεργασία με τέτοιου είδους μέσα παρά με πολεμικά πλοία (ιδιαίτερα μεταξύ χωρών που στο παρελθόν είχαν εμπλακεί σε προστριβές ή και συρράξεις ως αντίπαλοι). Τέλος, η συνεργατική ναυτική διπλωματία ίσως να μην αποτελεί τον πρωτεύοντα στόχο κάθε δραστηριότητας. Ας πάρουμε για παράδειγμα τις επιχειρήσεις εναντίον πειρατείας στον Κόλπο του Αδεν, από το 2008 μία μεγάλη ποικιλία πολεμικών ναυτικών έχουν επιχειρήσει προκειμένου να ασφαλίσουν τις θαλάσσιες γραμμές επικοινωνιών. Κατά την διάρκεια της αποστολής τους έχουν επιχειρήσει από κοινού ανεμπόδια, πλοία από το πολεμικό ναυτικό της Κίνας, Ρωσίας, Ιράν και ΗΠΑ, σε υποστήριξη του ναυτικού διπλωματικού στόχου της οικοδόμησης εμπιστοσύνης (Goal of Confidence-building).⁷⁸

4.3. Ναυτική Διπλωματία της πειθούς (Persuasive maritime diplomacy)

Υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους τα ναυτικά και οι θαλάσσιες υπηρεσίες χρησιμοποιούνται για πολιτικούς σκοπούς, τον καιρό της ειρήνης, ωστόσο δεν είναι συνεργατικοί. Ένας από αυτούς γνωστός με τον όρο «*ναυτική διπλωματία της πειθούς*», είναι κάτι μεταξύ της συνεργατικής και της πειθαναγκαστικής ναυτικής διπλωματίας. Η διαφορά της από την προσφιλή συνεργατική αποτελεί η έλλειψη της σύμπραξης / συναίνεσης στα διπλωματικά αποτελέσματα στα οποία αυτή καταλήγει. Αντίστοιχα η διαφορά της σε σχέση με τον πειθαναγκασμό είναι ότι δεν στοχεύει ούτε στην αποτροπή ούτε στον πειθαναγκασμό του αντιπάλου.

Τα επιθυμητά αποτελέσματα που επιδιώκει η ναυτική διπλωματία της πειθούς είναι η αναγνώριση της θαλάσσιας ή εθνικής ισχύος από την διεθνή σκηνή. Δεν στοχεύει εναντίον ενός συγκεκριμένου αποδέκτη ούτε να προκαλέσει φόβο στους αντιπάλους ενός κράτους. Αντιθέτως στοχεύει να πείσει τους άλλους ότι το ναυτικό της (ή γενικά το πολεμικό της ναυτικό), είναι παρόν και αποτελεσματικό. Ναυτική διπλωματία της πειθούς είναι αλλιώς γνωστή και ως «*επίδειξη σημαίας*», όπου πολεμικά πλοία χρησιμοποιούνται για να επισημάνουν την παρουσία και την ικανότητα τους, χωρίς απαραίτητα να στοχεύουν στον επηρεασμό της πολιτικής ενός έτερου κράτους.⁷⁹

Η ναυτική διπλωματία της πειθούς έχει συχνά ελάχιστες ομοιότητες τόσο με την αντίστοιχη συνεργατική ή την πειθαναγκαστική ναυτική διπλωματία καθώς τα αποτελέσματα της είναι πολλές φορές ασαφή, ενώ σημαντικός παράγοντας είναι και το κόστος αυτών των αποστολών που είναι ιδιαίτερα υψηλό. Η εκτίμηση του κόστους έχει να κάνει και με το αποτέλεσμα, εφόσον αυτό δεν είναι εμφανές δεν μπορεί να γίνει αντιστοίχιση κόστους – οφέλους. Γι'αυτό τον λόγο, οι εκδηλώσεις (events) της ναυτικής διπλωματίας της πειθούς συνδυάζονται συνήθως και με άλλες αποστολές. Εξάλλου έστω και ένα μεμονωμένο ταξίδι ενός πλοίου ή ενός ολόκληρου στόλου μπορεί να έχει ποικίλα αποτελέσματα (συμπεριλαμβανομένου και τα επιθυμητά της ναυτικής διπλωματίας της πειθούς).

⁷⁸ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 10.

⁷⁹ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 11-13.

Οι εν λόγω αποστολές ναυτικής πειθούς, έχουν χρησιμότητα στην σημερινή εποχή, κυρίως μεταξύ αναπτυσσόμενων χωρών που τα ναυτικά τους ψάχνουν ευκαιρίες να αποδείξουν την αξία τους στη διεθνή σκηνή. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα το 2011 το Ιρανικό Ναυτικό έστειλε έναν μικρό στολίσκο μέσω της διώρυγας του Σουέζ για πρώτη φορά από την επανάσταση του Σάχη το 1979. Το εν λόγω ταξίδι είχε σκοπό να ισχυροποιήσει τις σχέσεις μεταξύ του Ιράν και των Αράβων συμμάχων τους, Συρία με την επίσκεψη στην μεσογειακή ακτή. Ωστόσο ο γενικότερος στόχος του Ιρανικού στόλου ήταν να επιδείξει την παρουσία αλλά και την αυξανόμενη του ισχύ, παρόλο που δύο μόνο πλοία δεν είχαν σοβαρό αποτρεπτικό ή πειθαναγκαστικό αποτέλεσμα.

Αυτό αντανακλά τον κύριο στόχο της ναυτικής διπλωματίας της πειθούς: να ενσταλάξει μέσω έτερων την αίσθηση της παρουσίας της θαλάσσιας δύναμης, χωρίς να προσπαθεί να επηρεάσει την πολιτική των άλλων παικτών. Αυτό είναι όπως προτείνει, μια δύσκολη ισορροπία να φθάσεις στο χτύπημα και για αυτό τον λόγο η ναυτική διπλωματία της πειθούς είναι η πιο νεφελώδης μορφή από τα άλλα δύο είδη της ναυτικής διπλωματίας.⁸⁰ Για ένα συγκεκριμένο κομμάτι της εν λόγω μορφής διπλωματίας, αυτό της ένοπλης «πειθούς» έχουμε παραθέσει στο 2^ο Κεφάλαιο τόσο την θεωρία αυτής, ως αποτυπώθηκε από τον Edward N. Luttwak όσο και χαρακτηριστικές ιστορικές περιπτώσεις που περιλαμβάνει στο έργο του “The Political Uses of Sea Power”.⁸¹

4.4. Ναυτική Διπλωματία του πειθαναγκασμού (Coercive maritime diplomacy)

Η τελευταία μορφή της ναυτικής διπλωματίας που θα αναλύσουμε είναι αυτή της πειθαναγκαστικής ναυτικής διπλωματίας και είναι ίσως και η πιο διάσημη από τις υπόλοιπες. Αυτό το θέμα έχει συγκεντρώσει περισσότερα σχόλια αλλά και αναλύσεις τόσο από την συνεργατική όσο και την ναυτική διπλωματία της πειθούς. Ο πιο εύκολος τρόπος προσέγγισης της είναι μέσω των ήδη υφιστάμενων κειμένων μιας δραστηριότητας που μοιάζει πολύ με την πειθαναγκαστική ναυτική διπλωματία: την διπλωματία των κανονιοφόρων.

Οριοθετώντας αρχικά την διπλωματία των κανονιοφόρων, φαίνεται εύκολος στόχος, από την ίδια την φράση: Είναι κυρίως η προώθηση της διπλωματίας με την χρήση των κανονιοφόρων (ή των ναυτικών δυνατοτήτων). Αλλά παρόλα αυτά μια ξεκάθαρη και επίσημη ορολογία της συγκεκριμένης διπλωματίας είναι αναπάντεχα απατηλή, καθώς την κατέστησαν δύσκολη λόγω των πολλών μορφών που έλαβε (με την χρήση περιορισμένης βίας), από τα ιστορικά περιστατικά τόσων αιώνων.

Αναμφισβήτητα γεγονότα της ευρωπαϊκής αυτοκρατορικής περιόδου έχουν έρθει ως επιτομή του όρου: Η υπόθεση Don Pacifico στα μέσα του 19^{ου} αιώνα είναι ίσως η επικρατέστερη. Σε αυτό το παράδειγμα, ο Βρετανικός στόλος αποσπάσθηκε για να κατάσχει τα ελληνικά πλοία και την περιουσία το 1850, που ακολούθησε από τον βανδαλισμό και την λεηλασία από μία αντι-σημιτική ομάδα, της περιουσίας του David (Don) Pacifico, ενός εβραίου γεννημένου στο Γιβραλτάρ. Ο εν λόγω στόλος επίσης έκανε

⁸⁰ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 13.

⁸¹ Για μια εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με την θεωρία της πειθούς και της ένοπλης «πειθούς», βλ. Luttwak, *The Political Uses of Sea Power*, p. 5-9 & 55-61.

ναυτικό αποκλεισμό στον Πειραιά, πριν φθάσουμε στην διευθέτηση του ζητήματος.⁸² Αξίζει να σημειωθεί ότι στην συγκεκριμένη ιστορική περίπτωση βλέπουμε το Βρετανικό Ναυτικό να εμπλέκεται στην προστασία της περιουσίας ενός μεμονωμένου ατόμου και να προβαίνει και σε ναυτικό αποκλεισμό για την προάσπιση των ατομικών του οικονομικών συμφερόντων. Επίσης διαπιστώνουμε ότι οι Βρετανοί και σε άλλες περιπτώσεις έχουν χρησιμοποιήσει όχι μόνο το πολεμικό αλλά και το εμπορικό τους ναυτικό ως ένα εργαλείο εξωτερικής πολιτικής, γεγονός που θα έπρεπε να μας προβληματίσει καθόσον έχουμε έναν από τους μεγαλύτερους εμπορικούς στόλους στον κόσμο.

Άλλα περιστατικά έχουν κάνει πιο περίπλοκο το θέμα της οριοθέτησης της διπλωματίας των κανονιοφόρων. Η Β.Κορέα εισήγαγε ένα είδος διπλωματίας των κανονιοφόρων μέσω ενός περιστατικού το 1968, που είχε ως στόχο τις ΗΠΑ. Η σύλληψη του USS Pueblo, ενός πλοίου συλλογής πληροφοριών από την Β.Κορέα τον Ιανουάριο εκείνου του χρόνου, αποτελούσε μια επιτυχία για την Πιονγκγιάνγκ πετυχαίνοντας άμεσα τον πολιτικό σκοπό της (αποτρέποντας τις ΗΠΑ να σταματήσει για κάποια περίοδο τις αποστολές συλλογής πληροφοριών) με την χρήση μόνο πολύ περιορισμένων μέσων.

Πέρα από τα ανωτέρω δύο παραδείγματα, υπάρχουν πάρα πολλά ακόμη που μας οδηγούν σε μία ποικιλία τακτικών αλλά και επιθυμητών αποτελεσμάτων που μπορεί να επιφέρει η διπλωματία των κανονιοφόρων. Φαίνεται ίσως αδύνατο να τα ομαδοποιήσει κάποιος σε μια συγκεκριμένη κατηγορία. Κατά συνέπεια και η οριοθέτηση ή η διατύπωση ενός σαφή ορισμού που να περικλείει τόσο την θεωρία όσο και την τεχνική που εξασκείται αυτή, μοιάζει απατηλή. Αυτές όμως οι δυσχέρειες δεν επέτρεψαν μεγάλους θεωρητικούς του είδους και ίσως τον μεγαλύτερο που έχει ασχοληθεί με την διπλωματία των κανονιοφόρων, τον James Cable, να περιγράψει αυτό το φαινόμενο με τις ακόλουθες φράσεις:

«Η χρήση ή η απειλή χρήσης περιορισμένης ναυτικής δύναμης, εκτός της περίπτωσης σύρραξης, προκειμένου να εξασφαλισθεί πλεονέκτημα ή να περιορισθεί η απώλεια, είτε για την προώθηση μιας διεθνούς διαφοράς είτε κατά αλλοδαπών κρατικών δυνάμεων εντός της επικράτειας ή περιοχής δικαιοδοσίας του κράτους τους».⁸³

Αυτός είναι ένας από τους πολλούς ορισμούς, αλλά αναλογιζόμενοι την δουλειά του Cable σε συγγράμματα για την διπλωματία των κανονιοφόρων, εκτιμάται ότι αξίζει να τον αναφέρουμε. Παρόλο που υπάρχουν πάρα πολλά στοιχεία ενσωματωμένα σε αυτόν τον ορισμό, παραμένει μέχρι και σήμερα σχετικός. Για να αναλύσουμε καλύτερα αυτό τον πολύπλοκο ορισμό είναι καλύτερο να τον θεωρήσουμε ως τρία συστατικά, ποιος είναι ο «ηθοποιός» που εμπλέκεται, η δραστηριότητα αυτή καθ'αυτή και τέλος ποιος είναι ο επιθυμητός στόχος και το θύμα της εν λόγω διπλωματίας.⁸⁴ Μπορεί να φαίνεται εύκολος ο προσδιορισμός των τριών αυτών συστατικών, σε διεθνείς όμως κρίσεις με πολλούς περιφερειακούς παίκτες, πιθανόν κάποια από αυτά να είναι δυσδιάκριτα και μερικές φορές το αποτέλεσμα να είναι απρόβλεπτο.

Ολοκληρώνοντας το συγκεκριμένο Κεφάλαιο προχωρήσαμε σε βάθος την ανάλυση μας, οριοθετώντας στην ουσία την ναυτική διπλωματία καθώς και τα είδη που έχει διαμορφωθεί σήμερα, ως μία σύνθεση ήπιας και σκληρής ισχύος την επανομαζόμενη

⁸² Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 13-14.

⁸³ James Cable, *Gunboat Diplomacy 1919-1991*, (London: Macmillan/IISS, 1994), p.14

⁸⁴ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 14-15.

«έξυπνη ισχύς». Αναφέραμε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα, παραθέτοντας τα τρία είδη αυτής, Ναυτική Διπλωματία της συνεργασίας, της πειθούς και του πειθαναγκασμού. Η τυποποίηση αυτή θα μας βοηθήσει στην συνέχεια να αντιληφθούμε ευκολότερα την χρησιμότητα αυτής καθώς και τα πλεονεκτήματα / μειονεκτήματα που αυτή έχει, πάντα σε σύγκριση με τις αντίστοιχες (αεροπορική και χερσαία) διπλωματίες, που θα αναφερθούν στο επόμενο το 5^ο Κεφάλαιο, της παρούσας εργασίας.

5. Κεφάλαιο 5^ο: Η χρησιμότητα της Ναυτικής Διπλωματίας – Πλεονεκτήματα / Μειονεκτήματα

5.1. Η χρησιμότητα της Ναυτικής Διπλωματίας

Χαρακτηριστική είναι η ακόλουθη άποψη του Luttwak στην αρχή του έργου του “The Political Uses of Sea Power”, σχετικά με τα πλεονεκτήματα ενός ωκεάνιου ναυτικού ως ένα εργαλείο πολιτικής. Αυτή και μόνο η άποψη του συγκεκριμένου συγγραφέα έχει βαρύνουσα σημασία και συγκεντρώνει σχεδόν όλα τα χαρακτηριστικά της ναυτικής διπλωματίας:

«Οι γνωστές ιδιότητες ενός ωκεάνιου ναυτικού – εγγενής κινητικότητα, τακτική ευελιξία, και μία ευρεία γεωγραφική εμβέλεια – το αποδίδουν ως ένα ιδιόμορφα χρήσιμο εργαλείο πολιτικής».⁸⁵

Η ναυτική διπλωματία, είτε στη πειθαναγκαστική, πειθούς ή συνεργατική της μορφή, είτε χρησιμοποιεί στρατιωτικούς ή και πολιτικούς παίκτες, είναι πιθανόν ο πιο αξιοσημείωτος ρόλος των θαλασσίων υπηρεσιών εν καιρώ ειρήνης. Αυτή η χρήση της ναυτικής διπλωματίας έρχεται αντιμέτωπη με κάποιες από τις προγενέστερες προβλέψεις για την χρήση, ιδιαιτέρως της πειθαναγκαστικής ναυτικής διπλωματίας. Μετά το πέρας του Ψυχρού Πολέμου, πολλοί αναλυτές πρότειναν ότι η πειθαναγκαστική ναυτική διπλωματία πρέπει να μειωθεί τόσο σε συχνότητα χρήσης όσο και η σπουδαιότητα της. Οι ιδέες αυτές εύρισκαν πρόσφορο έδαφος λόγω του υψηλού κόστους της πειθαναγκαστικής ναυτικής διπλωματίας σε συνδυασμό με την αύξηση των παγκόσμιων νορμών, εναντίον της χρήσης στρατιωτικής βίας.⁸⁶

Όλα τα ανωτέρω βλέπουμε ότι συνδέονται άμεσα και με την ανάλυση που κάναμε στο 2^ο Κεφάλαιο σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα. Τόσο η κωδικοποίηση του διεθνούς δικαίου αλλά και οι τεχνολογικές εξελίξεις σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση (που έβαλε τον παράγοντα κόστος στην καθημερινότητα μας), συνδέονται με την αύξηση της χρησιμότητας της εν λόγω μορφής διπλωματίας και ιδιαίτερα με την μορφή της συνεργατική ή της πειθούς.

5.2. Τα πλεονεκτήματα / μειονεκτήματα της Ναυτικής Διπλωματίας

5.2.1. Τα πλεονεκτήματα της Ναυτικής Διπλωματίας

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα αναλύσουμε τα πλεονεκτήματα και εν συνεχεία τα μειονεκτήματα της ναυτικής διπλωματίας πάντα σε σύγκριση με άλλες μορφές διπλωματίας (χερσαίας και αεροπορικής),⁸⁷ τόσο με χρήση των στρατιωτικών όσο και μη στρατιωτικών μέσων. Οι εν λόγω συγκρίσεις θα γίνουν με γνώμονα τόσο ιστορικές

⁸⁵ Luttwak, *The Political Uses of Sea Power*, p. 1.

⁸⁶ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 66.

⁸⁷ Η σύγκριση έναντι της χερσαίας και αεροπορικής ισχύος γίνεται με γνώμονα ότι αναφερόμαστε σε ένα μέρος της Στρατιωτικής Διπλωματίας (το κομμάτι που αφορά το υγρό στοιχείο). Αυτό που λάβαμε υπόψη μας στην σύγκριση αυτών των μορφών διπλωματίας είναι η χρήση και μη στρατιωτικών ή μη κρατικών δρώντων (πχ εμπορικά αεροσκάφη και αεροδρόμια στο πλαίσιο της αεροπορικής ισχύος καθώς και αστυνομικές – πυροσβεστικές δυνάμεις / ΜΚΟ για την χερσαία ισχύ κοκ), σε αντιστοιχία με τα μέσα που εξασκείται και η ναυτική διπλωματία στον 21^ο αιώνα.

περιπτώσεις με ανάλογη αναγωγή στα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα ως αυτά παρατέθηκαν στο 2^ο Κεφάλαιο, αλλά και λαμβανομένου υπόψη τις τεράστιες τεχνολογικές αλλαγές που έχουν συντελεστεί τα τελευταία ιδιαίτερα χρόνια (Κυβερνοπόλεμος, εκμετάλλευση του διαστήματος κτλ).

Στην πραγματικότητα, οι ναυτικές δυνάμεις ταιριάζουν απόλυτα στην ενεργοποίηση διπλωματικών αποστολών για διάφορους λόγους. Τα εκάστοτε πολεμικά ναυτικά αλλά και οι συνεργαζόμενες ναυτικές υπηρεσίες δύνανται να επιχειρούν (με μεγάλη αυτονομία), χωρίς να επηρεάζονται από θέματα κυριαρχίας των παράκτιων κρατών, για μεγάλο χρονικό διάστημα ασκώντας πίεση (αυξομειώνοντας την ένταση), σε ποικίλες στρατιωτικές αποστολές αθέατα από τα Media.

Πολλοί συγγραφείς έχουν επισημάνει τα έμφυτα χαρακτηριστικά των ναυτικών δυνάμεων που τις καθιστούν κατάλληλες για διπλωματικές δραστηριότητες. Πολλές από αυτές αλληλοκαλύπτονται ή έχουν και κοινά χαρακτηριστικά. Ο Luttwak επισήμανε, «Η εγγενής κινητικότητα, τακτική ευελιξία, και μία ευρεία γεωγραφική εμβέλεια»,⁸⁸ ως πλεονεκτήματα κλειδιά για τις ναυτικές δυνάμεις, ενώ ο Colin Gray επισημαίνει ότι «Η συνέχεια των θαλασσών και των ωκεανών του κόσμου μεταφράζεται σε παγκόσμια κινητικότητα και ευελιξία για τις ναυτικές δυνάμεις και για την εμπορική ναυτιλία χωρίς κανέναν ηπειρωτικό περιορισμό».⁸⁹ Ο Geoffrey Till σημειώνει πέντε περιοχές όπου τα ναυτικά κατέχουν πλεονέκτημα έναντι των «αδελφικών» όπως τις κατονομάζει υπηρεσιών: «ανεξαρτησία, έκταση, ευελιξία, ελεγχιμότητα και στρατηγική κινητικότητα».⁹⁰

Σε γενικές γραμμές, τα πλεονεκτήματα των ναυτικών και άλλων θαλάσσιων δυνάμεων έναντι των χερσαίων και εναέριων δυνάμεων μπορούν να συνοψιστούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες: **Γεωγραφία και ικανότητα**. Όσον αφορά το θέμα της γεωγραφίας μετά την σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS 1982), υφίσταται ελεύθερη δυνατότητα πρόσβασης στην ανοικτή θάλασσα (πέραν των 12 ναυτικών μιλίων), αλλά και εντός των Χωρικών Υδάτων (Χ.Υ.), με το καθεστώς της αβλαβούς διελεύσεως (συμπεριλαμβανομένου και των πολεμικών πλοίων).⁹¹ Αυτή η δυνατότητα της διέλευσης των ναυτικών δυνάμεων σε όλες τις θαλάσσιες ζώνες ακόμη και εντός των Χ.Υ. με το καθεστώς της αβλαβούς διελεύσεως είναι το **πλεονέκτημα κλειδί** έναντι των άλλων δυνάμεων (χερσαίων και εναέριων). Η δυνατότητα αυτή πλέον είναι το πιο σημαντικό πλεονέκτημα της ναυτικής διπλωματίας έναντι της αντίστοιχης χερσαίας και αεροπορικής τόσο νομικά αλλά και επιχειρησιακά. Αυτό το γεγονός και μόνο της δίνει πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες επιτυχίας επίτευξης των τεθέντων πολιτικών στόχων, έναντι των έτερων δύο που προαναφέραμε.

Οι ναυτικές δυνάμεις επιδεικνύουν επίσης ευελιξία με την ικανότητα τους, να προσεγγίζουν αλλά και να απομακρύνονται από την ακτογραμμή έτερων κρατών νόμιμα και με σχετική ευκολία. Αυτή η ικανότητα τους έρχεται να ενισχυθεί από το γεγονός ότι οι ναυτικές δυνάμεις είναι γεωγραφικά ανεξάρτητες (καθόσον είναι εύκολος ο ανεφοδιασμός

⁸⁸ Luttwak, The Political Uses of Sea Power, p. 1.

⁸⁹ Colin Gray, The Leverage of Sea Power: The Strategic Advantage of Navies in War, (New York: The Free Press, 1992), p. xii.

⁹⁰ Till, Seapower: A Guide for Twenty-First Century, 2nd edition, p. 260-61.

⁹¹ Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS), Άρθρο 18 και 19, "Meaning of innocent passage". Μέσω αυτών των δύο χαρακτηριστικών άρθρων βλέπουμε την σημασία τόσο σε νομικό όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο, της αβλαβούς διελεύσεως για την επίτευξη των πολιτικών μας στόχων.

τους και έχουν μεγάλη χρονική διάρκεια on task, σε καύσιμα, πυρομαχικά και τρόφιμα). Αυτό έχει σαν συνέπεια τα ίδια πλοία να παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα σε αποστολή αναλαμβάνοντας ταυτόχρονα και τα τρία είδη ναυτικής διπλωματίας (από την συνεργατική, πειθούς και πειθαναγκαστική).

Η δεύτερη μεγάλη κατηγορία πλεονεκτημάτων των ναυτικών δυνάμεων έναντι των άλλων υπηρεσιών έχει να κάνει με τα **συστήματα που διαθέτουν τα πλοία** και τις εκ φύσεως δυνατότητες τους. Ως παράδειγμα ένα Αντιτορπιλικό μπορεί να διαθέτει από πνευστές λέμβους (για εκτέλεση νηοψιών), μέχρι και πυροβόλα 76mm, πυραύλους επιφανείας-αέρος, πυραύλους επιφανείας-επιφανείας καθώς και μια ποικιλία άλλων αντι-επιφανείας και ανθυποβρυχιακών δυνατοτήτων. Όλα αυτά τα συστήματα (αμυντικά και επιθετικά) έχουν να κάνουν τόσο με την δυνατότητα να μένουν τα πλοία on task, για μεγάλο χρονικό διάστημα αλλά τους προσδίδουν ταυτόχρονα και τακτική ευελιξία (tactical flexibility). Από όσα αναφέραμε μέχρι στιγμής διαπιστώνουμε ότι οι ναυτικές δυνάμεις είναι κατάλληλες για την εξασφάλιση, αποτροπή ή πειθαναγκασμό των άλλων μέσω της παρουσίας, απειλής και χρήσης περιορισμένης δύναμης.⁹²

Ένα επιπλέον σημείο που δεν αναλύσαμε έχει να κάνει και με την δυνατότητα των ναυτικών δυνάμεων λόγω της μεγάλης ευκινησίας – ευελιξίας τους να χρησιμοποιηθούν ως ένα μέσο τακτικού αιφνιδιασμού για τον αντίπαλο, σε αντίθεση με τις χερσαίες δυνάμεις. Αυτός ο αιφνιδιασμός μπορεί να συμβεί όχι μόνο με πολεμικά πλοία αλλά και μη στρατιωτικά μέσα (πχ αλιευτικά) που εμφανίζονται ξαφνικά σε περιοχές αλιείας έτερης χώρας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί πολύ εύκολα με το να κλείσουν τα εν λόγω πλοία, την εκπομπή στο σύστημα αυτομάτου εντοπισμού και αναγνώρισης (Automatic Identification System – AIS), προκειμένου να μείνουν ανεντόπιστα.

Τέλος, οι ναυτικές δυνάμεις απολαμβάνουν τακτική ικανότητα ελέγχου (Tactical Controllability), καθόσον είναι απίθανη η ύπαρξη παράπλευρων απωλειών από εμπλοκές στη θάλασσα, λόγω της αποστάσεως από κάθε είδους αστικά κέντρα. Κατά συνέπεια δεν μπορούν εύκολα να διαγνωστούν τα θαλάσσια συμβάντα και ποια ήταν η αιτία, μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας με αποτέλεσμα να μην προκαλούν κλιμάκωση αλλά αντιθέτως αποκλιμάκωση των εντάσεων μεταξύ των κρατών που ενεπλάκησαν.⁹³

Συνοψίζοντας, δεν σημαίνει ότι όλες οι χερσαίες – αεροπορικές δυνάμεις δεν παίζουν κανένα ρόλο σε παρόμοιες διπλωματικές δραστηριότητες. Ωστόσο, τέτοιου είδους δυνάμεις είναι λιγότερο προσαρμοζόμενες στις απαιτήσεις των εν λόγω αποστολών, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιούνται λιγότερο ή το ίδιο εύκολα σε διπλωματικούς ρόλους σε σχέση με τις ναυτικές μονάδες. Πηγαίνοντας λίγο πιο πέρα την ανάλυση μας θα μπορούσαμε να πούμε ότι μπορούν να συνδυαστούν πολλές από αυτές τις δυνάμεις πχ στις επιχειρήσεις για την φύλαξη των συνόρων – αντιμετώπισης της παράνομης και παράτυπης μετανάστευσης κλπ.

⁹² Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 70-73. Στο σημείο αυτό βλέπουμε ότι οι ναυτικές δυνάμεις έχουν πλεονέκτημα και μπορούν να υποστηρίξουν όλους τους ρόλους της ναυτικής διπλωματίας, από το στρατηγικό μέχρι και το τακτικό επίπεδο και επιπλέον να υποστηρίξουν τον τακτικό αιφνιδιασμό και την παραπλάνηση.

⁹³ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 73-74.

Με το παγκόσμιο εμπορικό σύστημα να παραμένει κυρίαρχο μέσω των θαλασσίων οδών (περίπου το 48% του παγκόσμιου εμπορίου διακινείται μέσω θαλάσσης),⁹⁴ καθώς και το διεθνές σύστημα των τελευταίων πέντε αιώνων να ευνοεί τα ναυτικά έθνη, η χρησιμότητα της ναυτικής διπλωματίας εκτιμάται ότι θα παραμένει ενεργή (στο προβλεπτό τουλάχιστον μέλλον), λαμβάνοντας υπόψη και των προϋποθέσεων που έχουν τεθεί στην αρχή της παρούσας εργασίας.

5.2.2. Τα μειονεκτήματα της Ναυτικής Διπλωματίας

Πέραν από τα πολλά πλεονεκτήματα που αναφέραμε υπάρχουν και κάποια μειονεκτήματα στην χρήση της ναυτικής διπλωματίας που μερικές φορές μπορεί να μας οδηγήσουν στην αποφυγή της χρήσης της. Το πιο σημαντικό είναι ο περιορισμός της στην θάλασσα. Παρόλο που η τεχνολογία έχει προχωρήσει και υφίστανται πύραυλοι που μπορούν να πλήξουν στόχους στην ξηρά σε αποστάσεις μέχρι 2.000 μίλια, εξακολουθούν να υπάρχουν περιορισμοί στην επιχειρησιακή ακτίνα δράσης των ναυτικών μονάδων. Η ακτίνα δράσης μεγαλώνει με τα εναέρια μέσα του ναυτικού, αλλά και αυτά υπόκεινται σε νομικά θέματα (πχ εθνικής κυριαρχίας όταν πετούν πάνω από την ξηρά έτερου κράτους). Συγκεκριμένα μόνο παράκτια ή σχεδόν παράκτια κράτη μπορούν να επηρεαστούν αξιοσημείωτα (είτε θετικά είτε αρνητικά), από την ναυτική διπλωματία.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα μία χώρα όπως το Αφγανιστάν, που περιβάλλεται από ξηρά και ορεινές περιοχές, ή η Βολιβία, ψηλά στις Άνδεις, είναι αδύνατο να επηρεαστούν από την συνεργατική ή την πειθαναγκαστική διπλωματία μιας ακτοφυλακίδας ή ενός Αντιτορπιλικού αντίστοιχα. Αυτό δεν είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό εάν σκεφτεί κανείς ότι μόνο το 20% των κρατών παγκοσμίως είναι περικλειστά, τα οποία διατηρούν ένα κλασικό διεθνές διπλωματικό προφίλ. Βέβαια αυτό σημαίνει ότι περισσότερες από 40 χώρες αριθμητικά στερούνται τη δυνατότητα ανάπτυξης ναυτικής διπλωματίας. Αυτό το προφίλ παρόλο που το ονομάζουμε κλασικό, εντούτοις είναι αναχρονιστικό, σύμφωνα και με τα όσα έχουμε αναφέρει στο 2^ο Κεφάλαιο σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα. Εποπτικά μπορούμε να δούμε αυτές τις χώρες στην επόμενη εικόνα, προκειμένου να κάνουμε κάποιες εκτιμήσεις σχετικά με την σημασία αυτών των χωρών στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Αυτές οι εκτιμήσεις θα γίνουν με την εμπειρία που έχουμε αποκτήσει από την μελέτη των σχετικών συγγραμμάτων, καθώς και τις απόψεις των διαφόρων μελετητών που έχουμε παραθέσει στα προηγούμενα Κεφάλαια.

⁹⁴ Εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με την σημασία του δια θαλάσσης παγκόσμιου εμπορίου και κατά συνέπεια του ελληνόκτητου εμπορικού στόλου, βλέπε στο άρθρο «Η πραγματική δύναμη του εμπορικού στόλου των Ελλήνων», *Ναυτικά χρονικά*, (7 Μαρτίου 2020) στο <https://www.naftikachronika.gr/2020/03/07/h-pragmatiki-dynami-tou-emporikou-stolou-ton-ellinon/> (έγινε πρόσβαση στις 29 Οκτωβρίου 2021).

State contineal-inchise

Εικόνα 5: Γεωγραφική απεικόνιση των 40 περικλειστων κρατών παγκοσμίως

Υφίστανται βέβαια προβλέψεις στις διεθνείς συμβάσεις, σχετικά με την παροχή διευκολύνσεων όσον αφορά τις λιμενικές ευκολίες, από γειτονικά τους παράκτια ή σχεδόν παράκτια κράτη, προς τα κράτη που είναι περικλειστά. Δεν θα εστιαστούμε σε αυτό, αλλά βλέποντας τόσο την ανωτέρω εικόνα αλλά και από την μέχρι στιγμής μελέτη μας, αντιλαμβανόμαστε ότι τα κράτη χωρίς ναυτικό αποτελούν τα φτωχότερα κράτη παγκοσμίως, ενώ θα αποτυπωθεί και στα συμπεράσματα ότι ένας συνδυασμός ναυτικής και ηπειρωτικής δύναμης, μπορεί να καταστήσει μία χώρα αυτοκρατορία για μεγάλο χρονικό διάστημα. Αυτό το βλέπουμε χαρακτηριστικά στην σημερινή εποχή με την ανάδυση ενός πολύ-πολικού συστήματος με μεγάλες ή αναδυόμενες δυνάμεις όπως είναι οι Ρωσία-Κίνα-Ινδία-Ιράν-Τουρκία κλπ.

Υπάρχουν βέβαια και παραδείγματα εξάσκησης της ναυτικής διπλωματίας μέσω λιμνών ή και ποταμών. Έστω και αν η πρωτεύουσα ενός κράτους δεν βρίσκεται σε ακτή, η ύπαρξη της σε προσβάσιμο ποτάμι μπορεί να ενεργοποιήσει περιστατικά ναυτικής διπλωματίας, όπως οι Γάλλοι έπλευσαν στο ποτάμι Chao Praya και εκτέλεσαν ναυτικό αποκλεισμό στην Μπανγκόγκ το 1893.⁹⁵

⁹⁵ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 75.

Η ναυτική διπλωματία ίσως να μην περιορίζεται τόσο από γεωγραφικούς ή δημογραφικούς παράγοντες. Μερικές φορές πιθανόν η εξάσκηση της ίδιας, να μην εκτελείται με σωστό τρόπο ή να μην διευθύνεται κατάλληλα. Όπως αναφέραμε από την αρχή της εργασίας, οποιαδήποτε και αν είναι η μορφή που αυτή λαμβάνει, το επιθυμητό είναι να στείλει το μήνυμα που εμείς επιθυμούμε στην αντίθετη πλευρά. Ωστόσο κάθε μήνυμα που στέλνεται με μια συγκεκριμένη απασχόληση, άσκηση ή δραστηριότητα μπορεί εύκολα να διαστρεβλωθεί. Άρα παραμένει το βασικό ερώτημα εάν τα σήματα έχουν εκπνευθεί αλλά και ληφθεί καλώς. Εάν ένας παίκτης προσπαθήσει να πειθαναγκάσει έναν άλλο, θα είναι επιτυχημένος ο πειθαναγκασμός μόνο εάν ο αντίπαλος θεωρήσει την απειλή ως αξιόπιστη.⁹⁶

5.3. Η διαρκής χρησιμότητα της Ναυτικής Διπλωματίας

Υπάρχουν μια ποικιλία από λόγους γιατί η ναυτική διπλωματία παραμένει ένα εργαλείο επιλογής για τις περισσότερες χώρες του κόσμου. Είναι πολύ συχνά αποτελεσματική, πολύ ευέλικτη, σχετικά φθηνή σε κάθε περίπτωση και δίνει μία μεγάλη γκάμα επιλογών στα κράτη πέραν από την σύρραξη. Ενώ η πειθαναγκαστική ναυτική διπλωματία ίσως να φαίνεται με μια πρώτη ματιά μια ένδειξη αύξησης της έντασης, μπορεί ωστόσο να αποτελέσει μια εκτονωτική βαλβίδα χωρίς να οδηγήσει σε σύγκρουση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κρίση των πυραύλων της Κούβας: ενώ οι σύμβουλοι του Προέδρου Kennedy πρότειναν άμεση χρήση βίας εναντίον της Κούβας, ο ναυτικός αποκλεισμός έστειλε το μήνυμα στη απέναντι πλευρά, χωρίς την κλιμάκωση της βίας. Το αποτέλεσμα ήταν μια αυξανόμενη πίεση στην Αβάνα και Μόσχα να διαπραγματευθούν και να καταλήξουν σε συμφωνία για την αμοιβαία απόσυρση των πυραύλων από την Κούβα και την Τουρκία.

Η συνεχόμενη χρήση της ναυτικής διπλωματίας γίνεται πολλές φορές ως δέσμευση στον εαυτό της. Όταν ένα κράτος τη χρησιμοποιεί για να επηρεάσει έτερα κράτη με τακτική χρήση των στρατιωτικών και μη μέσων της, η ξαφνική παύση από την χρήση της μπορεί να ληφθεί ως ένα μήνυμα αδυναμίας, ανικανότητας ή έλλειψης λύσεων σχετικά με την χρήση της. Επομένως πρέπει να υπάρχει και μια ισορροπία στον τρόπο και τα μέσα που την χρησιμοποιούμε. Αυτό ίσως αποτελεί μια επιπλέον ένδειξη ότι η ναυτική διπλωματία θα συνεχίσει να αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο ευρέως από τις κυβερνήσεις και τους παίκτες παγκοσμίως. Η χρησιμότητα της δραστηριότητας καθώς και η αναγκαιότητα της συνεχιζόμενης χρήσης της (από την στιγμή της αρχικής της εμπλοκής), εξασφαλίζουν ότι η ναυτική διπλωματία, συνεχίζει και θα συνεχίσει να είναι μία από τις πολλές επιλογές των policy makers να επηρεάσουν τους άλλους αλλά και να εξασφαλίσουν τους δικούς τους πολιτικούς σκοπούς.⁹⁷

Ολοκληρώνοντας το συγκεκριμένο Κεφάλαιο αναφερθήκαμε στην χρησιμότητα της ναυτικής διπλωματίας ως ένα εργαλείο πολιτικής κατά την περίοδο της ειρήνης και η οποία διαφαίνεται (τουλάχιστον στο άμεσο προβλεπτό μέλλον), ότι θα εξακολουθήσει να παίζει σπουδαίο ρόλο στην εκπλήρωση των τεθέντων πολιτικών σκοπών ενός κράτους. Τα πλεονεκτήματα της (σε σύγκριση με την αντίστοιχη χερσαία και αεροπορική ισχύ),

⁹⁶ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 76-78.

⁹⁷ Le Miere, *Maritime Diplomacy in the 21st Century*, p. 80.

συνοψίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, **Γεωγραφία και ικανότητα – συστήματα που διαθέτουν τα πλοία και εκ της φύσεως δυνατότητες τους**. Αυτό που πρέπει να μας μείνει είναι ότι χρησιμοποιείται περισσότερο από τις άλλες δύο μορφές διπλωματίας αλλά δύναται και να συνδυαστεί μαζί τους λόγω της ευελιξίας που παρουσιάζει. Υφίστανται φυσικά και κάποια μειονεκτήματα (για τα περικλείιστα κράτη), αλλά αυτά απομειώνονται καθόσον υφίστανται πύραυλοι που δύνανται να πλήξουν στόχους σε αποστάσεις μέχρι 2.000 μίλια καθώς και χρήση γενικότερα του υγρού στοιχείου (λίμνες και ποτάμια), για την εξάσκηση της ναυτικής διπλωματίας. Επιπλέον αποτελεί σε περιόδους κρίσεως μία σοβαρή επιλογή για τους decision makers, ως αναλύσαμε στην παραπάνω ενότητα. Στο επόμενο Κεφάλαιο θα εμβαθύνουμε στο ποια θα μπορούσε / έπρεπε να είναι η ελληνική ναυτική διπλωματία, πάντα σε συνάρτηση του συσχετισμού οικονομικού κόστους / πολιτικού – διπλωματικού οφέλους.

6. Κεφάλαιο 6^ο: Η ελληνική ναυτική διπλωματία σήμερα – Σύγκριση με την ελληνική ναυτική στρατηγική και πολιτική, της περιόδου 1910-1919

6.1. Γενικά

Στο τελευταίο Κεφάλαιο πριν την παράθεση των συμπερασμάτων και των προτάσεων, θα αναφερθούμε καθαρά στην ελληνική ναυτική διπλωματία, προκειμένου να απαντήσουμε στο εύλογο ερώτημα που γεννάται σε όλους μας, στο ποια θα μπορούσε / έπρεπε να είναι η ελληνική ναυτική διπλωματία, πάντα σε συνάρτηση του συσχετισμού οικονομικού κόστους / πολιτικού – διπλωματικού οφέλους. Η απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα παρόλο που φαίνεται εύκολη και προφανής δεν μπορεί να στηρίζεται μόνο σε ιστορικές περιπτώσεις της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας. Αυτό ήταν εύκολο να γίνει με τις μεγάλες ή και αναδυόμενες ναυτικές δυνάμεις που αναφέραμε (πχ αυτή της Μ.Βρετανίας-ΗΠΑ/NATO αλλά και των ευρασιατικών δυνάμεων Κίνας-Ρωσίας-Ιράν-Τουρκίας κλπ), λαμβανομένου υπόψη και του μεγάλου αριθμού αναλύσεων που υφίστανται γι'αυτές.

Για την περίπτωση μίας μεσαιάς θαλάσσιας δύναμης όπως είναι η χώρα μας, θα ακολουθήσουμε πέραν των καθαρά ιστορικών περιπτώσεων και κάποια ποσοτικά (ή δυνατόν) μεγέθη, προκειμένου να δώσουμε μια εμπεριστατωμένη απάντηση στο εν λόγω ερώτημα. Το αναφέραμε εξάλλου και στην εισαγωγή της εργασίας μας, ότι το συγκεκριμένο θέμα είναι παραμελημένο από την διεθνή αλλά και από την εγχώρια ακαδημαϊκή κοινότητα. Συγκεκριμένα πολλοί αξιωματικοί αλλά κυρίως Βρετανοί (πχ Kevin Rowlands, Sir Herbert Richmond, Sergey Gorshkov κ.α.) έχουν συγγράψει αρκετά έργα σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα, σε αντίθεση με έλληνες συναδέλφους που έχουν περιοριστεί σε ελάχιστες δημοσιεύσεις άρθρων σε επιστημονικά περιοδικά.

Η προσπάθεια σύγκρισης των εν λόγω ποσοτικών μεγεθών θα γίνει όσον αφορά τον κίνδυνο που αντιμετωπίζει σήμερα η Ελλάδα από τον επιθετικό αναθεωρητισμό της Τουρκίας. Δεν θα παραθέσουμε ανούσια στατιστικά μεγέθη όσον αφορά πχ τα ΑΕΠ των δύο χωρών, τον πληθυσμό τους κ.α., παρά μόνο τα απαραίτητα εκείνα μεγέθη που μπορούν να μας οδηγήσουν σε κατά το δυνατόν ασφαλή συμπεράσματα. Ας πάρουμε ως παράδειγμα το Ισραήλ, μία μικρή χώρα με πληθυσμό και έκταση μικρότερη της Ελλάδας, παρόλα αυτά έχει κερδίσει και τους τέσσερις Αραβοϊσραηλινούς πολέμους. Επιπλέον έχει τεράστια διπλωματική επιρροή σε περιφερειακό τουλάχιστον επίπεδο, κάτι που οφείλει όχι μόνο στις ισχυρές ΕΔ της, αλλά κυρίως στην πρόθεση της να τις χρησιμοποιήσει.

Όσες φορές επένδυσε η Ελλάδα στην θαλάσσια ισχύ της, βγήκε κερδισμένη και αυτό αποδεικνύεται εύκολα από τους ακόλουθους χάρτες / στοιχεία που παρατίθενται, από την διάλεξη της Κυρίας Κωνσταντίνας Μπότσιου (1^ο ΒΤ ΣΕΘΑ), σχετικά με την μεγάλη ιδέα.⁹⁸ Οι κυριότερες ημερομηνίες για την εδαφική ολοκλήρωση του σύγχρονου Ελληνικού κράτους είναι οι ακόλουθες:

α. **1830:** Πελοπόννησος, Στερεά, Κυκλάδες (γραμμή Αμβρακικού-Παγασητικού, Άρτας-Βόλου).

⁹⁸ Κωνσταντίνα Ε. Μπότσιου, Η Μεγάλη Ιδέα, αδημοσίευτη παρουσίαση, Υλικό στην Πλατφόρμα ΣΕΘΑ (11-10-2019), Σχολή Εθνικής Άμυνας.

β. **1864:** παραχώρηση Ιονίων νήσων (από 1815 αγγλικά - έναρξη αδιαφιλονίκητης αγγλικής επιρροής).

γ. **1881:** Θεσσαλία (βαλκανικές εξεγέρσεις και ρωσοτουρκικός πόλεμος 1875-78)

δ. **1912-13:** Βαλκανικοί Πόλεμοι (Μακεδονία, Ήπειρος, Κρήτη, νησιά Ανατολικού και ΒΑ Αιγαίου): 93% εδαφική, 77% πληθυσμιακή αύξηση.

ε. **1920:** (Α' Παγκόσμιος Πόλεμος): Δυτική και Ανατολική Θράκη, Ίμβρος, Τένεδος, Σμύρνη και ενδοχώρα (Δωδεκάνησα).

στ. **1923:** Συνθήκη της Λωζάνης: Δυτική Θράκη.

ζ. **1947:** Δωδεκάνησα.

Μελετώντας τις ανωτέρω ημερομηνίες αντιλαμβανόμαστε την τεράστια σημασία που είχαν οι Βαλκανικοί Πόλεμοι του 1912-13 αφού διπλασίασε η Ελλάδα τα εδάφη της. Αυτός είναι και ο λόγος που επιλέγει η περίοδος που θα εξετάσουμε, από το 1910-1919 καθόσον η ναυτική ισχύς της χώρας μας της έδωσε την απόλυτη κυριαρχία στο Αιγαίο αλλά και στην Ανατολική Μεσόγειο. Παρακάτω παρατίθενται οι χάρτες με τα σύνορα του Ελληνικού κράτους τις ανωτέρω χρονικές στιγμές.

Εικόνα 6: Τα σύνορα του Ελληνικού κράτους το 1830 και 1832

Εικόνα 7: Τα σύνορα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας το 1830

Εικόνα 8: Η Ελληνική εδαφική επέκταση 1832-1947⁹⁹

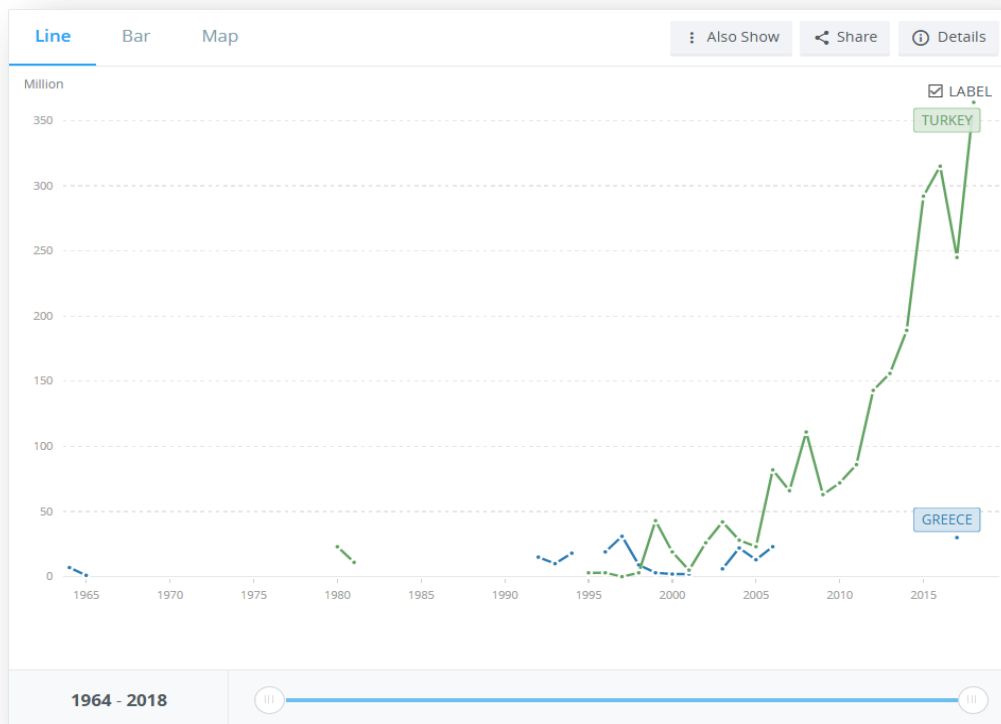
⁹⁹ Κωνσταντίνα Ε. Μπότσιου, Η Μεγάλη Ιδέα, αδημοσίευτη παρουσίαση, Υλικό στην Πλατφόρμα ΣΕΘΑ (11-10-2019), Σχολή Εθνικής Άμυνας.

Η θαλάσσια αυτή κυριαρχία στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, σφραγίσθηκε με τις νικηφόρες ναυμαχίες του 1912-13 του Ελληνικού στόλου, κυριαρχία η οποία θα τολμούσαμε να πούμε κράτησε μέχρι και το 1987 με την επιτυχημένη κρίση του Σισμίκ, ενώ οι αμφισβητήσεις της Άγκυρας έγιναν εντονότερες μετά την κρίση των Ιμίων το 1996. Η Τουρκία εκμεταλλεύτηκε το κενό ισχύος των αμερικανών στην περιοχή της Μεσογείου – Μ.Ανατολής από το 2014 (μετά την κρίση στην Συρία), καθώς και την εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού την ίδια περίοδο, προκειμένου να αναβιώσει τις αυτοκρατορικές της βλέψεις. **Παράθυρο ευκαιρίας** αποτέλεσε η κρίση στην ευρωζώνη που οδήγησε σε δραστικό περιορισμό των αμυντικών δαπανών με την ίδια να επιδίδεται σε μια κούρσα εξοπλισμών, επενδύοντας κυρίως σε ναυτική ισχύ. Παρακάτω παρατίθενται τα διαγράμματα με τα εξοπλιστικά προγράμματα καθώς και τις δαπάνες Ελλάδας-Τουρκίας προκειμένου να αντιληφθούμε το μέγεθος της ανισοκατανομής.

Εικόνα 9: Αμυντικές δαπάνες (% του ΑΕΠ) – Ελλάδας, Τουρκίας¹⁰⁰

¹⁰⁰ Γιώργος Στασινόπουλος, Geo-economics and Economics of Defense (4), Defense, Innovation and Development, αδημοσίευτη παρουσίαση, Υλικό στην Πλατφόρμα ΣΕΘΑ (5-4-2021), Σχολή Εθνικής Άμυνας.

Εικόνα 10: Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων - Ελλάδας / Τουρκίας (SIPRI trend indicator values)

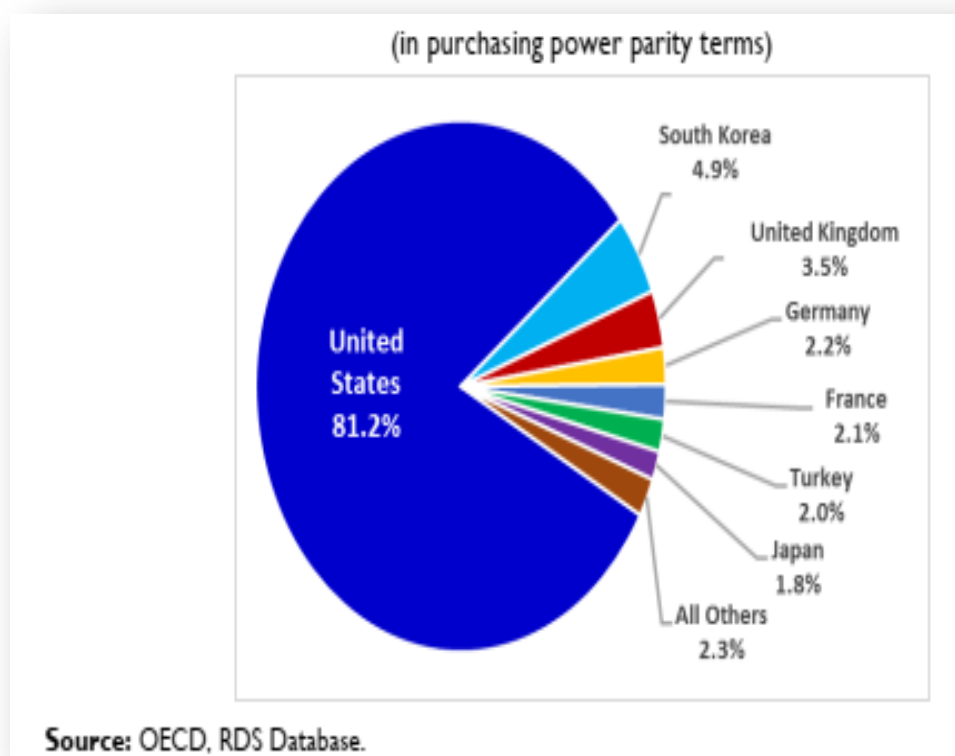
(in millions of purchasing power parity dollars)

Country	R&D
United States	\$55,441.0
South Korea	3,377.3
United Kingdom	2,379.4
Germany	1,530.2
France	1,431.1
Turkey	1,350.9
Japan	1,199.1
Poland	379.2
Australia	358.7
Canada	183.1*
Other OECD Countries	675.5
Total, OECD	\$68,305.5

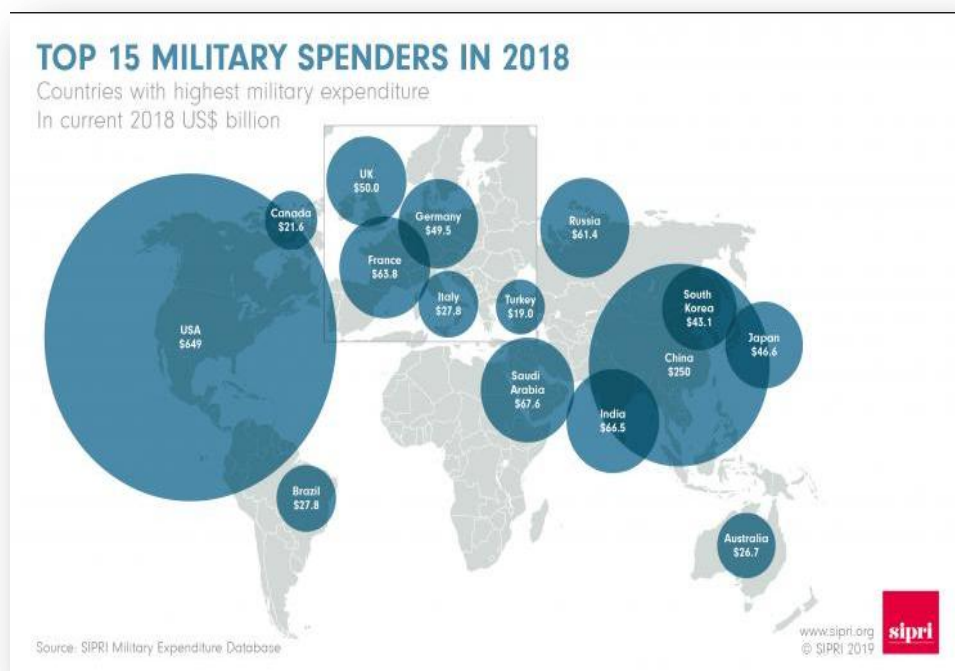
Source: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Research and Development Statistics (RDS) Database, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=GBARD_NABS2007.

Εικόνα 11: Οι δέκα χώρες με τον υψηλότερο κρατικό προϋπολογισμό στην έρευνα και ανάπτυξη (2017)¹⁰¹

¹⁰¹ Γιώργος Στασινόπουλος, Geo-economics and Economics of Defense (4), Defense, Innovation and Development, αδημοσίευτη παρουσίαση, Υλικό στην Πλατφόρμα ΣΕΘΑ (5-4-2021), Σχολή Εθνικής Άμυνας.

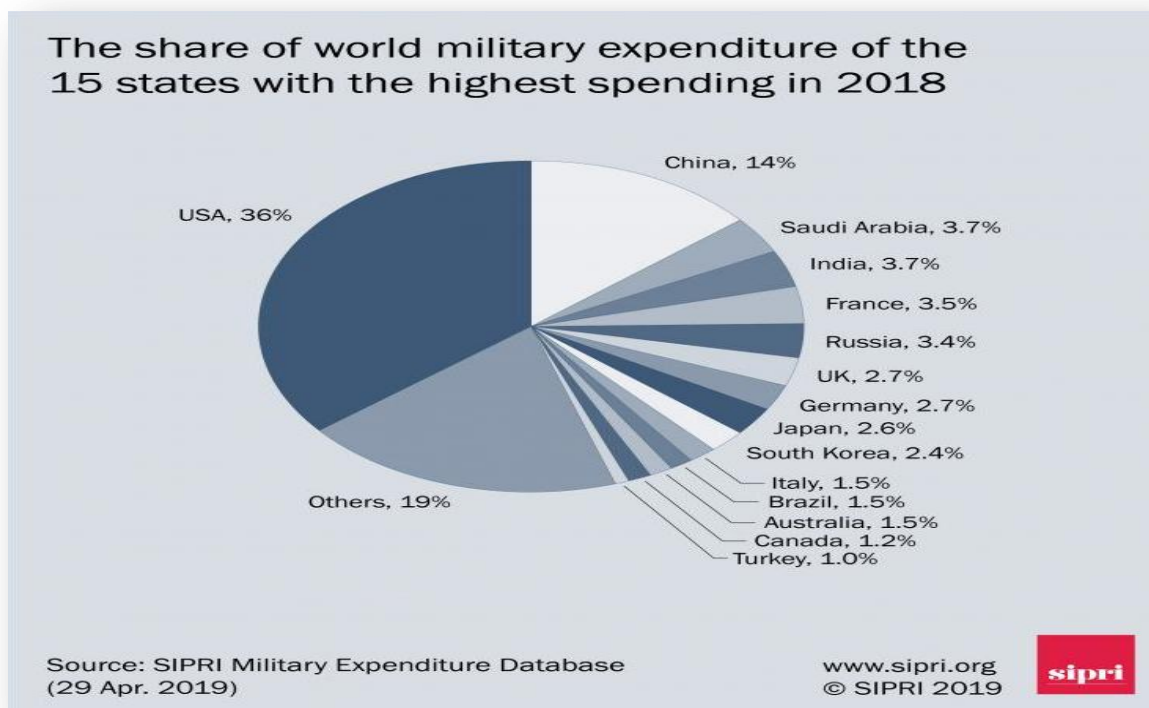

Εικόνα 12: % Μερίδιο στο σύνολο του προϋπολογισμού των OECD χωρών σε κρατικά κονδύλια έρευνας και ανάπτυξης (2017)¹⁰²

Εικόνα 13: Οι πρωταθλητές των στρατιωτικών εξοπλισμών

¹⁰² Γιώργος Στασινόπουλος, Geo-economics and Economics of Defense (4). Defense, Innovation and Development, αδημοσίευτη παρουσίαση, Υλικό στην Πλατφόρμα ΣΕΘΑ (5-4-2021), Σχολή Εθνικής Αμυνας.

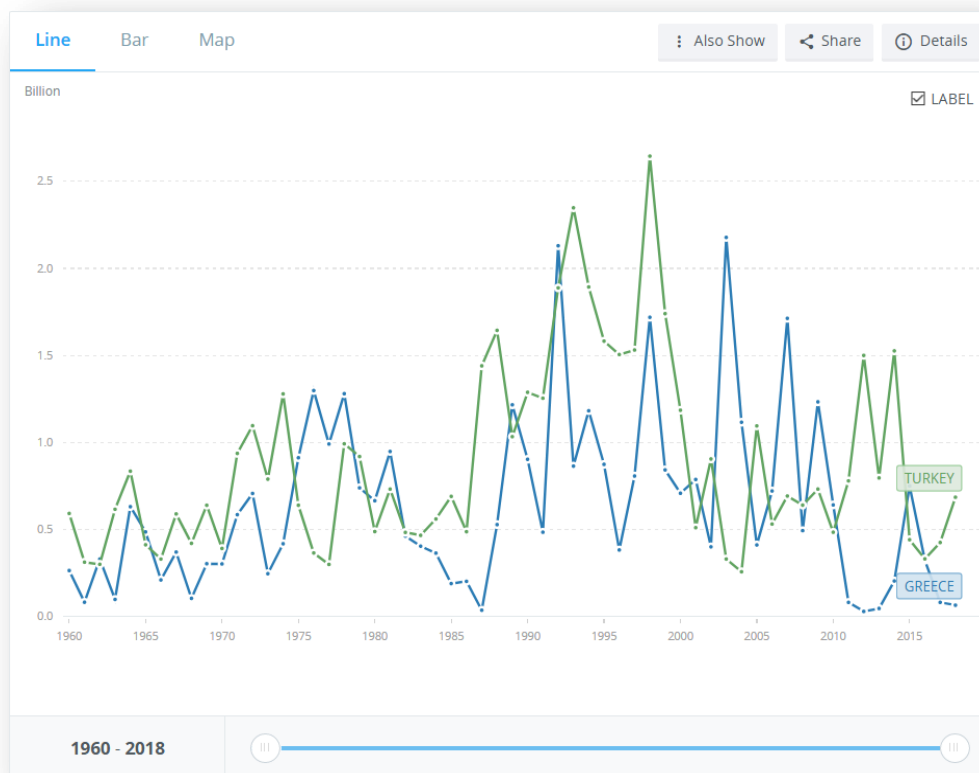

Εικόνα 14: Το μερίδιο των 15 χωρών με τον υψηλότερο προϋπολογισμό εξοπλιστικών παγκοσμίως για το έτος 2018

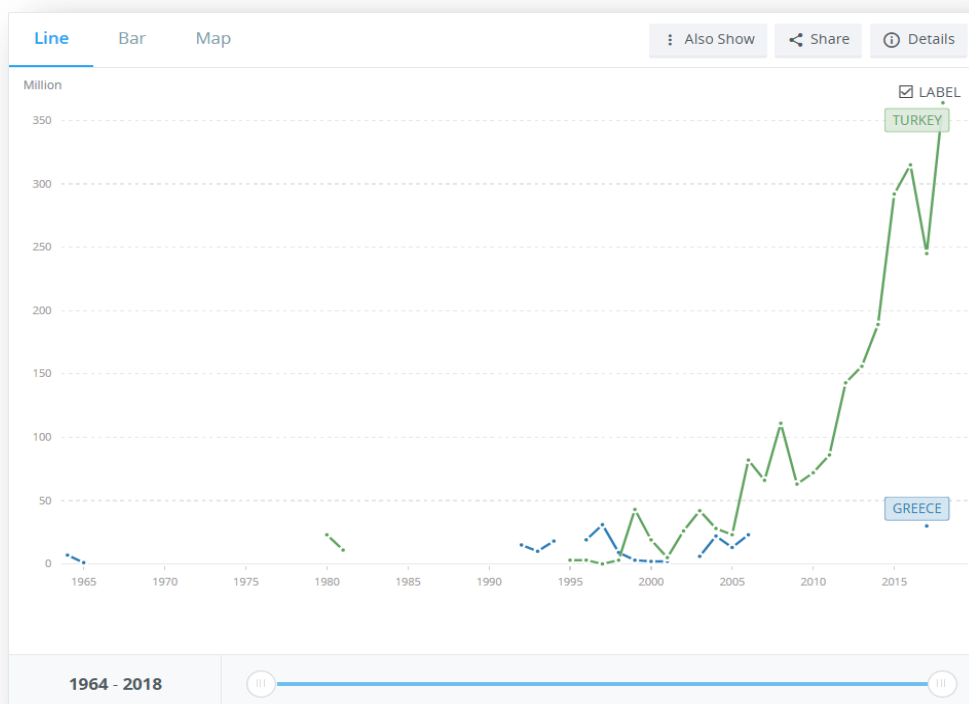

Εικόνα 15: Αμυντικές δαπάνες (% του ΑΕΠ) – Ελλάδα / Τουρκίας¹⁰³

¹⁰³ Γιώργος Στασινόπουλος, Geo-economics and Economics of Defense (5), Military Expenditures, Arms Trade Offsets, Logistics, and Economic Growth, αδημοσίευτη παρουσίαση, Υλικό στην Πλατφόρμα ΣΕΘΑ (8-4-2021), Σχολή Εθνικής Άμυνας.

Εικόνα 16: Εισαγωγές Οπλικών Συστημάτων – Ελλάδα, Τουρκίας (SIPRI trend indicator values)

Εικόνα 17: Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων - Ελλάδα, Τουρκίας (SIPRI trend indicator values)¹⁰⁴

¹⁰⁴ Γιώργος Στασινόπουλος, Geo-economics and Economics of Defense (5), Military Expenditures, Arms Trade Offsets, Logistics, and Economic Growth, αδημοσίευτη παρουσίαση, Υλικό στην Πλατφόρμα ΣΕΘΑ (8-4-2021), Σχολή Εθνικής Άμυνας.

Από τα ανωτέρω διαγράμματα διαπιστώνουμε ότι παρόλο που ως ποσοστό του ΑΕΠ οι αμυντικές μας δαπάνες φαινομενικά προσεγγίζουν με την Τουρκία, σε απόλυτα μεγέθη είμαστε πίσω. Το σημείο που θα πρέπει να μας προβληματίσει είναι ότι **η Τουρκία έχει κάνει μεγάλα βήματα στο θέμα της καινοτομίας και της εξαγωγής οπλικών συστημάτων, κάτι που δυστυχώς η χώρα μας βρίσκεται σε εμβρυικό στάδιο**. Επίσης αναπτύσσει τεχνογνωσία και φιλοδοξεί να μπει στις μεγαλύτερες χώρες εξαγωγής οπλικών συστημάτων, σε αντίθεση με την Ελλάδα που εισάγουμε σχεδόν το σύνολο των οπλικών συστημάτων και ανταλλακτικών αυτών.

Προκειμένου να αναλύσουμε την Ελληνική ναυτική διπλωματία σήμερα, θα χρησιμοποιήσουμε την τυποποίηση που χρησιμοποιεί στο έργο του ο Ken Booth “Navies and Foreign Policy”, σχετικά με τον ρόλο της ναυτικής ισχύος στην εξωτερική πολιτική μιας χώρας. Η επιλογή αυτή έγινε με γνώμονα ότι την θεωρία του Booth την έχουν ενσωματώσει στα δόγματα τους όλες οι μεγάλες ναυτικές δυνάμεις, αλλά και της πρακτικής εφαρμογής που έχουν στην σημερινή πραγματικότητα. Μέσα από την θεωρητική προσέγγιση θα επιχειρήσουμε μία αναγωγή στα ελληνικά και συνάμα ευρωπαϊκά δεδομένα, καθόσον τα σύνορα της Ελλάδας αποτελούν και τα σύνορα της ΕΕ. Στο τέλος του συγκεκριμένου Κεφαλαίου θα παραθέσουμε μία ξεχωριστή ενότητα για την ελληνική ναυτική στρατηγική και πολιτική, την λαμπρή περίοδο 1910-1919.

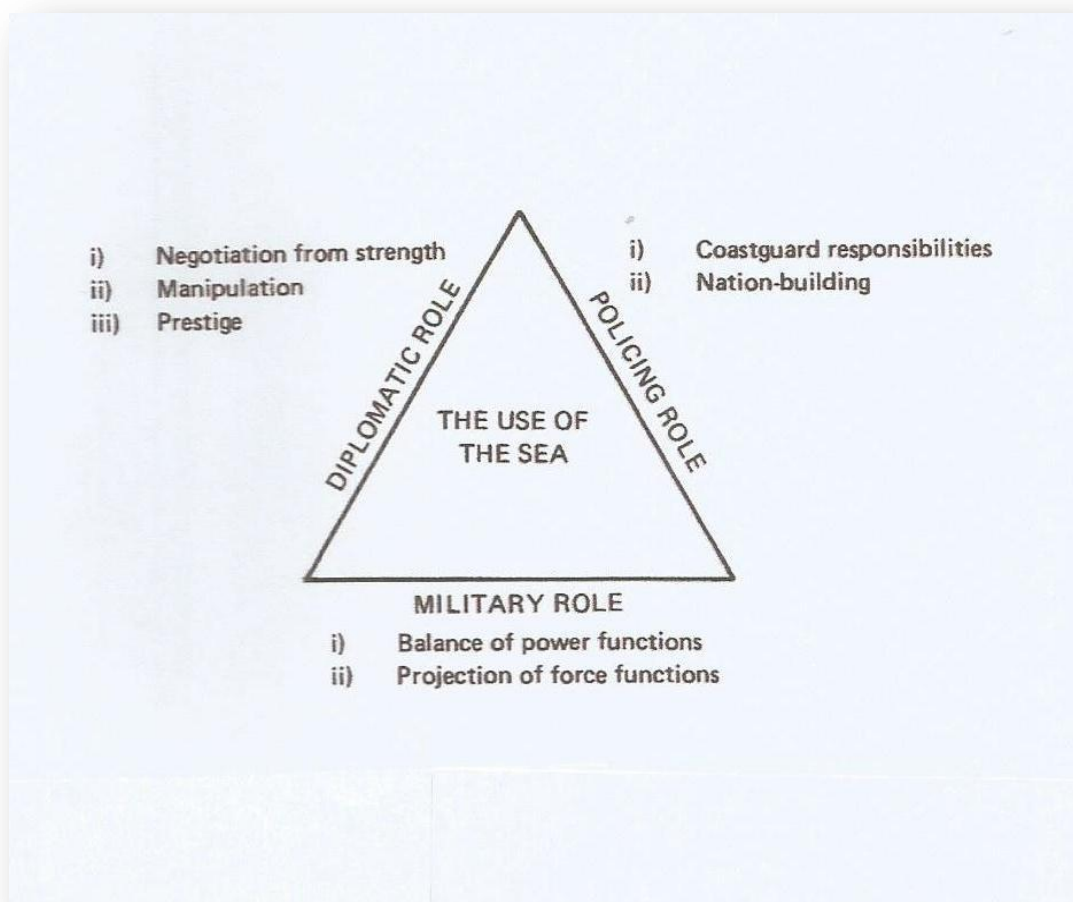
6.2. Ο ρόλος της ναυτικής ισχύος στην εξωτερική πολιτική μιας χώρας – Αναγωγή στα ευρωπαϊκά / ελληνικά δεδομένα σήμερα

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα αναφερθούμε γενικά στην χρήση της ναυτικής ισχύος ως ένα εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας, ενώ παράλληλα θα αναλύσουμε συνοπτικά τον αστυνομικό / διπλωματικό ρόλο που αυτή διαδραματίζει κάνοντας ταυτόχρονα αναγωγή στην ευρωπαϊκή – ελληνική σημερινή πραγματικότητα. Ο διπλωματικός της ρόλος που μας ενδιαφέρει έχει αναλυθεί λεπτομερώς στο 4^ο Κεφάλαιο, εκείνο της ναυτικής διπλωματίας (ως ήπιας αλλά και σκληρής ισχύος). Η επιλογή για την αναγωγή στην ευρωπαϊκή – ελληνική περίπτωση έγινε με γνώμονα ότι στην πράξη τα ελληνικά σύνορα έχουν ταυτιστεί με τα ευρωπαϊκά (το ζούμε καθημερινά με τα θέματα φύλαξης και κυρίως των θαλασσιών μας συνόρων με τα θέματα της παράνομης-παράτυπης μετανάστευσης).¹⁰⁵

Ο Ken Booth στο βιβλίο του “Navies and Foreign Policy” που δημοσιεύθηκε το 1977, βασίσθηκε στις ιδέες του Luttwak (όπως προαναφέραμε και στην ιστορική αναδρομή), όμως προχώρησε ακόμη περισσότερο. Η σπουδαιότητα του έργου του συνίσταται στην εισαγωγή της τριάδας των «**ναυτικών ρόλων**», μία φράση η οποία ακολούθως ενσωματώθηκε στα δόγματα των ΗΠΑ, Μ.Βρετανίας, Καναδά και Αυστραλίας. Η θεωρία του υποστηρίζει ότι οι ναυτικές δυνάμεις έχουν **τρεις κύριους ρόλους: στρατιωτικό (military), αστυνομικό (policing) και διπλωματικό (diplomatic)**. Οι λειτουργίες αυτές του εκάστοτε ναυτικού αποτελούν μία ενιαία τριάδα, η ιδέα του τρία-σε-ένα η οποία μπορεί

¹⁰⁵ Χαρακτηριστική περίπτωση είναι αυτή που ζήσαμε πρόσφατα με την κρίση στον Έβρο, όπου αντιλήφθηκε και η Ευρωπαϊκή Ένωση τη σημασία της φύλαξης των ελληνικών συνόρων, καθόσον αποτελούν ταυτόχρονα και τα ευρωπαϊκά σύνορα (ως ανάχωμα στα κύματα παράνομων – παράτυπων μεταναστών).

να απεικονιστεί σχηματικά στην επόμενη εικόνα ως πλευρές ενός τριγώνου, με τον στρατιωτικό ρόλο να αποτελεί την βάση (σκληρή ισχύς), του συγκεκριμένου αδιαίρετου σχήματος:

Εικόνα 18: Οι λειτουργίες των Πολεμικών Ναυτικών (The functions of navies)

Ο Booth υποστηρίζει ότι ο διπλωματικός ρόλος των ενόπλων δυνάμεων υλοποιείται και μέσω «επικουρικών μέσων»: διαπραγμάτευση εν μέσω επίδειξης δύναμης, χειραγώγηση και επίδειξη γοήτρου.¹⁰⁶ Η ιδέα των τριών ρόλων αυτών της ναυτικής ισχύος αντιμετωπίζεται όπως προαναφέραμε, ως ένα ενιαίο σύνολο με ισάξια σπουδαιότητα μεταξύ των ρόλων αυτών. Επίσης πολύ σημαντικό στοιχείο αποτελεί ο στρατιωτικός ρόλος, αφού αποτελεί την **βάση στο όλο οικοδόμημα**, αντιλαμβανόμενοι ότι η επίδειξη και μόνο της δύναμης αρκεί για να επιφέρει άμεσα και απτά αποτελέσματα.

6.2.1. Αστυνομικός ρόλος (Policing role)

¹⁰⁶ Booth, *Navies and Foreign Policy*, p. 16. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η τυποποίηση στους ρόλους της ναυτικής ισχύος (σύμφωνα με τον Ken Booth), είναι πιο κοντά στην σημερινή πραγματικότητα και συγκεκριμένα στη χρήση «επικουρικών μέσων» αλλά κυρίως της σημασίας του στρατιωτικού ρόλου στην επίτευξη άμεσου αποτελέσματος.

Ο συγκεκριμένος αστυνομικός ρόλος (ο οποίος λαμβάνει χώρα κυρίως εντός των χωρικών υδάτων) αποτελείται από τους κάτωθι κύριους στόχους και αντικειμενικούς σκοπούς τους οποίους θα παραθέσουμε και με την αγγλική τους ορολογία, ως αναφέρονται στο βιβλίο του Ken Booth:

- α. Ευθύνες Ακτοφυλακής (Coastguard responsibilities)
 - (i) Κυριαρχία (Sovereignty)
 - (ii) Αξιοποίηση των πόρων (Resource enjoyment)
 - (iii) Διατήρηση της τάξης (Maintenance of good order)
- β. Οικοδόμηση του Έθνους (Nation-building)
 - (i) Συνεισφορά στην εσωτερική σταθερότητα (Contribute to internal stability)
 - (ii) Συνεισφορά στην εσωτερική ανάπτυξη (Contribute to internal development)¹⁰⁷

Αναφορικά με τα θέματα αρμοδιότητας της ακτοφυλακής είναι αναμφισβήτητα τα πιο σημαντικά και μπορεί να ασκούνται είτε αποκλειστικά από το εκάστοτε ΠΝ-ΛΣ είτε σε συνεργασία μεταξύ τους. Στην ευρωπαϊκή – ελληνική πραγματικότητα και συγκεκριμένα για το Αιγαίο έχουμε αρκετούς παίκτες (εθνικούς αλλά και διεθνείς που δραστηριοποιούνται), για την φύλαξη των συνόρων και την αντιμετώπιση της παράνομης - παράτυπης μετανάστευσης. Επιγραμματικά θα αναφέρουμε τους κάτωθι:

- α. Επιχείρηση Aegean Activity με την συμμετοχή ελληνικών – νατοϊκών Πολεμικών Πλοίων.
- β. Ελληνική ακτοφυλακή σε συνεργασία με την FRONTEX.
- γ. Εθνικές – Διεθνείς ΜΚΟ.
- δ. Ανταλλαγή εικόνας επιτήρησης – πληροφοριών μεταξύ ΠΝ-ΛΣ.
- ε. Εθνικές – Διεθνείς ανθρωπιστικές οργανώσεις, καθόσον είναι σημαντική η συμβολή όλων των προαναφερομένων στην παροχή βοήθειας – διάσωσης ναυαγών.

Επιπλέον στο θέμα της οικοδόμησης έθνους (Nation-building) θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την συνεισφορά του Ελληνικού ΠΝ σε όλες σχεδόν τις αποστολές ανθρωπιστικής βοήθειας και υποστήριξης των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ (πχ επιχείρηση UNIFIL-IRINI κτλ).

6.2.2. Διπλωματικός ρόλος (Diplomatic role)

Ο συγκεκριμένος ρόλος αποτελείται από τους κάτωθι κύριους στόχους και αντικειμενικούς σκοπούς τους οποίους, θα παραθέσουμε και με την αγγλική τους ορολογία, ως αυτοί αναφέρονται στο βιβλίο του Ken Booth:

¹⁰⁷ Booth, *Navies and Foreign Policy*, p. 17-18. Η παράθεση των όρων αυτών και με την αγγλική τους ορολογία γίνεται με γνώμονα την καλύτερη κατανόηση τους, καθόσον πολλές από τις έννοιες αυτές δεν μπορούν να αποδοθούν ορθά με την ελληνική μετάφραση, σύμφωνα με το νόημα που θέλει να δώσει ο ίδιος ο συγγραφέας.

α. Διαπραγμάτευση εν μέσω επίδειξης δύναμης (Negotiation from strength)

(i) Επιβεβαίωση και ενδυνάμωση συμμαχιών και συνεργασιών (Reassure and strengthen allies and associates).

(ii) Επιβεβαίωση και ενδυνάμωση σχέσεων με φιλικές κυβερνήσεις απειλούμενες από σοβαρές εσωτερικές προκλήσεις (Reassure and strengthen friendly governments threatened by serious internal challenge).

(iii) Επιβεβαίωση και ενδυνάμωση σχέσεων με φιλικές κυβερνήσεις φοβούμενες εξωτερική επίθεση (Reassure and strengthen friendly governments fearing external attack).

(iv) Αλλαγή στην συμπεριφορά φιλικών κυβερνήσεων όταν οι τελευταίες αντιμετωπίζουν την απειλή εξωτερικής επίθεσης (Change the behavior of friendly governments when the latter are facing the threat of external attack).

(v) Σηματοδοτεί «την δουλειά ως συνήθως» κατά την διάρκεια μιας κρίσης (Signal “business as usual” during a crisis).

(vi) Δύναμη υποστήριξης ή απειλής από την θάλασσα για την υποστήριξη φιλικών κυβερνήσεων οι οποίες αντιμετωπίζουν σοβαρή στρατιωτική ενέργεια (Support or threaten force from the sea to support friendly governments contemplating acquisitive military action).

(vii) Βελτίωση της διαπραγματευτικής ισχύος (Improve bargaining strength).

(viii) Απειλητική δύναμη από την θάλασσα για υποστήριξη πολιτικής (Threaten force from the sea to support policy).

(ix) Βελτίωση της ικανότητας κάποιου να επηρεάσει την πορεία συγκεκριμένων διπλωματικών διαπραγματεύσεων (Improve one’s ability to affect the course of specific diplomatic negotiations).

β. Χειραγώγηση (Manipulation)

(i) Χειραγώγηση των διαπραγματευτικών θέσεων εντός μίας συμμαχίας (Manipulate bargaining positions within an alliance).

(ii) Επίδειξη υποστήριξης σε διαφορετικές χώρες (Demonstrate support to different countries).

(iii) Κέρδος ή αύξηση της διπλωματική πρόσβαση σε νέες χώρες (Gain or increase access to new countries).

(iv) Χτίσιμο ξένων ναυτικών και δημιουργία απειλών δια αντιπροσώπου (Build up foreign navies and create proxy threats).

(v) Δημιουργία ενός βαθμού ναυτικής εξάρτησης (Create a degree of naval dependency).

(vi) Παροχή μόνιμων επιδείξεων ναυτικής δύναμης σε απομακρυσμένα ύδατα για την θεμελίωση του δικαιώματος ενδιαφέροντος [για εν λόγω περιοχές] (Provide standing demonstrations of naval power in distant waters to establish the right to be interested).

γ. Επίδειξη γοήτρου (Prestige)

(i) Παροχή ψυχολογικών επιβεβαιώσεων για την χώρα μου (Provide psychological reassurances for the home country).

(ii) Προβολή μίας ευνοϊκής γενικής εικόνας κάποιας χώρας (Project a favorable general image of one's country).

(iii) Προβολή μίας εικόνας εντυπωσιακής ναυτικής ισχύος (Project an image of impressive naval force).

Ο διπλωματικός ρόλος αποτελούσε πάντοτε έναν από τους σημαντικότερους ρόλους για τις μεγάλες ναυτικές δυνάμεις με μεγάλη ποικιλία επιχειρησιακών αποστολών από την ανταμοιβή-τις διαπραγματεύσεις μέχρι και τον πειθαναγκασμό.

Negotiating from strength. Είναι οι επονομαζόμενες «πολιτικές επίδειξης των ναυτικών δυνάμεων» και η πιο παραδοσιακή λειτουργία ενός πολεμικού ναυτικού. Τα ισχυρά κράτη πχ ΗΠΑ με αυτό τον τρόπο επιβάλουν την θέληση τους στα ασθενέστερα, μόνο και μόνο με την παρουσία των ισχυρών ναυτικών τους δυνάμεων (πχ αεροπλανοφόρων). Η αρχική πρόθεση είναι να αποφευχθεί η άσκοπη χρήση βίας αλλά αυτό δεν μπορεί να συμβεί πάντα όταν θα πρέπει να εμπλακεί σε μια σύρραξη (πχ Συρία, Λιβύη κτλ).¹⁰⁸

Manipulation. Αποτελεί ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων επηρεασμού μέσω της ναυτικής διπλωματίας, περνώντας κάποια μηνύματα στην απέναντι πλευρά προκειμένου να τους χειραγωγήσουμε κατά το συμφέρον μας. Τα αποτελέσματα δεν είναι προβλέψιμα καθώς υπεισέρχονται και έτεροι παράγοντες, γι'αυτό το λόγο και η μεγάλη ποικιλία των ενεργειών προκειμένου να πετύχουμε τον στόχο μας.

Prestige. Η προώθηση του γοήτρου μιας χώρας δεν είναι επιχειρησιακά ναυτική αποστολή, παρόλα αυτά αντιμετωπίζεται επίσης με σπουδαιότητα από τις μεγάλες ναυτικές δυνάμεις. Αυτός ο ρόλος έχει μερικά συγκεκριμένα έργα με εξαίρεση την ναυτική βοήθεια, επισκέψεις λιμένων, εθιμοτυπία κτλ, η επιτυχία των οποίων ποικίλει ανάλογα με τον τρόπο που γίνεται η όλη επίδειξη και η χρήση τους (πιθανόν σε αδύναμα και φτωχότερα κράτη).¹⁰⁹

6.2.3. Στρατιωτικός ρόλος (Military role)

Αντίστοιχα με τους ανωτέρω δύο ρόλους που παραθέσαμε, θα αναφέρουμε επιγραμματικά και μόνο, τους κύριους στόχους και αντικειμενικούς σκοπούς, όσον αφορά τον στρατιωτικό ρόλο. Αυτοί μπορούν να διαιρεθούν σε αυτούς που αφορούν στο τι αντιλαμβανόμαστε ως ειρήνη, και αυτούς που αφορούν στο τι αντιλαμβανόμαστε ως πόλεμο. Τις λειτουργίες εν καιρώ ειρήνης ή ισορροπίας της ισχύος αποτελούν οι κάτωθι στόχοι / αντικειμενικού σκοποί:

¹⁰⁸ Booth, *Navies and Foreign Policy*, p. 18-19. Η συγκεκριμένη περίπτωση της εμπλοκής των ΗΠΑ με τους βομβαρδισμούς στη Συρία (τον Απρίλιο του 2018), έχει αναλυθεί στο 3^ο Κεφάλαιο όπου έγινε σύγκριση της ναυτικής στρατηγικής των ναυτικών δυνάμεων έναντι των ηπειρωτικών. Στο συγκεκριμένο Κεφάλαιο αναλύσαμε τον ρόλο που έπαιξε η Ρωσία κάνοντας χρήση της σύγχρονης ναυτικής στρατηγικής που ακολούθησε και εξακολουθεί να χρησιμοποιεί στην εν λόγω κρίση.

¹⁰⁹ Booth, *Navies and Foreign Policy*, p. 19-20. Για την ανάλυση της ναυτικής διπλωματίας, ως μέσο ήπιας και σκληρής ισχύος έχουμε παραθέσει το 4ο Κεφάλαιο, προκειμένου να μας βοηθήσει να αντιληφθούμε καλύτερα τους όρους που χρησιμοποιεί ο Ken Booth στο έργο του, σχετικά με τον διπλωματικό ρόλο της ναυτικής ισχύος.

- (1) Στρατηγική πυρηνικής αποτροπής (Strategic nuclear deterrence)
 - (i) Αποτροπή επίθεσης στην πατρίδα μας, και στις πατρίδες των συμμάχων μας (Deter attack on the homeland, and the homelands of the allies).
 - (ii) Παροχή ασφαλών συνθηκών για την προώθηση των συμφερόντων εξωτερικής πολιτικής (Provide secure situation in which to promote foreign policy interests).
 - (iii) Συμβολή στην ικανότητα του έθνους να διαπραγματεύεται από θέση αναγνωρισμένης ισχύος (Contribute to the nation's ability to negotiate from a position of recognized strength).
 - (iv) Αντιμετώπιση των αποτρεπτικών δυνάμεων των αντιπάλων (Counter the deterrent forces of adversaries).
- (2) Συμβατική αποτροπή και άμυνα (Conventional deterrence and defense)
 - (i) Προετοιμασία για έργα εν καιρώ πολέμου (Prepare for wartime tasks).
 - (ii) Αποτροπή εχθρικής εισβολής στα θαλάσσια σύνορα (Deter hostile intrusion into maritime frontiers).
 - (iii) Συνεισφορά στην τοπική θαλάσσια σταθερότητα (Contribute to local maritime stability).
 - (iv) Προστασία των εθνικών συμφερόντων στις γειτονικές θάλασσες (Protect national claims in contiguous seas).
 - (v) Επέκταση των εθνικών συμφερόντων στις γειτονικές θάλασσες (Extend national claims in contiguous seas).
- (3) Διευρυμένη αποτροπή και άμυνα (Extended deterrent and defense)
 - (i) Προστασία των κρατικών δραστηριοτήτων στην ανοικτή θάλασσα (Protect state activities on the high seas).
 - (ii) Προστασία των ζωνών, των συμφερόντων και της περιουσίας των υπηκόων (και άλλων) που επιχειρούν σε απομακρυσμένα ύδατα (Protect the lives, interests and property of nationals (and others) operating in distant waters).
 - (iii) Προστασία των ζωνών, των συμφερόντων και της περιουσίας των υπηκόων (και άλλων) οι οποίοι απειλούνται είτε από τοπική παρενόχληση είτε και από φυσική καταστροφή (Protect the lives, interests and property of nationals (and others) threatened by local disturbance or natural disaster).
 - (iv) Παροχή της τοπικής θαλάσσιας άμυνας των απομακρυσμένων εθνικών συνόρων (Provide the local maritime defense of distant national territories).
 - (v) Βελτίωση των επιχειρησιακών τεχνικών για την εκτέλεση των απαραίτητων έργων εν καιρώ πολέμου στα απομακρυσμένα ύδατα (Develop operating techniques for the essential wartime tasks in distant waters).
 - (vi) Ανάπτυξη κατάλληλων υποδομών (συμπεριλαμβανομένου βάσεων και ευκολιών ξηράς) για την εκτέλεση αποστολών εν καιρώ πολέμου (Build up an infrastructure (including bases and other shore facilities) for the performance of wartime missions).
 - (vii) Επίδειξη της δέσμευσης μου στους συμμάχους (Demonstrate commitment to allies).
- (4) Διεθνής τάξη (International order)

(i) Υποστήριξη ενός διεθνώς αναγνωρισμένου δικαίου της θάλασσας (Support an internationally recognized law of the sea).

(ii) Μη υποστήριξη ενός διεθνώς αναγνωρισμένου δικαίου της θάλασσας: Υποστήριξη των διευρυμένων εθνικών συμφερόντων (Do not support an internationally recognized law of the sea: support and extend national claims).¹¹⁰

Από την ανάγνωση και μόνο των ανωτέρω στόχων που αφορούν τον αμιγώς στρατιωτικό ρόλο της ναυτικής ισχύος, αντιλαμβανόμαστε ότι αφορούν κυρίως μεγάλες ή και αναδυόμενες δυνάμεις. Επομένως δεν μπορούμε δυστυχώς να έχουμε κάποια αναγωγή στην ελληνική περίπτωση. Επιπλέον των ανωτέρω και στην προσπάθεια μας να καταλήξουμε σε κάποια συμπεράσματα για την ελληνική ναυτική ισχύ σήμερα, σε συνδυασμό και με τα διαγράμματα που παραθέσαμε στην αρχή του συγκεκριμένου Κεφαλαίου θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα ακόλουθα:

α. Η κρίση στην ευρωζώνη το 2012-14 επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τα εξοπλιστικά προγράμματα της Ελλάδας, ενώ αποτέλεσε το παράθυρο ευκαιρίας της Τουρκίας για να επιτύχει την ανισορροπία ισχύος σε Αιγαίο – Ανατολική Μεσόγειο.

β. Η Τουρκία χτίζει πολυάριθμο και σύγχρονο στόλο, επενδύοντας σε καινοτόμες ιδέες και συνάμα έχει καταστεί ένας από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς οπλικών συστημάτων παγκοσμίως.

γ. Η αλλαγή που διαφαίνεται ότι συντελείται από μονοπολικό σε πολυπολικό διεθνές σύστημα, μειώνει τον ρόλο της ΕΕ και συνάμα και της Ελλάδας καθόσον η εν λόγω ένωση έχει αμιγώς οικονομικό και όχι αμυντικό χαρακτήρα.

δ. Παρόλο που υφίστανται σημάδια ανάκαμψης για την ΕΕ εντούτοις τα αποτελέσματα από την κρίση της πανδημίας σε παγκόσμιο επίπεδο καθώς και τα αποτελέσματα από την κλιματική αλλαγή εκτιμάται ότι δεν έχουν φανεί ακόμη.

ε. Η κρίση της παράνομης – παράτυπης μετανάστευσης (ορατός κίνδυνος για την Ευρώπη), έχει μετατοπίσει το βάρος στη χρήση της ναυτικής ισχύος σχεδόν αποκλειστικά σε αστυνομικό ρόλο και ελάχιστα στον διπλωματικό ρόλο που αναλύσαμε στην ανωτέρω υποενότητα.

στ. Αυτά που έχει κερδίσει η Τουρκία στο επιχειρησιακό πεδίο (Κύπρος 1974, Ίμια 1996), δεν μπορούν να επανακτηθούν από την Ελλάδα σε διπλωματικό τραπέζι. Ας πάρουμε ως παράδειγμα την πρώην ΕΣΣΔ, παρόλο που κατέρρευσε οικονομικά το 1991, η σημερινή Ρωσία εξακολουθεί να είναι πυρηνική υπερδύναμη και η πρωτεύουσα απειλή για το ΝΑΤΟ. Ακόμη και εάν ανακάμψει η οικονομία της χώρας μας, η σκληρή ισχύς είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να αποτρέψει τον επιθετικό αναθεωρητισμό της Γείτονος.

Κλείνοντας την συγκεκριμένη ενότητα θα μπορούσαμε να πούμε ότι καθίσταται επιτακτική η αύξηση της σκληρής ισχύος της Ελλάδας, προκειμένου να αντισταθμίσουμε την ανισορροπία ισχύος σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο. Αυτό απαιτεί στοχευμένα εξοπλιστικά προγράμματα, επενδύοντας παράλληλα στην καινοτομία – εφευρετικότητα αλλά και απόκτηση τεχνογνωσίας – αυτάρκειας στα αμυντικά μας συστήματα. Στην τελευταία ενότητα του συγκεκριμένου Κεφαλαίου θα ασχοληθούμε με τον ρόλο της

¹¹⁰ Booth, Navies and Foreign Policy, p. 20-21.

θαλάσσιας ισχύος στην πιο κρίσιμη φάση της εθνικής ολοκλήρωσης του σύγχρονου Ελληνισμού. Στόχο μας αποτελεί η καλύτερη δυνατή εξέταση της ναυτικής και διπλωματικής ιστορίας του σύγχρονου Ελληνισμού, η οποία μας οδήγησε στην απόλυτη κυριαρχία σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο για σχεδόν έναν αιώνα.

6.3. Η ελληνική ναυτική στρατηγική και πολιτική, της περιόδου 1910-1919

6.3.1. Γενικά

Η συγκεκριμένη περίοδος που θα αναλύσουμε συνδυάζει την γεωγραφική σπουδαιότητα μιας χώρας από την ναυτική της πλευρά καθώς και τις ικανότητες του Πολεμικού της Ναυτικού, οι οποίες αυξήθηκαν αξιοσημείωτα. Επιπρόσθετα εξηγεί τις αιτίες αυτού του φαινομένου και τις συνέπειες σε περίοδο ειρήνης αλλά και πολέμου, σχετικά με την ικανοποίηση των ελληνικών εθνικών σκοπών, την Μεσογειακή ναυτική κατάσταση και την ισορροπία ισχύος στα Βαλκάνια.

Φυσικά συμπεριλαμβάνεται και ο ανταγωνισμός μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων της εποχής Αγγλίας, Γαλλίας και Γερμανίας, για τους ελληνικούς ναυτικούς εξοπλισμούς και την επίδραση στον ανταγωνισμό Ελλάδας-Τουρκίας καθώς και την ανταπόκριση των Μεγάλων Δυνάμεων στην ναυτική σπουδαιότητα της Ελλάδας. Αυτό έχει να κάνει σε μεγάλο βαθμό με την ελληνο-βρετανική προσέγγιση και τις αποστολές του Βρετανικού Ναυτικού στην Ελλάδα.

Επιπλέον, θα γίνει αναφορά σχετικά με την σημασία που έπαιξαν όχι μόνο τα εξοπλιστικά προγράμματα, αλλά ένας συνδυασμός στρατηγικής - εκπαίδευσης και οργάνωσης του ελληνικού κράτους, στην έκταση και στον βαθμό που είχαν επηρεασθεί από τις αποστολές στρατιωτικών και πολιτικών από την Μεγάλη Βρετανία. Επιπλέον, προσφέρει μία σοβαρή εξέταση από τις δυσκολίες αλλά και τις απολαβές που αποκόμισε από τις σχέσεις μίας μικρής (αλλά ανερχόμενης ναυτικής δύναμης, όπως ήταν η χώρα μας), με την Μεγάλη Βρετανία αλλά και άλλες μεγάλες ναυτικές δυνάμεις της εποχής.

Η τελευταία παράγραφος αποτελεί ένα δίδαγμα (Lessons Learned), για την ελληνική στρατιωτική αλλά και πολιτική ηγεσία. **Δεν απαιτούνται μόνο τα φιλόδοξα εξοπλιστικά προγράμματα για να εξελιχθεί σε ανερχόμενη ναυτική δύναμη, απαιτείται το τρίπτυχο στρατηγική – εκπαίδευση – οργάνωση για να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά τα προηγμένα οπτικά συστήματα.** Αξιοσημείωτο είναι ότι παρόλο που η Τουρκία είχε την συντριπτική υπεροχή όπως αποδεικνύεται από τον ακόλουθο πίνακα του συσχετισμού δυνάμεων το 1912-13, το σθένος η ναυτοσύνη και αποφασιστικότητα της τότε στρατιωτικής και πολιτικής ηγεσίας, οδήγησαν στον διπλασιασμό των εδαφών και στην κυριαρχία επί σχεδόν έναν αιώνα στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο.¹¹¹

¹¹¹ Zisis Fotakis, Greek Naval Strategy and Policy, 1910-1919, (New York: Routledge, 2005).

	Greece	Turkey
<i>Battleship squadron</i>		
Number of units	4	61
Overall displacement	24,380 tons	34,140 tons
Speed of force in formation	12 knots	17 knots
Broadside armament	9 × 270 mm	12 × 280 mm
(number of guns)	4 × 234 mm (r.f.g.)	2 × 234 mm (r.f.g.)
	8 × 190 mm (r.f.g.)	12 × 152 mm (r.f.g.)
	15 × 150 mm	3 × 150 mm (r.f.g.)
		8 × 120 mm (r.f.g.)
		16 × 105 mm (r.f.g.)
<i>Light fleet</i>		
Number of units	19	22
Overall displacement	8,837 tons	13,800 tons
Armament (number	16 × 100 mm (r.f.g.)	4 × 152 mm (r.f.g.)
of guns)	4 × 88 mm (r.f.g.)	16 × 120 mm (r.f.g.)
	20 × 76 mm (r.f.g.)	4 × 105 mm (r.f.g.)
	32 × 57 mm (r.f.g.)	12 × 75 mm (r.f.g.)
	5 × 37 mm (r.f.g.)	22 × 57 mm (r.f.g.)
		18 × 47 mm (r.f.g.)
		30 × 37 mm (r.f.g.)

Εικόνα 19: Ο συσχετισμός δυνάμεων μεταξύ του Ελληνικού και του Τουρκικού στόλου κατά την διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων¹¹²

6.3.2. Η ελληνική ναυτική στρατηγική και πολιτική, της περιόδου 1910-1919

Ο σκοπός της παρούσας ενότητας είναι να εξηγήσει την ναυτική ιστορία της Ελλάδας την συγκεκριμένη περίοδο, πέρα από την οποία η ναυτική σημασία της χώρας αυξήθηκε αξιοσημείωτα. Η αυξανόμενη ναυτική σημασία της Ελλάδας αρχικά, ήταν απόρροια της προβαλλόμενης ισότητας ναυτικής ισχύος μεταξύ των δυνάμεων της Αντάντ και των κεντρικών δυνάμεων της Μεσογείου. Επομένως, η γεωγραφική θέση της Ελλάδας και η έστω ελάχιστη βοήθεια της στον ναυτικό αγώνα, δημιούργησε μεγάλες προσδοκίες ότι θα μπορούσε να ανατρέψει την ισορροπία ισχύος στην Μεσόγειο υπέρ της Αντάντ. Επιπλέον μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως σημαντικός παράγοντας για την διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και εν δυνάμει απειλής για την Ευρώπη.

Οι ναυτικές επιχειρήσεις κατά τον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο επιβεβαίωσαν αυτό τον ισχυρισμό. Αφετέρου, ο διπλασιασμός των εδαφών της Ελλάδας στο τέλος των Βαλκανικών Πολέμων σήμαινε ότι η χώρα μας αποτελούσε όχι μόνο το κλειδί για την Αδριατική αλλά και τις γραμμές θαλασσιών επικοινωνιών της Κεντρικής Μεσογείου. Συγχρόνως η κατοχή των νησιών του Βορείου Αιγαίου από την χώρα μας αποστερούσε την σημασία της κατοχής της Δυτικής Ασίας από την Τουρκία. Χαρακτηριστική είναι η ανάλυση του απόστρατου Αντιναυάρχου Ιωάννη Παλούμπη σε σχετικό του άρθρο για την

¹¹² Fotakis, *Greek Naval Strategy and Policy, 1910-1919*, p. 45.

σημασία των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, αναφέροντας «.....Το αρχιπέλαγος του Αιγαίου με τα χιλιάδες νησιά και βραχονησίδες του, αποτελεί κατά περίπτωση τη συνέχεια των Στενών του Ελλησπόντου και του Βοσπόρου ή τη θύρα εισόδου προς αυτά. Μία άλλη περισσότερο δυσδιάκριτη ιδιότητα του Αιγαίου, μαζί με τον βόρειο χερσαίο ελληνικό χώρο, είναι η βραχυκύκλωση των Στενών, που παρέχει μια εναλλακτική γεωγραφική οδευση, η οποία υποβαθμίζει την αξία της κατοχής των» τονίζοντας την τεράστια στρατηγική τους διαχρονικά ανά τους αιώνες η οποία είναι ανεξάρτητη από την εξέλιξη της τεχνολογίας και των μέσων.¹¹³

Παρόλα αυτά τα πλεονεκτήματα που προαναφέραμε αλλά και τα οφέλη που θα μπορούσε να αποκομίσει η δεύτερη, δεν συνάφθηκε καμία επίσημη πολιτική συμφωνία μεταξύ της Ελλάδος και της Μ.Βρετανίας μέχρι και τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, πιθανόν λόγω της γενικής θεώρησης της ναυτικής τους πολιτικής. Από την ηθική του πλευρά η φιλία της Ελλάδας με χώρες όπως η Ισπανία δεν υπήρξε ποτέ σε καλύτερο επίπεδο καθόσον το ελληνικό ναυτικό αποτελούσε τον φύλακα απέναντι στα τουρκικά σχέδια ενός πολέμου εκδίκησης που θα μπορούσε να οδηγήσει σε αλλαγή των συνόρων στα Βαλκάνια, αλλά και την διατάραξη της ειρήνης σε όλη την Ευρώπη.

Η εξέλιξη του ναυτικού πολέμου στην Μεσόγειο την περίοδο 1914-1918 δεν επιβεβαίωσε τις προσδοκίες προ του πολέμου της Αντάντ, καθόσον η Ιταλία άλλαξε στρατόπεδο. Παρόλη την αρχική ουδετερότητα της Ελλάδος η παροχή των αγκυροβολίων μάχης σε συνδυασμό με την ναυτική υπεροχή της Αντάντ και την λανθασμένη πολιτική πολέμου των γειτόνων της, βοήθησαν την χώρα μας να συνειδητοποιήσει τις εδαφικές της φιλοδοξίες μετά τον πόλεμο. Επιπρόσθετα, το αποτύπωμα του ελληνικού ναυτικού τον τελευταίο χρόνο του πολέμου, επιβεβαίωσαν την ορθότητα της επιλογής χτισίματος (προ του πολέμου), του ελαφρού ελληνικού στόλου, γεγονός που αποτυπώνεται και στον ανωτέρω πίνακα ισοζυγίου των ναυτικών δυνάμεων μεταξύ Ελλάδος – Τουρκίας που παραθέσαμε. Δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει ο παράγοντας γεωγραφία της περιοχής του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου που βοήθησαν σε αυτή την επιτυχία.

Παρόλη την αυξανόμενη πόλωση που επικρατούσε μεταξύ της πολιτικής των ευρωπαϊκών και μεσογειακών δυνάμεων, οι ναυτικές σχέσεις της Ελλάδας δεν ήταν ισότιμες και στενές με τις υπόλοιπες μεγάλες ναυτικές δυνάμεις. Κυρίως περιορίζονταν σε διμερείς συνεργασία με την Μ.Βρετανία, υπό αυτό το πρίσμα η γηραιά Αλβιώνια αποτελούσε την ηγέτιδα δύναμη στην Ανατολική Μεσόγειο. Η εντύπωση που υπήρχε στους εγγλέζους ήταν ότι με την ναυτική βοήθεια των ελλήνων μπορούσαν να επικρατήσουν όχι μόνο στους ιταλο-αυστριακούς που αποτελούσαν προσωρινή απειλή αλλά και σε οποιαδήποτε άλλη ναυτική δύναμη στην Ανατολική Μεσόγειο. Με αυτό τον τρόπο οι Βρετανοί έβγαλαν τους Γάλλους από τα ναυτικά θέματα της Ελλάδας, συμπεριλαμβανομένου των ναυτικών εξοπλισμών του 1914.¹¹⁴

Οι ναυτικές σχέσεις της Ελλάδας με την Γερμανία υστερούσαν σε σχέση με αυτές που ανέπτυξε με την Γαλλία και την Βρετανία. Πριν τον πόλεμο η γερμανική ναυτική και διπλωματική βοήθεια προς την χώρα μας την βοήθησαν να διασφαλίσει τα θαλάσσια

¹¹³ Για μια εκτενέστερη ανάλυση, βλέπε στο άρθρο του Αντιναυάρχου Ιωάννη Παλούμπη, «Αιγαίο. Η πηγή της Ελληνικής θαλάσσιας ισχύος», Εθνικές Επάλξεις, Ιανουάριος - Μάρτιος 2014.

¹¹⁴ Fotakis, Greek Naval Strategy and Policy, 1910-1919, p. 148-149.

σύνορα της και να τα επεκτείνει προκειμένου να αποφύγει την συμμαχία της με την Αντάντ ή τον πόλεμο με την Τουρκία. Οι ναυτικές σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και των άλλων δύο μερών της τριπλής συμμαχίας, της Ιταλίας και της Αυστο-ουγγαρίας, ήταν ανταγωνιστικές απέναντι στην Ελλάδα και το ναυτικό της. Αφετέρου, η Ρωσία έβλεπε τον ελληνικό στόλο ως ένα εμπόδιο στην Τουρκία και συνεχώς ενθάρρυνε τους Γάλλους να διαθέτουν ευκολίες στους Έλληνες για να χτίσουν ισχυρό ναυτικό. Παρόλο που η Ρωσία ανησυχούσε μήπως η Ελλάδα μεγαλώσει επικίνδυνα προς την κατεύθυνση της Κωνσταντινούπολης, βοήθησε στην συμμετοχή της στην εκστρατεία στα Δαρδανέλια.

Μάταια η Ελλάδα επιθυμούσε πριν τον πόλεμο να αναπτύξει μια επίσημη πολιτική συμφωνία με τουλάχιστον μία από τις μεγάλες δυνάμεις που θα της εξασφάλιζε τις εδαφικές της φιλοδοξίες. Περιορίστηκε λοιπόν στην διμερή συνεργασία με την Βρετανία μέσω ενός ναυτικού μανιφέστου με εμφανή κυρίως οφέλη στην άλλη πλευρά, από το στρατηγικό – επιχειρησιακό επίπεδο μέχρι και σε οικονομικό με την προμήθεια εξοπλιστικών συστημάτων της χώρας μας από τους Βρετανούς. Οι φιλοδοξίες αυτές των Βρετανών δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα σε όλα τα επίπεδα, και μάλιστα απέτυχαν οι Γάλλοι να επηρεάσουν τις ελληνικές ναυτικές υποθέσεις αλλά ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος και οι Αρχηγοί των Γενικών Επιτελείων του στρατού και του ναυτικού υιοθέτησαν την φιλο-γερμανική ναυτική πολιτική μετά το πέρας του πολέμου, παρόλη την παρουσία Βρετανικών ναυτικών αποστολών στην Ελλάδα.

Η διατύπωση του ελληνικού ναυτικού προγράμματος εξαρτιόταν από την ναυτική στρατηγική της χώρας. Η ελληνική ναυτική στρατηγική δημοσιεύθηκε από το επιτελείο του ναυτικού, τον στρατό καθώς και δημόσιες και ναυτικές προσωπικότητες που επέμεναν να βασίζεται σε γεωγραφικές θεωρήσεις. Πριν τους Βαλκανικούς Πολέμους, οι θεωρήσεις αυτές προέτρεπαν για έναν παρατεταμένο χερσαίο πόλεμο με την Τουρκία, η επιτυχία του οποίου όμως απαιτούσε την εξασφάλιση των θαλάσσιων επικοινωνιών. Αυτός ο στόχος ήταν εύκολος για το ελληνικό ναυτικό με γνώμονα τις αδυναμίες που παρουσίαζε ο αντίστοιχος Τουρκικός. Μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους όμως η ανάγκη εξασφάλισης των συνόρων στο Βόρειο Αιγαίο αλλά και των αποστολών μεταφοράς δυνάμεων, δημιούργησε την ανάγκη χτισίματος νέων ναυτικών μονάδων. Ο Βενιζέλος επέλεξε τελικά το χτίσιμο στόλου κατά τα πρότυπα των Βρετανών, προκειμένου να περιορίσει τις δαπάνες εντός λογικών πλαισίων.

Παρόλο που η τάση της εποχής για μεγάλου μεγέθους ναυτικά αποτελούμενα από μεγάλα πλοία (πχ καταδρομικά), η αποτυχία στην παράδοση των ημι-κατασκευασμένων dreadnoughts από χώρες της Νοτίου-Αμερικής, οδήγησαν την Ελλάδα να χτίσει έναν αριθμό ελαφρών μονάδων καθώς η πρόσκτηση τους ήταν ευκολότερη, αμεσότερη και τα οπλικά τους συστήματα αξιοσημείωτα. Παρόλο που ο Ναύαρχος Kerr της Βρετανικής αποστολής ήταν υπέρμαχος του μεγάλου αριθμού ελαφρών μονάδων, οι ναυτικές επιχειρήσεις του Α' Παγκοσμίου Πολέμου τον οδήγησαν να πείσει τους Γερμανούς και τους Γάλλους να προμηθευτεί η Ελλάδα, υποβρύχια για να προάγει την ενεργητική αλλά και παθητική δυνατότητα αντίστασης της Αντάντ. Αν και υιοθετήθηκε η θέση του Kerr η συνεργασία της χώρας μας με την Αντάντ στην πράξη περιορίστηκε μόνο σε περιπολίες

των ελαφρών μονάδων ή αποστολές συνοδείας νηοπομπών, ρόλοι που παραπέμπουν σε λειτουργίες του ελληνικού ναυτικού πριν το 1880.¹¹⁵

Επειδή οι προσφορές των Γάλλων και των Γερμανών στα εξοπλιστικά ήταν καλύτερες από εκείνες των Βρετανών προτιμήθηκαν στα ελληνικά εξοπλιστικά προγράμματα του 1912-1914. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι παρόλα τα μεικτά αποτελέσματα από το στρατηγικό επίπεδο μέχρι το επίπεδο του εφοδιασμού που είχαν οι Βρετανικές αποστολές στην Ελλάδα, δεν θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας η συνεισφορά που είχαν στον τομέα της εκπαίδευσης και της αναδιοργάνωσης του ελληνικού ναυτικού. Βέβαια η εκπαίδευση και η αναδιοργάνωση δεν θα επιτύγχαναν αυτά τα αποτελέσματα εάν το υλικό δεν ήταν καλής ποιότητας.

Αναμφίβολα υπήρξαν καλές και άσχημες στιγμές στις σχέσεις της Ελλάδας με τις μεγάλες δυνάμεις την συγκεκριμένη περίοδο, όμως το τελικό αποτέλεσμα στις ναυτικές τους σχέσεις οδηγεί σε ένα τελείως διαφορετικό συμπέρασμα. Οι Βρετανοί από την προσέγγιση της Ελλάδας πριν τον πόλεμο κέρδισαν στον ηθικό τομέα από χώρες όπως η Ισπανία, ενώ κατά την διάρκεια του πολέμου κέρδισαν από την διάθεση των ελληνικών βάσεων, αγκυροβολίων και του εμπορικού και πολεμικού της στόλου. Επίσης και η Ελλάδα βγήκε κερδισμένη σε πολλούς τομείς. Είχε την ηθική ικανοποίηση ότι αποτελούσε μέρος μίας συμμαχίας με δυνάμεις όπου για μισό περίπου αιώνα απέρριπταν την προσφορά της για ένταξη στην εν λόγω συμμαχία. **Περισσότερο απτά αποτελέσματα, η Ελλάδα είδε τα εδάφη της να διπλασιάζονται και το ναυτικό της να δυναμώνει μέσω της αναδιοργάνωσης και καλύτερης εκπαίδευσης.**¹¹⁶

Ολοκληρώνοντας το συγκεκριμένο Κεφάλαιο, αναφερθήκαμε καθαρά στην ελληνική ναυτική διπλωματία, προκειμένου να απαντήσουμε στο εύλογο ερώτημα που γεννάται σε όλους μας, στο ποια θα μπορούσε / έπρεπε να είναι η ελληνική ναυτική διπλωματία, πάντα σε συνάρτηση του συσχετισμού οικονομικού κόστους / πολιτικού – διπλωματικού οφέλους. Για την περίπτωση μίας μεσαίας θαλάσσιας δύναμης όπως είναι η χώρα μας, ακολουθήσαμε πέραν των καθαρά ιστορικών περιπτώσεων και κάποια ποσοτικά μεγέθη, προκειμένου να δώσουμε μια εμπειριστατωμένη απάντηση στο εν λόγω ερώτημα. Η παράθεση των εν λόγω ποσοτικών μεγεθών απέδειξαν ότι η Τουρκία εκμεταλλεύτηκε την κρίση στην ΕΕ και ανέτρεψε την ισορροπία σε Αιγαίο – Ανατολική Μεσόγειο, παράλληλα με την προσέγγιση των μεγάλων παικτών της ευρασίας (πχ Ρωσία-Κίνα κτλ).

Στην συνέχεια αναφερθήκαμε στην σημερινή ελληνική ναυτική στρατηγική μέσα από την τυποποίηση του Ken Booth, όπου οι ναυτικές δυνάμεις έχουν **τρεις κύριους ρόλους: στρατιωτικό (military), αστυνομικό (policing) και διπλωματικό (diplomatic)**. Μέσω της ανάλυσης αυτής απεδείχθη ότι η χώρα μας λόγω των μεγάλων πιέσεων του μεταναστευτικού έχει μετατοπίσει το βάρος των ναυτικών της δυνάμεων σε αστυνομικό κυρίως ρόλο ενώ ελάχιστα τον χρησιμοποιεί σε διπλωματικό ρόλο και αυτό σε αποστολές ήπιας ισχύος (πχ εθιμοτυπικές επισκέψεις λιμένων, ασκήσεις κτλ), στο πλαίσιο κυρίως του NATO και των ψηφισμάτων του συμβουλίου ασφαλείας των ΗΕ. Στην τελευταία ενότητα αναφερθήκαμε στην νικηφόρα ναυτική στρατηγική και πολιτική της χώρας μας την περίοδο 1910-1919. Η περίοδος αυτή έχει πολλά να μας διδάξει, ιδιαίτερα σήμερα μετά την ελληνο-

¹¹⁵ Fotakis, Greek Naval Strategy and Policy, 1910-1919, p. 150-151.

¹¹⁶ Fotakis, Greek Naval Strategy and Policy, 1910-1919, p. 152-153.

γαλλική αμυντική συμφωνία και την απόφαση πρόσκτησης των Φρεγατών Belharra και Κορβετών Gowind, σε συνδυασμό με την αγορά των αεροσκαφών Rafale. Το σημαντικότερο δίδαγμα (Lessons Learned), για την ελληνική στρατιωτική αλλά και πολιτική ηγεσία είναι ότι **«δεν απαιτούνται μόνο τα φιλόδοξα εξοπλιστικά προγράμματα για να εξελιχθεί η χώρα μας σε ανερχόμενη ναυτική δύναμη, αλλά απαιτείται το τρίπτυχο στρατηγική – εκπαίδευση – οργάνωση για να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά τα προηγμένα οπλικά συστήματα»**.

7. Κεφάλαιο 7ο: Συμπεράσματα - Προτάσεις

7.1 Συμπεράσματα

Από την μελέτη των ιστορικών περιπτώσεων καθώς και από τις απόψεις μεγάλων στρατηγιστών / μελετητών που παραθέσαμε στα ανωτέρω Κεφάλαια, αποδεικνύεται η διαχρονική αξία της ναυτικής διπλωματίας καθώς και η μετεξέλιξη της, ώστε να καλύψει τις σύγχρονες ανάγκες των κρατών στις μεταξύ τους σχέσεις. Η «**εξελικτική προσαρμοστικότητα**» που αυτή παρουσιάζει έχει σχέση με την δυνατότητα προσαρμογής της στα νέα δεδομένα / χαρακτηριστικά της εκάστοτε εποχής, ενώ η ευελιξία της είναι πολύ-επίπεδη τόσο στο τεχνολογικό όσο και στο θεσμικό / ηθικό επίπεδο, με φυσικό επακόλουθο να συγκεντρώνει πληθώρα πλεονεκτημάτων έναντι των άλλων μορφών διπλωματίας.

Μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα εξασκούταν κυρίως με την στρατιωτική χρήση των πολεμικών πλοίων, παρόλο που τα διπλωματικά οφέλη από την επίδειξη σημαίας, την απειλή χρήσης ή και τη χρήση περιορισμένης βίας ήταν γνωστά και «σιωπηρώς αποδεκτά». Παραδοσιακές ναυτικές δυνάμεις όπως η Μ.Βρετανία από τα μέσα / τέλη του 18^{ου} αιώνα έως και το πρώτο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα, ηγέτιδα δύναμη (Pax Britannica) στο διεθνές σύστημα, έκανε ευρεία χρήση της εν λόγω διπλωματίας ως εργαλείο της εξωτερικής της πολιτικής. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου οι δύο υπερ-δυνάμεις ΗΠΑ-ΕΣΣΔ τη χρησιμοποίησαν πιο πολύ, με την μορφή του πειθαναγκασμού, της επίδειξης ισχύος και του γοήτρου.

Δεν είναι τυχαίο που μεγάλες ηπειρωτικές δυνάμεις (Ρωσία-Κίνα-Ινδία κτλ), στράφηκαν δειλά από την ψυχροπολεμική αλλά κυρίως πιο δυναμικά, την μεταψυχροπολεμική περίοδο σε αυτής της μορφής τη διπλωματία. Ο συνδυασμός επομένως της χερσαίας – θαλάσσιας ισχύος οδηγεί στην παγκόσμια ηγεμονία.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του 21^{ου} αιώνα με την αποφυγή χρήσης βίας ως ακρογωνιαίο λίθο στην κωδικοποίηση των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, σε συνδυασμό με τις σύγχρονες μορφές απειλών και την εξέλιξη των πολεμικών μέσων, έχουν καταστήσει πιο ελκυστική την χρήση της ναυτικής διπλωματίας και στις τρεις μορφές της από την συνεργατική και την πειθώ φθάνοντας μέχρι τον πειθαναγκασμό. Ουσιαστική διαφοροποίηση αποτελεί η χρήση και μη στρατιωτικών μέσων και υπηρεσιών (κρατικών και μη), όπως είναι εμπορικά πλοία – Λιμενικό Σώμα – ΜΚΟ – Frontex – Europol κτλ. Όλα αυτά αποτελούν μια πραγματικότητα σε ευρωπαϊκό και συνάμα ελληνικό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη την φύλαξη των συνόρων και την αντιμετώπιση της παράνομης / παράτυπης μετανάστευσης.

Τα τρία είδη της ναυτικής διπλωματίας που προαναφέραμε αλλά και όλες οι επιμέρους αποστολές που διαχωρίζονται αυτές αποτελούν έναν συνδυασμό ήπιας και σκληρής ισχύος, την επονομαζόμενη «*έξυπνη ισχύ*». Επομένως δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει ότι υπόκεινται στα πλεονεκτήματα αλλά και στους περιορισμούς που έχει αυτού του είδους η ισχύ. Συγκεκριμένα εάν θέλουμε άμεσα αποτελέσματα τότε θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε σκληρή ισχύ με την χρήση πολεμικών μέσων, άρα πειθαναγκαστική ναυτική διπλωματία. Η ήπια ισχύς παίρνει πολύ χρόνο να φέρει αποτελέσματα, αντίστοιχα και η συνεργατική ναυτική διπλωματία με τις εθιμοτυπικές επισκέψεις λιμένων (port visits),

την ανθρωπιστική βοήθεια και τις κοινές ασκήσεις και τις συνεκπαιδεύσεις. Αν και αναλύσαμε επισταμένα τη ναυτική στρατηγική μεγάλων η αναδυόμενων δυνάμεων, τα συμπεράσματα αλλά και οι προτάσεις σχετικά με την αποτελεσματικότητα και την χρηστικότητα της ναυτικής διπλωματίας, έχουν εφαρμογή και σε παραδοσιακά ναυτικά κράτη όπως είναι η Ελλάδα καθώς και αναδυόμενες ναυτικές δυνάμεις όπως είναι η Τουρκία.¹¹⁷

Η χρησιμότητα της θα παραμείνει υψηλή λαμβανομένου υπόψη των πλεονεκτημάτων της έναντι των άλλων μορφών διπλωματίας (χερσαίας και αεροπορικής), με προεξέχουσες την δυνατότητα των Πολεμικών Πλοίων να προσεγγίζουν / διέρχονται τις ακτές ενός παράκτιου κράτους (με το καθεστώς της αβλαβούς διελεύσεως), σε συνδυασμό με τις δυνατότητες της πληθώρας των συστημάτων που διαθέτουν. Οι εν λόγω δυνατότητες αφορούν ένα μεγάλο φάσμα αποστολών λόγω της ευκινησίας – ευελιξίας και παρατεταμένου χρόνου on task στην περιοχή ενδιαφέροντος, με σχετικά μικρό κόστος. Φυσικά υπάρχουν και μειονεκτήματα όπως είναι η αδυναμία χρήσης της από τα περικλειστά κράτη, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε λίμνες και ποτάμια ως αναλύθηκε σε ανωτέρω Κεφάλαιο αλλά και να συνδυαστεί με λοιπές μορφές διπλωματίας συνδυαστικά (με χερσαίες και αεροπορικές δυνάμεις).

Επιπλέον των ανωτέρω, **το πιο σημαντικό στοιχείο** για την αποτελεσματικότητα της αποτελεί η δυνατότητα που διαθέτει η ναυτική διπλωματία ως ένας μετρητής της διεθνούς έντασης αλλά και η λειτουργία της ως μίας εκτονωτικής βαλβίδας προκειμένου να μην οδηγηθούμε σε θερμή σύγκρουση. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αποτελούν, τόσο η κρίση των πυραύλων της Κούβας όσο και η εμπλοκή της Ρωσίας στην κρίση της Συρίας. Εάν καταλήξουμε σε πόλεμο τότε η εν λόγω διπλωματία έχει αποτύχει και πιθανή αποτυχία της μπορεί να οδηγήσει σε έναν μεγάλο ή και πυρηνικό πόλεμο.

Όσον αφορά την ελληνική ναυτική διπλωματία σήμερα, έχει περιοριστεί δυστυχώς η χρήση του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού (ΠΝ) σε αστυνομικό κυρίως ρόλο (λόγω του προβλήματος της παράνομης – παράτυπης μετανάστευσης) και ελάχιστα σε ρόλο διπλωματικό (κυρίως με την συμμετοχή σε διακρατικές ασκήσεις, εθιμοτυπικές επισκέψεις λιμένων κλπ). Όσες φορές η Ελλάδα επένδυσε στην θαλάσσια ισχύ της βγήκε πολλαπλά κερδισμένη με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την περίοδο 1910-1919, όπου χάρη σε αυτήν κατάφερε να διπλασιάσει τα εδάφη της. Η θαλάσσια αυτή κυριαρχία στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο κράτησε σχεδόν 70 χρόνια μέχρι και την Τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974. Επομένως η αύξηση της σκληρής ισχύος της χώρας μας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την εξασφάλιση της εδαφικής της ακεραιότητας.

Το σημαντικότερο δίδαγμα (Lessons Learned), για την ελληνική στρατιωτική αλλά και πολιτική ηγεσία είναι ότι **«δεν απαιτούνται μόνο τα φιλόδοξα εξοπλιστικά προγράμματα για να εξελιχθεί η χώρα μας σε ανερχόμενη ναυτική δύναμη, αλλά απαιτείται το τρίπτυχο στρατηγική – εκπαίδευση – οργάνωση για να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά τα προηγμένα οπτικά συστήματα»**.

¹¹⁷ Dr. M. Vego. The Navies in the 21st Century, (Newport: US Naval War College, Nov. 2011). Στην συγκεκριμένη εργασία γίνεται πρόβλεψη για τα ναυτικά του 21^{ου} αιώνα, με αναφορά σε σύγχρονες ναυτικές δυνάμεις (ΗΠΑ, ΕΕ, Ρωσία και Ιαπωνία), σε ανερχόμενες ναυτικές δυνάμεις (Κίνα, Ινδία) και αναδυόμενες ναυτικές δυνάμεις (Βραζιλία, Ιράν, Τουρκία).

7.2. Προτάσεις

Η επιτυχημένη χρήση της ναυτικής διπλωματίας διαχρονικά και ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που αποφύγαμε την προσφυγή σε έναν μεγάλο ή και πυρηνικό πόλεμο, επιβεβαιώνει με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο ότι μεγάλες ναυτικές δυνάμεις (ΗΠΑ / NATO, Μ.Βρετανία κτλ) – ενδιάμεσες ή και ανερχόμενες ναυτικές δυνάμεις (Ρωσία, Κίνα, Ινδία, Τουρκία κτλ), πρέπει να κάνουν χρήση της εν λόγω διπλωματίας έχοντας υπόψη τους τα εξής:

α. Βασικός τους στόχος να αποτελεί η αποφυγή χρήσης βίας και η κλιμάκωση μίας έντασης.

β. Η χρήση της να συνδυάζεται και με άλλες μορφές διπλωματίας (χερσαία και αεροπορικά μέσα), στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων, κυβερνητικών και μη κυβερνητικών δρώντων.

γ. Η επίλυση των διακρατικών διαφορών πρέπει να γίνεται με ειρηνικά μέσα, επί τη βάση των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, ως αυτό έχει τυποποιηθεί και δοκιμαστεί επιτυχώς από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι και σήμερα.

δ. Η διατήρηση του υφιστάμενου status quo αλλά και η ισορροπία του διεθνούς συστήματος πρέπει να είναι πρώτη προτεραιότητα, τόσο από την μοναδική υπερ-δύναμη (Pax Americana), όσο και από τις ανερχόμενες δυνάμεις της Ανατολής (Ρωσία, Κίνα, Ινδία κλπ). Μέχρι στιγμής πάντως, και αυτό είναι ενθαρρυντικό, δεν έχει υπάρξει αμφισβήτηση του διεθνούς συστήματος από τις εν λόγω δυνάμεις.

Παραδοσιακές ναυτικές δυνάμεις, όπως είναι η Ελλάδα αλλά και μικρότερες ναυτικές δυνάμεις, πρέπει να χρησιμοποιούν την ναυτική διπλωματία λαμβάνοντας υπόψη τους όλα όσα προαναφέραμε για την μετεξέλιξη της στον 21^ο αιώνα και κυρίως επί των βασικών αρχών που διατυπώσαμε στην ανωτέρω παράγραφο, για τις μεγάλες – μεσαίες ή και ανερχόμενες ναυτικές δυνάμεις.

Κατά την επιλογή του είδους της αποστολής που θα αναλάβει η ναυτική διπλωματία από την συνεργασία μέχρι την πειθώ και τον πειθαναγκασμό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από οιοδήποτε κράτος (μικρή ή μεγάλη ναυτική δύναμη) τα εξής:

α. Τα διαθέσιμα μέσα, στρατιωτικά ή μη στρατιωτικά.

β. Το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα (επιθυμητή τελική κατάσταση).

γ. Το χρονικό περιθώριο που διαθέτουμε για την επίτευξη των πολιτικών μας στόχων.

δ. Εκτίμηση των δυνατοτήτων του ή των αντιπάλων και το πώς αντιλαμβάνεται την όλη κατάσταση (ανάλογα με τα μηνύματα που θέλουμε να στείλουμε),

Προκειμένου να επιλέξουμε έναν συνδυασμό ήπιας και σκληρής ισχύος «έξυπνη ισχύς», σε μια νικηφόρα στρατηγική.

Στην περίπτωση της Ελλάδας και της Τουρκίας απαιτείται άμεσα η πρόσκτηση σύγχρονων αεροναυτικών μονάδων (πχ Belharra, Gowind και αεροσκάφη Rafale ή F-35), αλλά περισσότερο απ'όλα απαιτείται η βούληση και η αποφασιστικότητα για να τα

χρησιμοποιήσουμε. Το τρίπτυχο στρατηγική – εκπαίδευση – οργάνωση εξακολουθεί να ισχύει ενώ η σκληρή ισχύς είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση της εδαφικής μας ακεραιότητας έναντι του τουρκικού επιθετικού αναθεωρητισμού. Στις διαπραγματεύσεις ισχύει ένας απλός κανόνας. Όταν η χώρα μας δεν διεκδικεί επί δεκαετίες τίποτα και ο αντίπαλος διεκδικεί τα πάντα, τότε μοιραίο είναι ότι στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων να μοιράσουμε τα δικά μας.

Η επέκταση των Χωρικών μας Υδάτων στο Αιγαίο από τα 6 στα 10 νμ ώστε να ταυτίζεται με τον εναέριο χώρο μας μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς ιδιαίτερες αντιδράσεις από τις μεγάλες δυνάμεις (πχ Ρωσία, ΗΠΑ) καθόσον δεν κλείνουν σε ποσοστό 71% περίπου τα διεθνή ύδατα όσο τα 12 νμ, ως αποτυπώνεται και στον χάρτη που παραθέτουμε στην συνέχεια. Επίσης η ανακήρυξη και ένωση της ΑΟΖ Ελλάδας – Κύπρου έπρεπε να είχε υλοποιηθεί ήδη εδώ και χρόνια, με παράλληλη υποστήριξη εμπράκτως του ενιαίου αμυντικού δόγματος στους Κύπριους αδελφούς μας. Εν λόγω χάρτης που παρατίθεται στην συνέχεια συνάδει πλήρως με την Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας (1982). Όλα αυτά μπορούν να γίνουν μόνο όταν πιστεύσουμε στις δικές μας δυνάμεις και αποφασίσουμε να υποστηρίξουμε την κυριαρχία αλλά και τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας μας, χωρίς να περιμένουμε άλλους να έρθουν να πολεμήσουν για εμάς.

ΠΗΓΕΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ - ΒΙΒΛΙΟ / ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Αρθρογραφία

Ελληνόγλωσση

Λαμπρόπουλος, Κωνσταντίνος Θ., «Η Στρατηγική της Ρωσίας στη Μεσόγειο: Τα δόγματα Primakov και Gerasimov», Εθνικές Επάλξεις, τεύχος 147, Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος 2020.

Μουρτζάκης, Εμμανουήλ Χ., «Το δόγμα Anti Access / Area Denial και η Ρωσική Ναυτική Στρατηγική», Πλατφόρμα ΣΕΘΑ, 2019.

Μουρτζάκης, Εμμανουήλ Χ., «Ρωσία και Αρκτική αναβαθμισμένη παρουσία με γεωπολιτικές προεκτάσεις», Ναυτική Επιθεώρηση, τόμος 181 τεύχος 615, Μάρτιος-Απρίλιος-Μάιος 2021.

Παλούμπης, Ιωάννης, Αντιναύαρχος (ΕΑ), «Αιγαίο. Η πηγή της Ελληνικής θαλάσσιας ισχύος», Εθνικές Επάλξεις, Ιανουάριος - Μάρτιος 2014.

Ξενόγλωσση

“Air-Sea Battle Joint Services” και CSBA, “AirSea Battle”, executive summary, (Υλικό ΠΜΣ ΣΕΘΑ-ΠΑΝΤΕΙΟΥ).

Nye, Joseph (2003), “Get Smart: Combining Hard and Soft Power”. Published in <https://www.foreignaffairs.com/articles/2009-07-01/get-smart> (accessed in October 29, 2021).

Nye, Joseph S. Jr., Soft Power: The Means to Success in World Politics, (New York: Public Affairs, 2004).

Rumer, Eugene, THE RETURN OF GLOBAL RUSSIA: The Primakov (Not Gerasimov) Doctrine in Action (Washington DC: Carnegie Endowment.org. 2019).

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Γκόφας, Ανδρέας –Τζιφάκης, Νικόλαος, Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική: Η σινο-αμερικανική πρόκληση (Αθήνα: Πεδίο, 2017).

Δίπλα, Χαριτίνη – Ροζάκης, Χρήστος, Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, (Αθήνα: Εκδόσεις Σίδερη, 2004).

Ευαγόρου, Ευαγόρας, Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις από το 1923 έως σήμερα: Θεωρία διεθνών σχέσεων και στρατηγική, (Αθήνα: Ποιότητα, 2010).

Ηλιόπουλος, Ηλίας , Ιστορία, Γεωγραφία και Στρατηγική της Ναυτικής Ισχύος: Εισαγωγή στις θεμελιώδεις έννοιες, (Αθήνα: Α. Λιβάνη, 2010).

Ηρακλείδης, Αλέξης, Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΚΒ, 2015).

Καρυώτης, Θεόδωρος, Η ΑΟΖ της Ελλάδας, (Αθήνα: Λιβάνη, 2014).

Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, Η Στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα (Αθήνα: Ποιότητα, 2008).

Κουτσούκης, Κλεομένης Σ., Απολλώνιοι και Διονυσιακοί στην κοινωνική έρευνα (Αθήνα: Παπαζήση, 2002).

Μάζης, Ιωάννης Θ., Γεωπολιτική. Η θεωρία και η Πράξη, (Αθήνα: Παπαζήση & ΕΛΙΑΜΕΠ, 2002).

Πλατιάς, Αθανάσιος, Διεθνείς Σχέσεις και στρατηγική στον Θουκυδίδη, (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της «ΕΣΤΙΑΣ», 2000).

Ροζάκης, Χρήστος, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο, (Αθήνα: Παπαζήση, 2013).

Waltz, Kenneth, Θεωρία διεθνούς πολιτικής, [μετάφραση-επιμέλεια-σχολιασμός Αθανάσιος Πλατιάς] (Αθήνα: Ποιότητα, 2010).

Ξενόγλωσση

Blechman, Barry M. and Kaplan, Stephen S. , Force Without War: US Armed Forces as Political Instruments (Washington DC: Brookings Institution, 1978).

Booth, Ken., Navies and Foreign Policy (New York: Groom Helm, 1977).

Cable, James, Gunboat Diplomacy, 1919-1979: Political Applications of Limited Naval Force, second edition, (Basingstoke: Macmillan, 1986).

Cable, James, Gunboat Diplomacy 1919-1991, (London: Macmillan/IISS, 1994).

Corbett, Julian S. , Some Principles of Maritime Strategy (Mineola, NY: Dover, 2004), First published London: Longmans, Green and Co, 1911.

Fotakis, Zisis, Greek Naval Strategy and Policy, 1910-1919, (New York: Routledge, 2005).

Gorshkov, Sergey., The Sea Power of the State, Annapolis, MD (Naval Institute Press, 1979).

Gray, Colin, The Leverage of Sea Power: The Strategic Advantage of Navies in War, (New York: The Free Press, 1992).

Keohane, Robert , After Hegemony: Co-operation and Discord in the World Political Economy (Princeton: Princeton University Press, 1984).

Le Miere, Christian , Maritime Diplomacy in the 21st Century, second edition (New York: Geoffrey Till 2016).

Luttwak, Edward N. , The Political Uses of Sea Power (Baltimore: John Hopkins University Press, 1974).

Mahan, Alfred T., The Influence of Sea Power upon History, (Mineola, NY: Dover, 1987). First published Boston: Little, Brown and Co, 1890.

Mahan, Alfred T., Retrospect and Prospect: Studies in International Relations Naval and Political (Boston: Little, Brown and Co, 1903).

Martin, Lawrence W., The Sea in Modern Strategy, (USN, Praeger, 1967).

Miller and Stephen Van Evera, Naval Strategy and National Security, (New Jersey: Princeton University, 1988).

Rowlands, Kevin, "Decided Preponderance at Sea", Naval Diplomacy in Strategic Thought, Naval War College Review, Volume 65 Number 4, 2012.

Rowlands, Kevin, "Naval Diplomacy in 21st Century: A Model for the Post-Cold War Global Order", (London, 2018).

Sir Richmond, Herbert, Sea Power in the Modern World (London: Bell & Sons, 1934).

Sir Liddell Hart, Basil H., The indirect Approach, (London: Faber & Faber, 1967).

Till, Geoffrey, Seapower: A Guide for Twenty-First Century, 2nd edition, (Abingdon: Frank Cass, 2009).

Vego, M., The Navies in the 21st Century, (Newport: US Naval War College, Nov. 2011).

Ηλεκτρονικές πηγές

Ελληνόγλωσση

Ελληνική Δημοκρατία – Υπουργείο Εξωτερικών, «Ζητήματα ελληνοτουρκικών σχέσεων», 29 Οκτωβρίου 2021, διαθέσιμο στη δνση <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/>

Κανελλόπουλος, Παναγιώτης Ι., «Το Διεθνές Δίκαιο και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις», Η Καθημερινή, 26 Σεπτεμβρίου 2020, διαθέσιμο στη δνση <https://www.kathimerini.gr/politics/561093784/to-diethnes-dikaio-kai-oi-toyrkikes-diekdikiseis/>, (έγινε πρόσβαση στις 29 Οκτωβρίου 2021).

Ροζάκης, Χρήστος, «Πώς οριοθετούνται οι θαλάσσιες ζώνες», *Καθημερινή*, 17 Μαΐου 2020, διαθέσιμο στη δνση <https://www.kathimerini.gr/opinion/1078535/pos-oriothetoynantai-oi-thalassies-zones/> (έγινε πρόσβαση στις 29 Οκτωβρίου 2021).

Πρωτογενείς πηγές Διεθνούς Δικαίου: Διεθνείς Συμφωνίες-Συνθήκες κλπ.

Χάρτης ΟΗΕ, 26 Ιουνίου 1945, διαθέσιμο στη δνση <https://unric.org/el/%cf%87%ce%b1%cf%81%cf%84%ce%b7%cf%83-%ce%bf%ce%b7%ce%b5/>

Συμβάσεις Γενεύης για το Δίκαιο της Θάλασσας, Law of the Sea, Chapter XXI, 29 Απριλίου 1958, διαθέσιμο στη δνση https://treaties.un.org/doc/Treaties/1964/06/19640610%2002-10%20AM/Ch_XXI_01_2_3_4_5p.pdf

Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS, 1982), διαθέσιμο στη δνση https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

Εθνική Νομοθεσία: Νόμοι, Αποφάσεις Κυβέρνησης / Εθνικών Οργάνων / Υπηρεσιών/Διοίκησης Κράτους κλπ.

N.2321/1995, «Κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του μέρους XI της Σύμβασης» ΦΕΚ Α' 136/23-6-1995.

Internet Sites – Blogs

«Η πραγματική δύναμη του εμπορικού στόλου των Ελλήνων», Ναυτικά χρονικά, (7 Μαρτίου 2020) στο <https://www.naftikachronika.gr/2020/03/07/h-pragmatiki-dynami-tou-emporikou-stolou-ton-ellinon/> (έγινε πρόσβαση στις 28 Οκτωβρίου 2021).

Λοιπές πηγές Τεκμηρίωσης

Ελληνόγλωσση

Γαβουνέλη, Μαρία, Οριοθετώντας τις θαλάσσιες ζώνες: Οι ελληνοτουρκικές διαφορές και το πλαίσιο τους, δημοσίευτη παρουσίαση, Υλικό στην Πλατφόρμα ΣΕΘΑ (17-11-2020), Σχολή Εθνικής Άμυνας.

Μπότσιου, Κωνσταντίνα Ε., Η Μεγάλη Ιδέα, δημοσίευτη παρουσίαση, Υλικό στην Πλατφόρμα ΣΕΘΑ (11-10-2019), Σχολή Εθνικής Άμυνας.

Στασινόπουλος, Γιώργος, Geo-economics and Economics of Defense (4), Defense, Innovation and Development, δημοσίευτη παρουσίαση, Υλικό στην Πλατφόρμα ΣΕΘΑ (5-4-2021), Σχολή Εθνικής Άμυνας.

Στασινόπουλος, Γιώργος, Geo-economics and Economics of Defense (5), Military Expenditures, Arms Trade Offsets, Logistics, and Economic Growth, δημοσίευτη παρουσίαση, Υλικό στην Πλατφόρμα ΣΕΘΑ (8-4-2021), Σχολή Εθνικής Άμυνας.

Ξενόγλωσση

A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower, USN 2015.

Kiel International Seapower Symposium 2018 Conference Report, Allied Maritime Strategy – A Theory for Success?, (NATO Symposium, 2018).

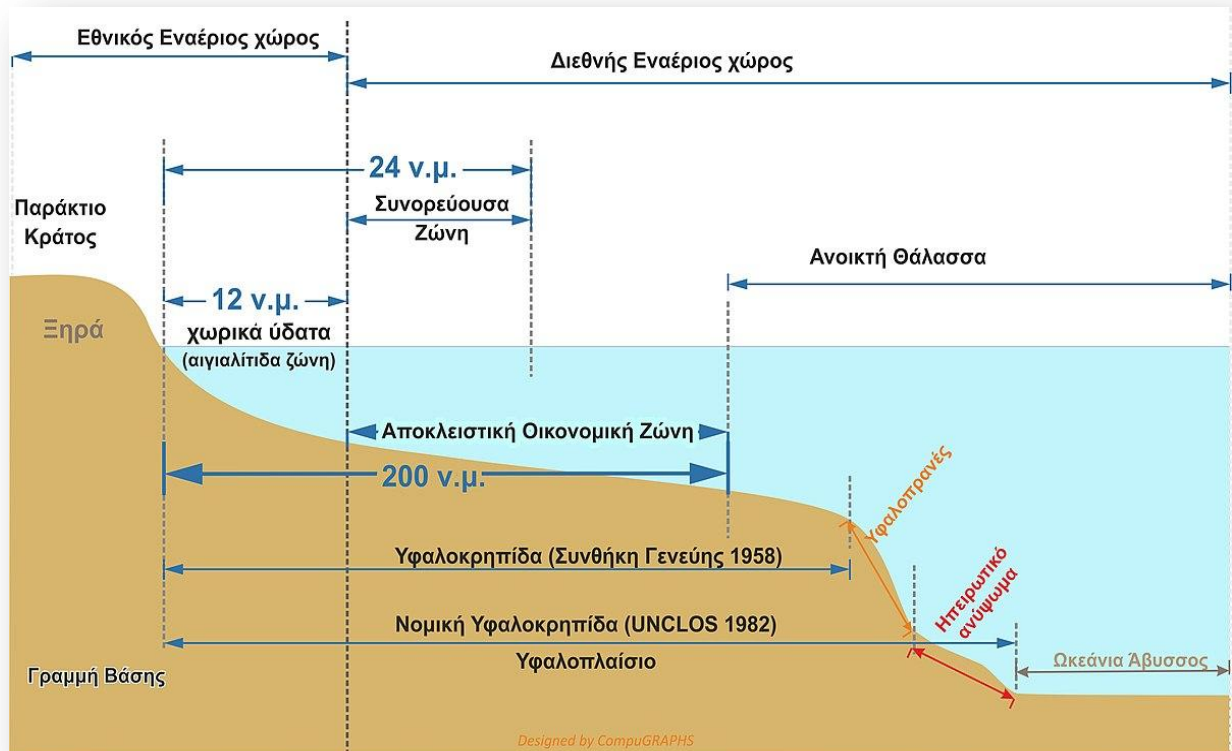
Naval War College Newport Papers, Navies and Soft Power: Historical Case Studies of Naval Power and the Nonuse of Military Force, Bruce A. Elleman and S. C. M. Paine, Editors (Newport, 2015).

The Russian Navy: A Historic Transition, (Published by the Office of Naval Intelligence, December 2015).

USA Naval Postgraduate School (NPS) Naval Research Program, “Navy Strategy Development: Strategy in the 21st Century”, (NPS 2015).

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ – ΧΑΡΤΕΣ ΘΑΛΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ

1. Σχεδιάγραμμα Θαλάσσιων Ζωνών

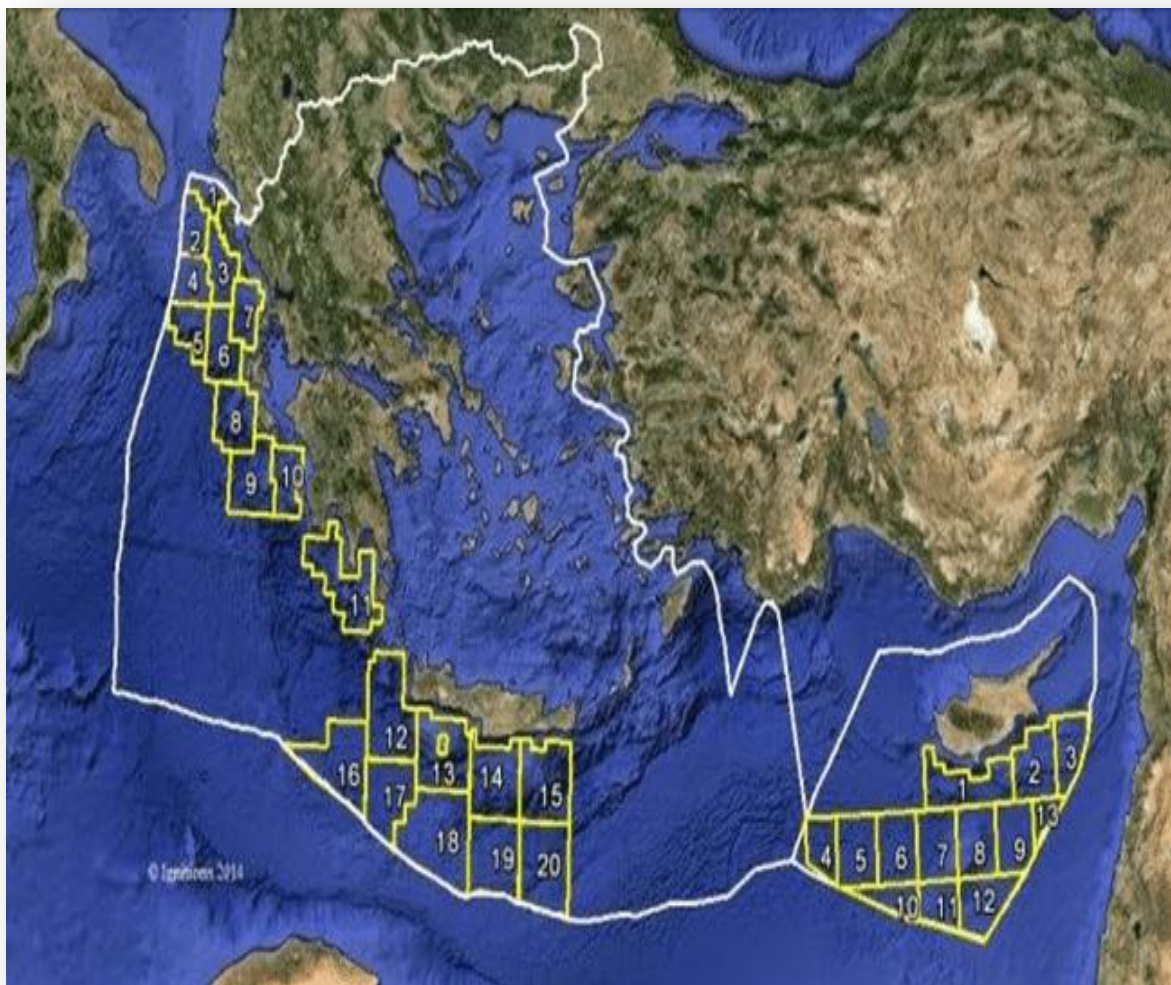

2. Χάρτης με την ΑΟΖ της Ελλάδας σύμφωνα με την ΣΔΘ¹¹⁸

¹¹⁸ Θεόδωρος Καρυώτης, Η ΑΟΖ της Ελλάδας, (Αθήνα: Λιβάνης, 2014), Σελ. 53.

3. Χάρτης Ελληνικής και Κυπριακής ΑΟΖ

4. Χάρτης Χωρικών Υδάτων Ελλάδας – Τουρκίας (εύρος 6 και 12 ν.μ)

